

VÄRSKE RÕHK

nr 33 / kevad 2013

MAARJA PÄRTNA
SILVIA URGAS
TUULI VELLING
ANDRA TEEDE
JUDITH ZANDER

INTERVJUU LAURI TEDREGA
LIISI GRÜNBERGI KOOMIKS
EVELIN ARUST EDA AHIST

NII TEEMEGI,
MA PAKUN SU
RÄGGI

JAA, NÜÜD MA SIND SIIS SIIN VAAT
OLED SINA IKKA KAUNIS NEIU!
MILLINE FIGUUR, MILLINE SALAPÄRAN
AH, JAA... OLEKS ME JUBA KOH

VÄRSKE RÕHU TOIMETUS

Peatoimetaja: Lauri Eesmaa

Toimetajad: Carolina Pihelgas, Maia Tammjärv

Keeletoimetaja: Triin Ploom

Kujundaja: Maris Kaskmann

KAASTÖÖD

Luule: carolina.pihelgas@va.ee

Proosa: maia.tammjarv@va.ee

Arvustused, esseed ja tõlked: lauri.eesmaa@va.ee

Pildid ja fotod: vr@va.ee

Illustratsioonid:

lk 83, 100 Ander Avila, lk 18, 42-47, 107 Liisi Grünberg,

lk 14, 48 Hanna Laura Metsma, lk 59, 70 Taavi Oolberg.

VÄLJAANDJA

MTÜ Värske Rõhk

Vanemuise 19

51014 Tartu

Tel: 742 7087

vr@va.ee

Tellimine: www.va.ee

Trükk: AS Pakett

Värske Rõhk nr 33 (I/2013)

ISSN 1736-2954 (trükis)

ISSN 2228-1363 (epub)

SISUKORD

MAARJA PÄRTNA	7
MARI PIHL	15
SILVIA URGAS	19
JUDITH ZANDER	25
ANDRA TEEDE	42
LAURI TEDER	49
INTERVJUU: LAURI TEDER	53
TUULI VELLING	59
KRISTJAN HALJAK	77
LIISI GRÜNBERG	86
DIANA KOIT	96
KRISTJAN MÜÜRSEPP	101
MIINA LEEMETS	103
TRIIN VIIRON	106
KADRI PIHLAKAS	109

ARVUSTUSED

EVELIN ARUST	116
ANDRA TEEDE	120

NOORI AUTOREID 2013

EVELIN ARUST (25)

Peidus pool.

KRISTJAN HALJAK (22)

Tekstivalik õhtusest ajavahemikust
oktoober 2011 – märts 2012. Trükimasin:
Olympia v Remington Holiday.

LIISI GRÜNBERG (22):

„Et mul midagi teha oleks,
joonistan koomikseid. Koristus-
huvilised leiavad veel materjali
aadressilt grynberg.ee/koristus.”

PEETER HELME (34):

„Pole ennast lugejana kunagi Värske
Rõhu jaoks liiga vanana tundnud, aga
autorina küll. Mingis mõttes sisenen
seega Rõhku nüüd kas just tagumisest,
aga kõrvaluksest, tõlkijana. Õigupoolest
on see mulle üsna uus maa, sest lisaks
ajalooteaduslikele ja ajakirjanduslikele
tekstidele polegi ma peale paari pudina
ilukirjandust tõlkinud. Loodetavasti ei
jää see aga viimaseks korraks. Ei tõlki-
mise ega Värske Rõhu mõttes.”

L. A. KOIDULA (18):

„Minu teoseid lugedes võiks arvata, et olen väga depressiivne inimene. Tegelikult ei ole. Olen sügavate hinge-armidega isik ning aastaid kõike enese sisse korjanud, kuid enam ei korja. Nüüd lasen sellel kõigel enese seest vaikselt välja voolata ja nendest voolamistest saavad read, mis inimeste hinge poevad.”

MIINA LEEMETS (24)

kirjutab ja õpetab (põhiliselt lapsi).

DIANA KOIT (18)

Всё идёт по плану.

KRISTJAN MÜÜRSEPP (19):

„Olen tartlane. Arvan, et tähtis on vahel astuda maailmast välja. See tervendab – nii hirmust kui paratamatusest. Juhtivad jõud on Jorge Luis Borges ja Immanuel Kanti filosoofia. Picasso meeldib ka! Mida külmemä käega kirjandus südamest pigistab, seda suurem ta on.”

MARI PIHL (25):

„Väikest viisi šampanja-õilishing, kõrbend-muffin-pöses-humorist ja muidu äraspidine.”

LAURI TEDER (22):

„Vananev luuletaja. Võtab asju liiga tõsiselt.”

KADRI PIHLAKAS (28):

„Kunagi mõtlesin, mis võiks olla minu sõna, vähemalt kõige rohkem inspireeris ja käivitas mind tol korral sõna „ere”. Käivitab siiani. Põhjani läbipaistev.”

ANDRA TEED (24)

on nii kaua aega Rõhule kirjutanud. Tutvustused on alati kõige raskemad.

MAARJA PÄRTNA (26)

Küsimus on kuidas masinale elu anda / Selleks on vaja teostada uuringuid / Praegused tuimestatud nahaga justkui / elusad võivad hakata / määratsema ja jooma / Hingest ei saa kuidagi lahti / Vajame nii selgeltnägijaid kui ka / hadronite põrgatajat Vajame / CERN-it et imiteerida Suurt Pauku / Inimsüdameis on see juba toimunud
Ene Mihkelson

TÕNIS TOOTSSEN (24)

valvab aadressil motteloke.eksiiil.net Mõttelõkke loomeleeki, tuleroaks kodukootud muusika ja kirjatükid, pildid ja filmid.

SILVIA URGAS (20)

Maailmas on liiga palju hobuseid. – Postimees

There is water at the bottom of the ocean. – Talking Heads

Juba sinu vanaema käis meie poes. – Haapsalu Tarbijate Ühistu

Ää, mina vä. – Ursula

TUULI VELLING (27)

Rõõmus süda toob head tervenemist, aga rõhutud vaim kuivatab luudki.

(Õp 17:22)

Foto: Heike Bogenberger.

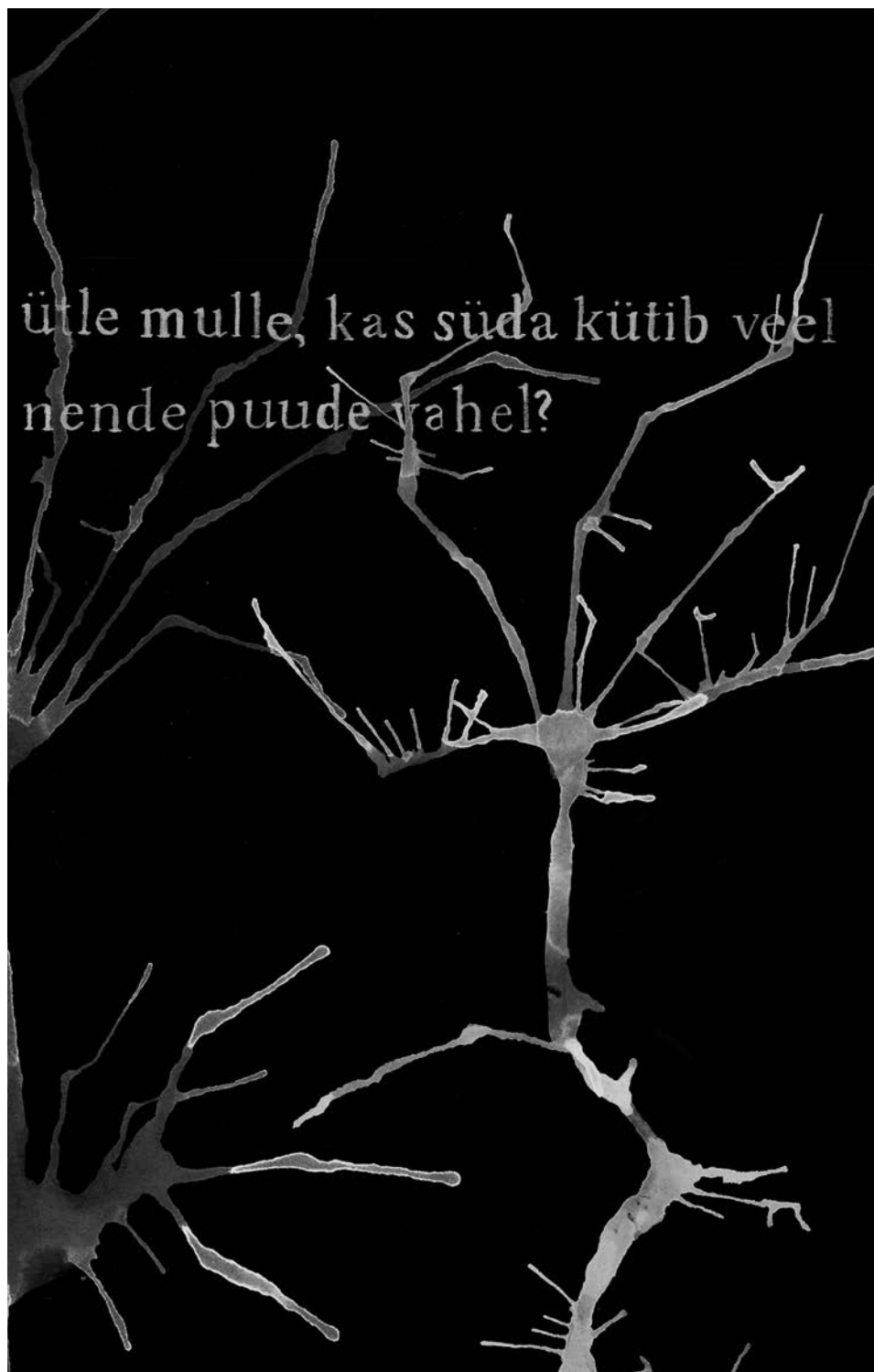
TRIIN VIIRON (29):

„Meeldib olla, magada ja und näha.”

JUDITH ZANDER (32)

on pärit toonaselt Ida-Saksamaalt Anklamist. Ta õppis Greifswaldi ülikoolis saksa ja inglise filoloogiat ja ajalugu ning kirjandust Saksa kirjandusinstituudis Leipzgis. Lisaks proosa ja luule kirjutamisele tegeleb Zander ingliskeelse kirjanduse vahendamise saksa keelde. Tema sulest on seni ilmunud romaan „Dinge, die wir heute sagten” („Asjad, mida me täna ütlesime”, 2010) ja luulekogu „oder tau” („või kaste”, 2011). Lisaks Literaturwerkstatt Berlini luuleauhinnale „Open mike 2007” on Zanderit tema romaani eest pärjatud Sinecure Landsdorfi ja telekanali 3sat auhinnaga.

ütle mulle, kas süda kütib veel
nende puude vahel?

MAARJA PÄRTNA

*

argipäevad on hallid linnud
kes tukuvad lumistes võrades.

nende kujuteldavad kehad
heidavad kujuteldavaid varje
üle me vaevukujuteldava olemasolu.

ütle mulle, kas süda kütib veel
nende puude vahel?

või on temagi terase tegelikkuse
une lumiste luhtade vastu vahetanud.

✱

muutuv meel pole muud
kui lehtedes kahisev tuul.

unelus
seab end sisse
soonte sakilises võrgustikus.

rootsupidi
peene jooneniidistikuga kaetud
jahedast õhust õhetavas peos

lehvib leht tuules siia-sinna
kergemeelse, muretuna.

✱

vaid mõni üksik liigutus,
vaid mõni vaevutajutav teisenemine.

istud terve päeva suletud ukse taga,
päike käib akna taga ära
oma madala poolringi.

ahi selja taga köeb –
kõik muu on ümberringi
maailmalõpuvaikne.

üks maastik on teises kinni,
üks uni teises.

üks vaevaline liigutus,
üks vaevutajutav teisenemine
muudab teiseks maailma
kristalliseeruva struktuuri.

✱

siis tulegi nime ja mäluta;
tule kui unest ärganu:

siin on su uus kodu. siin on su diasporaa.
olegi lõigatud ära armsama hingetõmmetest.

olegi unustamine
ja uus juurdumine,
ja uus juurdumine
võõras mullas –

keegi, kes enam ei kuulu,
ei ole veel hakanud kuuluma

enesest välja
tõugatu
enesest ära
aetu

✱

mu sõber rääkis, et mägedesse minnes
peab oskama end jahimeeste eest hoida.
matkates peab arvestama
et ööpimedus saabub ruttu
ja peale loojangut pole seal enam
sugugi turvaline.

saak libiseb vaikselt käest
aga kütis on tärganud jahikirg –

eks ütle siis, kumb teisest
on teisele see, kelle osaks
on kannatlikult minna
mööda värsket jäljerada

ja kumb see, kes rajab peksleva südamega
teed läbi pimedade tihniku
tundmatusse.

✱

teisele poole välja jõudes
tuleb kasvatada enesele uus hing
idust ja mugulast peale, väikesest seemneterast peale –
kasvatada enesele uus hing

kui vana on ära põlenud, tuhaks saanud, tuhkki laiali puistatud
üle jahtuda jõudnud maailma, üle maani mahatasandatud maastiku

minnes tuleb kasvatada enesele uus hing
tuleb vaadata otse sinna tumedasse tühja kohta
sinna imelikku piirjoonteta pimedusse

kahe maailma vahepeal
kahe olemise kokkupuutepunktis
ühe lõpp on teise algus

eelkaja, eelrütm,
tuhande õie ennustus,
tuhande kuldse vilja ettenägemine,

tuhat küpsenud kobarat,
tuhat õrnust, tuhat puhta südamega mõeldud mõtet.

koht nagu kassikangas, koht nagu aegruumilõime põimumine.

esimene lõim: endise keskusküla märgid – kolhoosi kontorihoone, kõle kandiline raudbetoonist kast, mille tumedate akende vastupandamatule mõjule ümbruskonna lapsed senikaua vastu pidada suutsid, kuni üks neist esimese akna soojade varakevadiste ilmadega poolkogemata katki viskas. eest ära langenud ustega kolhoosilaut; siloauk, mis voolab kevadeti vett täis, kuhu konnad tulevad kokku kudema ning mille klaaris jahedas vees mustavad kulleste salapärased parved; varjud, mis libisevad jahielevil poiste ja tüdrukute paljaste säärted ja pihkude vahelt aina välja ja minema.

teine lõim: mõis koos kõrvalhoonetega, vankrikuuri, härjatalli, sepikojaga. lood mõisavalitsejast, kes ei sallinud, et tema maa peal suitsu tehakse – kartis, et äkki läheb midagi põlema. kui kasvõi kaugelt nägi, et kellelgi suits ees oli, läinud endast välja ja karjunud: „sa mo mois polema paneb!” mehed aga öelnud seepeale: „see mees on naabermõisa mees.” et nendega riidu kiskuda ei tahetud, siis sinna see asi neil puhkudel jäigi.

kolmas lõim: kahe jõe kohtumispaias on hele ümmarguse torniga kirik. oletatakse, et see on ehitatud endise linnuse asukohale. endiste aegade viirastused, külalised ühest teisest ajast – tööriistad, potikillud ja ehted, mis mullast ehituse ja maaparandustöödega pinnale kerkivad, vaikivad, silmnäod küsivalt taeva poole pööratud.

neljas lõim: läänes kaks tumedat jõge ja nende kohtumispaias asuv kõrgendik; veidi kaugemal karstiaia ja karstihaud. veelgi kaugemal põhjas merekaldal on maa justkui ära murtud – paekivikallas nagu poolik sild, mille merrelangenud otsapostide alla on peitu pugunud väikesed teokarbikujulised olendid. idas ja lõunas mets, mis on äsjatärganud asula ees taganema hakanud; mets on taandunud kuhugi silmanurka, seisab vaikiva seinana otse pahempidi pööratud maapinna piiril, kohe selle sirge serva taga.

viies lõim: jää ääretu vaikne vaelevus.

inimene nagu maastiku unistus, nagu emakojas kujuneva maastiku unenägu.

MARI PIHL

SÜDAMETUTE METS

Süda lööb nii kaua, kui saab, siis ta enam ei löö. Siis on ta kutu: ta ei löö enam ja siis on veri silmini ja siis on öökullid sulle oode laulmas ja siis on tegelikult mõned majad ja tänavad tühjaks jäänud, ei kosta enam naeru ega õpetussõnu. Ei kippu ega kõppu, musta ega valget, aad ega beed, kuidas aga soovite.

Südame päikesepoolne tuba on tühi, seal ei ole enam elu, lind lendas välja. Tulid, asustasid ämblikud ja ussikesed. Mõnda aega. Siis kasvas mets. Ja sa oled seesama mets ja mul on rõõmus meel, sest siin on päris hea seenesaak. Mustikad nagu kartulid ja jänsekapsaid saab hamba alla pista.

See mets teab nii mõndagi. Ma ei julge küsidagi. Ta mühistab oma lehtedega, ta mühistab isegi minu sees. Täidab tühimiku, kus enne oli midagi täiesti teist. Mets teab – pärast kuuski tulevad kased, pärast lehtpuid okaspuud. Metsal on veel igasuguseid teadmisi.

Aga ma ei julge veel küsida. Veel ei söanda. Ta mühiseb nii, et mühiseb minus ja ta mühin on nii uudne, et saan värske õhu mürgituse. Ja ta mühiseb veel pealegi:

„Sellest mürgist hakkad sa veel elama,” lehvitades tuuleiilis oma kullitiibu, vaatadates kakusilmadega mulle otsa ja peites mind oma okslikku embusesse, kui end parasjagu samblasse kerra sean.

Jah, need padjapüürid tulevad rohelised. Mhm. Ei saa sellest toa üldmulje liiga üheülbaline, vaata teisi seinu, vaata neid mannetuid seinakappe, vaata seda sohvat. Mis värvi see üldse on? See kõik vajaks uuenduskuuri!

Ärkan. Mis see oli?

Siin ei ole padjapüüre ega sohvat. Ma olen üleni sipelgaid täis. Ma olen kusagil kuratteabkus karuberses. Ühtegi viidet ei ole, uni, tule tagasi. Mets ei räägi. Või siiski:

„Sa liigud ohtlikke teid pidi. Kas sa tead, et iga asi, mida ütled, muudab sinu elu ja saatust?”

Paistis, et ta tahtis veel midagi ütlema hakata, kuid ma panin käe ta suu peale ja karjusin ennetavalt:

„Jaa!”

„Kas sa tead?” mugises ta peopesataguse häälega.

„Jaa, ma tean kõike, milleks need meeldetuletamised?! Kordamine ei ole tarkuse ema. Misasi üldse on tarkus?” olin vist enda arust jõe küsija küll. Tahtsin teada, et kohe vastu vaidlema hakata. Nagu see ikka kipub minema, on vaja oponenti.

„Tarkus tarkus,
igaljuhul pole ta Tartus,”
osatasid, va värsisepp.

Sõnake siia, sõnake sinna; neid ei tasu visata niisama, kui, siis riimis, kui, siis nii, et neid kuulataks kui prohveti kuulutust või käo kukkumist, ja nii, et nad ei teeks kellelegi liiga, isegi kui nad kannavad maailma kõige jubedamat sõnumit.

Samm siia, samm sinna. Päikeselaigud.

Ja siis see juhtus. Need päikeselaigud. Olid äkki äikeselaigud. Suured tumepunased laigud samblasse imendumas, kutsumas kohale metsa-sanitare suuremat ja väiksemat sorti. Nad hoolitsesid tema maise keha eest täisväärtuslikult. Ta oli nagu kuninga kass. Magas igavest ööd nagu printsess, ta oli õhtu täht, peakangelane. Ta oli mõne aja pärast, ah, ärge küsige, see on ju katastroofiline: laiba läheduses selline igavik veeta, laiali tassitud, varuosadeks, igaüks sai oma osa.

Ja sa oled nüüd siinsamas kõikjal. Ma hüüan „uhuuu” ja sa hüüad „uhuuu” tagasi. Sa ei vaidle kunagi. Aga sa ei tee värsse ka. Sa ei osata. Sa oled osam minust, kui sa olid enne, ma arvan. Pärsem kui enne, toimides toimimata. Osav. Osa, see tähendab, sain samuti sinust osa. Tükikese seda metsa siin, oivaline. Süda enam ei löö. Kõiguvad tumedad puud kuidagi sügavamalt.

MAGNETTORMID JA TORMI

*Kui ma laman siin,
siis on lagi valge ja taevas kaugel.
Ja laes on ämblik.*

Tegelikult seisis ta parasjagu köögis akna juures, määris võid oma leiva peale ning ei pannud tähelegi, millise sabina ja krabinaga vihma sadas.

„Välisuks kinni!” karjus vanaisa teisest toast. Ta ise ei viitsinud ennast ratastooliga esikusse veeretada.

Poiss läks, pani ukse kinni.

Hetk enne seda nägi ta, mis ilm väljas teeb. Terve aed, eriti tikripõõsad ning aiaäärsemad õunapuuoksad, olid pesu täis – alukaid, sokke ja mõningaid triiksärke. Tuul oli teinud nendega oma töö ja lennutanud kuhu iganes.

Ta kõndis võileivaga mööda märga muru ja asus pesu korjama.

Sajandi torm oli nende majast ja linnast üle käinud. Tormi ei teadnudki kohe. Ta oli passinud köögis ja õige mitu võileiba valmis vorpinud ja need siis ära söönud.

Uudisteportaaliid ja naabritevahelised vestlused kihasid tormitöö kurbadest tagajärgedest. Oli kuulda juhtumitest, kuidas tuul olla kellegi majal katuse ära viinud ja kellegi aiateibad hunnikusse ajanud.

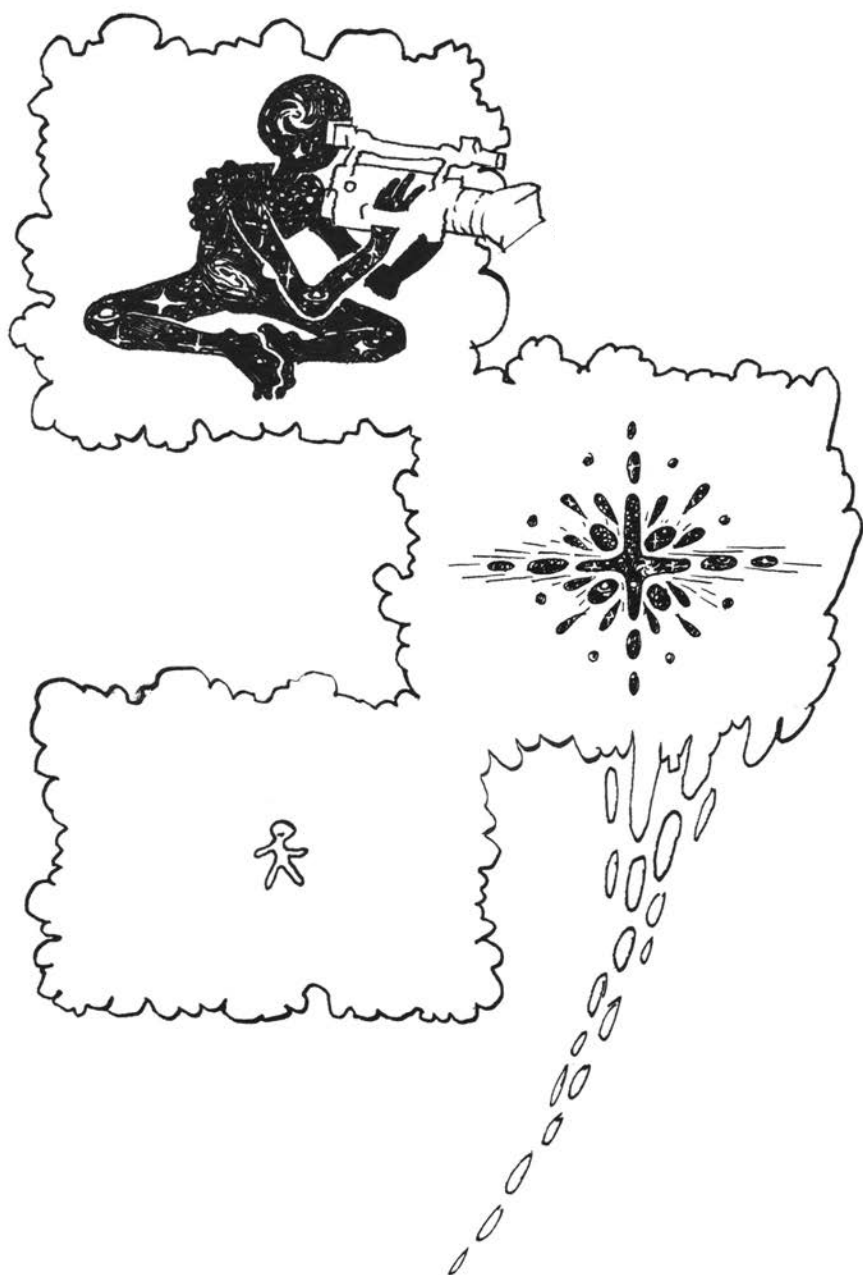
Kindlalt teadis Tormi vaid üht – vanaisa ütles, et tal selg valutab. Valutab niimoodi imelikult, nagu oleksid magnetormid jälle lahti. Magnetormid, need on negatiivsed asjad üldiselt.

Ja nii siis juhtuski, et kui poiss teisel pool tänavat vana klassiõde nägi ning tema poole marssima hakkas, sai ta vasakult lähenevalt autolt sellise löögi, et ta üle masina kapoti lendas, seal ehmunud noore daami karjatust aimas ning siis nõnda valusalt vastu maad potsatas, et nüüd siis... Nüüd lamas ta siin haiglas, vahtis lage ja luuletas.

Klassiõde tuli teda šokolaadi ja rahustava flöödimuusikaga vaatama. Tüdrukule tundus, et poiss on oma räsitud olukorrale vaatamata armas. Poisile tundus, et nüüd saab neid ratastel isikuid ühes majas olema kaks.

„Selleks ajaks on magnetormid läbi!” ütles vanaisa unenäos.

„Ma leidsin su sokid teiselt poolt autoteed!” ütles klassiõde unenäos.

SILVIA URGAS

MAAILMARUUM JMS PISIASJAD

kui autorattaalune tsunami kerkib mu mantlini
gaasiahi hukkab järjekordselt seitse verivorstikest
ja peegel kiilub mu pilti näidates meelehärmist kinni

olen üpris kindel et universum vihkab mind

kui valgusfoorid lähevad mind nähes kadedusest roheliseks
raamatud kukuvad tähestikulises järjekorras põrandalt riiulile
ja jõuluvana unustab minult salmi küsida
päästes nii kogu pere
õhtu seitsmendast tasa-tasa interpretatsioonist

olen veendunud et universum armastab mind

aga kui mu maja pole minuta mujale kolinud
voodi end südant rindu võttes ise üles teinud
ja ema rõõmustab
et ta lapsest on lõpuks ometi mõistlik inimene saanud

kardan et universumil on tegelikult minust päris ükstapuha

kui päikese ümber ei tiirle enam parv andunud taevakehi
luuletajad ei puhu elututele objektidele hinge sisse
ja langevat tähte nähes pigistavad härdamadki silma kinni

olgu siis universumi kord tunda
kuidas kellelgi pole temaga tegelikult ühtegi plaani
ja et siplevad jalakesed ta kuklal
on inimeste raskus
mida ta ei pea enda kanda võtma

las ta paneb õhtuti
järgmise hommiku riided toolileenile
ja mõtleb iseenda lõputuid hambaid pestes
kas temast hoolitaks rohkem
kui temagi hooliks

las universum näeb unes oma vanaema matuseid
ja ärkab
nuttes minu akna taha vihma

JÄLJEKOER

sõpru kaotada on lihtsam
kui neid üles leida
mõtles jäljekoer
ja võttis kaheksanda vaba päeva sel nädalal
aeg ei loe
vaid vaatab kordussaatteid
lõhn on ninas uni silmas
ja maailm liputab nangunii
iseenda
iseenda saba eest ei põgene
ma ei ole maailma naba
ei ole
aga ikka pisut rohkem kui too
kes minu taga
pisut rohkem
kui iseenda saba
sõprade jäljed kaotasid
kui hakkasin jätma iseenda omasid
auh
kaheksa vaba päeva
ja saba
mul ei ole miskit viga
peale selle et olen koer
mõtles jäljekoer
ning seegi
oli vaid pooleldi tõsi

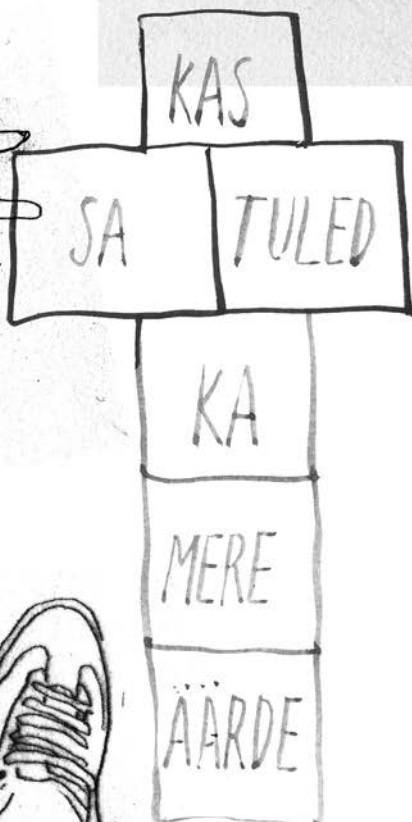
JÕEHOBUD, KES TAHAVAD MERRE (AGA NIMI EI LUBA)

igal ööl enne magamaminekutapan sääse
tõmban teki peale ja kordan unes
suuri sõnu mille tähendust ei tea
transtsendaalne neandertaallane
figuratiivne kleptoplastika
tapetud sääsed pinisevad enne surma
lendavad mu kõrva teadmata
kes kõik seal enne laulnud on
sufjan berninger tsoi ja
sõbrad kellega enam ei räägi
aga unes olen jõgi
agroseptiline fatuspektiiv
mul on valgete hammastega pikitud suudmed
kus tunglevad tuhanded jõehobud
kes tahavad ujuda merre
aga nimi ei luba
näen korduvkasutatud unenägusid
ja ärkan milleski nii suures kui see hommik
aga sina seod juba esikus
salli ümber kaela nagu mantrat
mina alles kordan sõnu
mille tähendusest
ma mitte kui miskit ei pea

EBATAVALINE LUGU

hiljemalt kolmandaks reaks
viskaksin muidu mõne nalja
või demonstreeriksin
keelelist nutikust
aga see pole tavaline lugu
täna tahan lihtsalt öelda
et võib juhtuda
et juhtub nii mõndagi
võib juhtuda
et ma armastan sind
hiljemalt kolmandaks reaks
oleksin tundnud sundi
muljet avaldada
kuid tänu sulle
ma enam ei tahagi

F

JUDITH ZANDER

MERI

Saksa keelest Peeter Helme

Panin õhtusöögi ajal prillid ette. Katja juba teadis seda. Mina teadsin, kes meie hulgast veel seal olid: Kai, Christine P., Steffi ja Sven. Sven jõllitas mind, kuid oli endale parasjagu pool kneedlit näost sisse ajanud ja tegi ainult „mhmmrrm” – nagu trambiks keegi tal varvastel ja hoiaks samal ajal ta suud kinni – ja müksas Steffit. Vahetevahel on nad nii sarnased. Steffi silmad sarnanevad tema suuga: need on kolm niisket soolatoosi. Mul on selline nutuisu, et ajab täiesti hulluks. Nagu siis, kui olen endal küüned ära lõiganud. Või kui sool küüne alla kinni jääb. Või siis, kui papa ütleb: „Lühikeste küüntega nii ei juhtuks!”

Olin märganud: enne, kui Steffi rääkida suudab, peab ta ootama, kuni on silmi pilgutanud. „Missugune sina küll välja näed, kas sul peavad need alati ees olema?” Ta naeris veel enne, kui kellegi lusikas kastmesse lärtsatas: „Öösel ka!” Kõik naersid, kuulsin Katja luksumist. Vaatasin kneedlit oma taldrikul. Ma ei suutnud seda endale sisse pigistada, üks oli juba ees. Kneedlid olid kunagi mu lemmiktoit. Kui ma laps olin. Kui ma.

Tema paljaks püगतud kael võpatas otse mu silme ees, kui ma nõude äraandmise järjekorras hajameelselt ja unistades oma kandiku talle vastu selga lükkasin. Ta ei pööranud end kohe ümber. Jõudsin veel mõelda: paljaks pügamine ei tee haiget, aga ikkagi. Ma ei lähe enam kunagi juuksurisse. Olingi juba kaheksa kuud vastu pidanud. Tema käis A klassis ja mulle kargas ta nimi kohe pähe, kuigi ma ei tundnud A-st kedagi. Kui oleksin pidanud arvama, oleksin pakkunud, et sinised, sest tal olid blondid juuksed. Aga minult poleks keegi küsinud. Me kõik teadsime ta nime ja veel kahte-kolme asja tema kohta – et ta elas kantorimajas, seda muidugi –, aga ikkagi polnud see nii, nagu oleks ta päriselt olemas olnud, nagu käinuks ta meie koolis, paralleelklassis. Tal võisid seal rahumeeli

pruunid silmad olla ja ta võis nendega mulle otsa vaadata – see jäi sama väljamõelduks kui tema nimigi, Felicia.

„V’bandust.” Rohkemaks polnud ma võimeline. Ma ei tahtnud, et mind kogu järgmise nädala keegi jollitaks, eriti veel nii. Kui ta edasi liikus, liikusin ka mina, kuigi minu taga ei trüginud mitte kedagi. Olin viimane, võib-olla meeleaga või ehk sellepärast, et olin alati viimane. Trügisin end ise tagant, lükkasin iseennast tema kõrvale luugi juurde, nõudepesuruumi valguses silmanurga ja prillide vahel lehvimas üks Felicia Töplitzi loki. Mu keelel pakitses mu nimi, lause minu nimega. Mina olen. Üleüldse. Ma jäin üle, söögisaali linoleumile jäid mu kleepuvad sammud. Pidin nüüd teiste juurde minema. Mul oli vedanud – olin Katjaga ühes toas. Ja mitte Steffiga. Ja mitte temaga. See oli umbes sama loogiline nagu seegi, et Katja ei olnud nõus minuga naril kohti vahetama, kuigi ta seda loomulikult lubanud oli.

Pörkasin koridoris proua Schwiesow’ga peaaegu et kokku. „Ohoo!” Mul polnud tahtmist naerda, tegelikult oli mul tahtmine küsida, kas tema tütar on mu sõbranna sellepärast, et tema kõrval oleks keegi, kes lihtsalt lollakalt passib. Aga proua Schwiesow oli liiga kena, kõik jõudis alati selleni, minu suu jõudis muigeni. Ta ei saanud sinna midagi parata. Ta ei saanud ka parata, et tema mees oli töötanud Stasis¹, nagu nad, mamma ja paps, nüüd rääkisid ja nagu nad olevat alati aimanud. Võib-olla ei vastanud seegi tõele. Muidugi ei küsinud ma Katjalt kunagi, et mis ja kuidas. Lõppude lõpuks oli see mu peas sama üksik, ebaoluline ja teist värvi nagu veiniklaasid meie seksisioonkapis. Silke isa oli hipi, nagu nad rääkisid, tal oli pats ja viimasel ajal ka „keegi teine”.

„Noo, kas asjad on juba lahti pakitud?” Ujumistrikoo kippus mul kõhu pealt lotendama. Oleksin võinud lihtsalt öelda, et unustasin trikoo maha, kuigi olin selle juba kappi käterätikute taha toppinud. Mõtlesin, kuidas ma möödunud suvel õhtuti voodis lamades mõtetes ikka veel üle lainete libisesin, soovides mitte midagi muud kui järgmisel päeval taas Läänemere äärde joosta, et see tunne mu kehast ei kaoks. Mõtlesin merele. Tahtsime pärast veel sinna, et uut liutoru vaadata – et kas see ehk polnudki veel valmis. Ma mõtlesin proua Pelzigi loole, kuidas ta eelmisel aastal oma väidetavalt tuhandemargaste prillidega ujuma läks ja mis siis edasi sai – teadagi. Naersin nagu kõik teisedki. Liiati – järvedel pole ju üldse mingeid laineid.

¹ Ida-Saksamaa riiklik julgeolekuteenistus

Katja istus toas minu voodil ja kirjutas oma uue pastakaga oranži-värvilist nimekirja. Selle kohal seisis kaarduvate tähtede ja hüüumärgiga „sünnipäev”. „Sul on see ju alles kolme kuu pärast,” ütlesin. Märkasin kohe enda nime puudumist. Ma ei saanud jälle mitte midagi aru. Ta vaatas mulle otsa, hingas nina kaudu välja. „Ma panen kirja ainult need, kelle ma muidu äkki unustaks.” Tema sisseõpitud kõhatas. „Võib-olla saan ma siin ka veel kellegagi tuttavaks.” Umbes nagu jätkuks siin see laul, mida tema ema enne „ohooga” alustas. Mulle ei meeldinud see, sõna „kellegagi”.

Kaks ülejäänut olid voodite tegemisega valmis saanud ja itsitasid nagu meie eelmisel aastal klassiekskursioonil, kuigi nad käisid juba seitsmen-das. Ja meie saame sinna alles pärast vaheaega. Alustasin padjast ja veda-sin iseendaga kihla, kas Katja tõuseb püsti või hakkab kohe siin esimest korda vigisema. Mul käis korra peast läbi mõte hakata koostama kont-rollnimekirja, aga milleks. Ka sääsed ei surnud ainult sellepärast, et ma tapeedilt plekke lugesin. Mu käsi arvas, et voodipesu on mu uue kaustiku paber. „Homme hakkame akvarelle tegema,” oli proua Schwiesow öelnud. Vesivärvides olin tegelikult sama hea kui Katja.

Mu voodiposti külge pandud käekell näitas alles natuke peale poolt kuut. Ärganud olin juba enne seda, kui kardinad punaselt hõõguma hakkasid. Mul oli tahtmine aken avada ja ennast üle laua päikese poole vinnata, aga see poleks õnnestunud, ilma et Katja või üks ülejäänud kahest poleks ärganud. Mis nende nimed olid, olin jälle unustanud. Nad jätsid mulje, nagu oleksid nad ei tea kust. Teel WC-de poole lükkasin sussid jalast ja võtsin need kätte. Päev ei tohtinud veel alata, minu nähtamatus kaduda mõne avaneva ukse tekitatud prao tõttu.

Käsi pestes vaatasin metsa, mille taga oli meri, seda tuli aga pigem uskuda. Ma ei uskunud, et liutoru võiks juba valmis olla. Eile õhtul oli mul hämarduval tagasiteel ainukesena hea tuju olnud. Ujumine võiks mulle lihtsalt liiga igav tunduda. Puud tantsisid klaasi ebatasasustel, ma väänasin end, et neid liikumises hoida. Miski lähenes mulle. Keegi. Tuli üle aasa metsast. Proovisin silmi kissitades vaadata. Võis ju olla. Miks, miks mitte. Käterätik üle õla: Felicia! Aknaklaasi ühe ebatasasuse juurest teise juurde, ma nihkusin, tõmbusin tagasi. Kükitasin. Mu lõug ja kraani-kausi serv. Valus oli, silme ette kerkis kohe ka pilt doktor Gehrkist, kuidas ta tookord mu kae kipsi pani. Põrandaplaatide punakaspruun jahedus

nagu külmavärinad. Mammalt ja teistelt olin kuulnud, et nad olid midagi sellist unes näinud; võib-olla polnudki ma päriselt ärkvel: ma ei suutnud kuidagi paigalt liikuda. Meie tuba oli koridori lõpus. Ma ei jõuaks sinna, ilma et. Ta pidi juba majas olema, ammu juba, sissepääsu juures. Aga. Uks oli ju lukus! Mulle ei meeldinud mu taktika, kuigi see oli õige: paljud asjad saavad ainult oodates selgeks. See oli kuidagi seotud sellega, et olin kaksteist aastat vana, aga ma ei teadnud täpselt, kuidas. Aga tahtsin seda nüüd tingimata teada, see oli päeva tipphetk, nii palju oli selge. Sain ka kohe aru, mis laksumine see oli. Sandaalid põrandaplaatidel, siinsamas kõrval, pesemisruumis. Nagu oleks meievaheline sein läbipaistev. Nõnda ma siis vaatasin sennapoole ja nägin Feliciat väljas aknalauale tõusmas, korraks akna serval kükitamas ja teisele poole sisse hüppamas. Kuulsin, kuidas ta akna kinni pani. Sein ei olnud läbipaistev. Aga teist väljapääsu polnud. Viskaks ta vaid pilgu WC-de poolele, siis. Kääksuvad WC-uksed, ei mingit peidupaika.

Mul oli ükskõik, mis Steffi ja teised rääkisid. Ju ma siis olin liiga kõhn. See-eest täpselt paras viimase WC-taguse niši jaoks. Sussid ikka veel sõrmede vahel, varvastega laguneva serva peal, mu selg – nii sirge, nagu mult alati istumise ajal nõuti – vastu jälki lakkvärviga kaetud seina. Läbi pead täitva kohina üritasin Felicia samme tähele panna. Kui märkasin, et pikk koridor ei neelanudki neid endasse, vaid need hoopis siia poole pöörasid, siin olid, kahe meetri kaugusel minust, käis see minust üle nagu ootamatu laine, mis tabab kõhtu, kui ollakse alles põlvesügavuses vees. Aga seestpoolt. Lainevaht. Ühe ukse riivistamine ja sahin. Ma kuulasin pealt, kuidas Felicia Töplitz pissis.

Juba eile oli ta minust nii-öelda üle laua istunud. Mulle nii-öelda otsa vaadanud. Ja nüüd jälle. Kuidagi otse silma, aga seda poleks kunagi saanud tõestada. Minu leht oli täis kustukummiebemeid, vasakult ja paremalt heitsid sellele vaheldumisi pilke Katja ja Steffi. Katja oli veel enam-vähem. Teisest küljest tegi tema vastikuks see, kui ta ütles: „Näeb rohkem välja nagu lehmakook,” ja siis naerda kõkutas. Lõppude lõpuks oli ta mu sõbranna. Mul polnud üldse mingit tahtmist vaikelu teha. Ka akvarelli tuju polnud mul enam, see oli nihkunud homsesse, aga juba kaks päeva oli lihtsalt sadanud. Sest Felicia oli salaja meres ujumas käinud, veenan ennast, sest tahaksin talle hea meelega millegi eest tänulik olla. Sest see on meie saladus.

Makaronid tomatikastme ja šnitsliga. Kisun paneeringu ära ja lükkan paksu vorstiviilu makaronide alla. Oh mind küll – kapiriiulil, kus küpsised seisid, ei paistnudki enam ujumistrikood. Kaks kohta minust edasi sõi Felicia ära kõigest pool. Aga sellestki polnud mingit kasu. Välja minnes hüüdis härra Beeck meid nimepidi. „Kuulge, teie kaks, pühkige söögisaal puhtaks. Ehk läheb teil siis kõht tühjaks!” Me ei naeratanud talle vastuseks. Nurgas toetus seina vastu ainult üks hari, ta haaras selle endale ja tõstis minu poole käsiharja ja prügikühvli. „Või vastupidi?” Ma noogutasin, sest see oli esimene lause, mis ta mulle ütles. Raputasin samal ajal pead. Naersime. Võtsime endale aega. See oli ainuke asi, mida tema kohta teadsin, mind ajas see punastama: „Mis tunne oli mitte olla pioneer?” Ta kehtas õlga. „Ma ei tea ju, kuidas muudmoodi oleks olnud. Nii ei saanud ma vähemalt kaelarätti maha unustada.” Läbihigistatud hommikud, mil ma poolelt teelt kooli uuesti tagasi koju jooksin. Lipuheiskamine, surnud sõna.

„Kas sa tuled ka mere äärde?” küsis ta viimase hunnikukese juures. Jäi veel poolteist tundi Katja pilkude ja küsimusteni. „Jah, aga ma ei taha tegelikult ujuda. Sellise ilmaga, ma mõtlen.”

„Seda ma ju ei küsinudki.”

Tuba oli tühi. Küpsisepakk lahti. Kahtlustasin kahte pägalikku, kahtlustasin Sveni. Mul polnud vihastamiseks aega. Mul oli targematki teha.

Ainult puud tilkusid veel. See oli see koht, kust olin eile näinud teda tulemas. Ujumissild oli vaid sõrestik, aga Felicia kõõlus ujumistrikoos ristpalgil ja enne veel kui ma käe veest välja tõstsin ja „külma” ütlesin, lendasid pritsmed kõikjale. Kümme-viisteist meetrit eemal ilmus ta pea taas nähtavale, tema käsi, millega ta mulle lehvitas.

„Kuhu siis meie kaksikud jälle kadunud on?” Proua Schwiesow üritas kõlada karmilt. Aga nii, nagu meeldiksid nad talle sellegipoolest. Ta oli alati nii vastikult õiglane. Ta ei saanud arugi, kui ebaõiglane see oli. Kohe pärast seda seisis Sven pintslite pesemise ajal minu kõrval. Liiga tihedalt mu kõrval. Ta täitis õhupalle veega. Ma kiirustasin. Papa oli ka kunagi öelnud, et peab teda „limukaks”. Seejuures ei teadnud ta isegi mitte seda: kuidas ma esimeses klassis, kui kõik pärast lõunauinakut oma puuvoodeid juba kokku panid, mina aga lihtsalt pikali olin jäänud, lihtsalt niisama – ja kuidas ma siis märkasin, et mul oli juustes midagi, midagi, mis seal ringi roomas – ja kuidas ma siis püsti kargasin ja Sveni

enda kohal irvitamas nägin. Mingi aeg käis ta ka Katjale närvidele. Aga mina ei olnud temast kunagi päriselt lahti saanud. Mida siis teha, kui on täpselt teada, et kunagi pääsu pole, ilma et midagi nõmedat juhtuks, midagi sellist: kui ma kraanikausi kohale kummardusin, tundsin midagi niisket kaelal. „Iiii!” Olin juba kõrvale hüpanud, aga Sven vehkis veel kord mu pintsliga minu suunas. „Noo, kas sulle ei meeldi või?” Limukas.

Ukse peal Steffi. „Ma arvan, et sa meeldid mu vennale,” kui ma ennast temast mööda surusin. Ma ei öelnud neile, et proua Schwiesow neid otsinud oli, ja lootsin, et nad korralikult ette võetakse. Sellest polnud kasu.

Tema kõrval trepil lebas üks raamat, Felicia jändas sandaalirihmaga. Mind ärritas, et mu fotoaparaat katkisena kodus vedeles. Aga ma ei oleks ju niikuinii julgenud. Joonistada kohe üldsegi mitte. Sellega ei saaks isegi härra Beeck hakkama, mitte keegi, kelle juuksed rippusid üle lauba nagu tal. Päike tema ühes silmas, nüüd. Ta ei öelnud midagi. „Kas tahad kaasa tulla?” Panin kohe tähele, et see ei olnud minu küsimus. „Ei, praegu mitte,” viipas ta raamatuga, kruus rudises. „Hiljem näeme.” Pärast pakuti õhtusööki ja diapositiive. Jumalanna Diana jahil. Nägin ta vibu. Ja tema keeras majanurga taha. Ta polnud isegi küsinud, kuhu. Kuhu ikka. Hobuste juurde näiteks? Katja meelest olin jälle midagi maha maganud. Aga ma ei tundnud, et peaksin ses osas midagi ette võtma. Eile voodis olles istusid nad oma mõtetes juba poolenisti sadulas, nagu ma pealt kuulsin, kuigi tegelikult magada tahtsin. Jessi ja Susi polnud üldse nii lollid, kui mulle mõttes meeldinuks, vaid täiesti toredad. Katja rääkis peaaegu nagu tema ema. Aga ma arvan, et see tuli ainult sellest, et tema käis seitsmendas ja oli need teised kaasa võtnud ja rääkis nüüd nendega. Tiss ja Tuss. Ilusate oranžide tähtedega nimekirjas, surusin naeru alla. Nutu ka.

Miks ma polnud lihtsalt minema kõndinud? Sama hästi oleksin saanud ju üksi olla ka kuskil mujal, paremini, üksi. Peaasi, et ma poleks lollakalt trepi peal kükitanud, kuni proua Schwiesow või härra Beeck tahtnuks mind mu „igavusest” „lunastada”. Kuidas said nad küll olla joonistamisõpetajad, kui nad nii pimedad olid? Ja ma jäin sinna nagu naelutatult, ei suutnud paigastki liikuda, ootasin, kuni teised mänguplatsi toolidega tähistanud olid ja mind kutsusid – neil oli veel üht mängijat vaja. Rahvastepall. Saatus, mis meeskonda sa kuulud. Saatus, kes kelle välja viskab. Saatus, kas see on valus. Saatus tähendab – ise süüdi. See tähendab, ükskõik, aga ei olnud ükskõik. See oli meeskonnale halb. Totter oli nii kaua kui võimalik ühest nurgast teise joosta, aga ma jooksin ja tegin

pöördeid, mille pärast mul häbi oli, ja mul oli häbi, kui Kai mulle pihta sai, ja mul hakkas kergem. Väljas anti mulle korra ka palli, aga viskamine ei tulnud mul paremini välja kui tulistamine. Igal aastal riputas Katja isa Katja sünnipäeval alla märklauad ja laadis meie jaoks õhupüssid. Ma ei saanud otsa vaadates kunagi aru, kes oleks seda veel nii palju vihanud kui mina. „Kuule, puhasta oma prillid ära!” Vähemalt ei märganud nad, et ma meelega mööda lasin. Seda poleks nad suutnud ette kujutada: et mõni ei tahagi väljakule tagasi.

Felicia. Tal polegi sõbrannat vaja. Kui ma talle mere ääres rääkisin, kui vastik võib Katja olla, oli ta lihtsalt kulme kergitanud. Ise süüdi. Ma ei julgeks elu sees sukelduda. See kohin oli alati hullem kui vetsus vee-tõmbamine, mida ma kunagi lapsena kartsin. Ja kuidas küll vee all silmi lahti hoitakse? Olin täiesti veendunud, et see ei ole võimalik, vähemalt minu puhul mitte.

Felicia. Juba tükk aega hoidsin pilku metsal. Oleksin pool suvevaheaega andnud selle eest, et ta nüüd, nüüd, lõpuks ometi sealt nähtavale ilmuks – ja et võiksin teise poole temaga veeta. Ma ei olekski osanud öelda, miks. Ma ei oleks seda osanud öelda. Felicia. Ühel hetkel minu kõrval – kaks sulgpallireketit kiikusid. Ta vaatas mulle lihtsalt otsa, seekord ilma õunteta meie vahel, ilma ühegi meetrita. „Tule,” ütles ta. Ma astusin üle võrgu. Püksikumm. Kõigist asjadest, mille olen praeguseks maha jätanud, ei teadnud ma selle kohta, millal. Kummikeks.

Ainuke mäng, mis mulle meeldis. Sulgpall polnud mingi pall. See polnud isegi mitte nagu midagi ja ta nimi oli lihtsalt selline, sest ühtki teist sõna ei olnud, aga ta oli ikkagi olemas. Ta lendas kakskümmend üks korda siia ja sinna juba pärast mu esimest söötu – lugesin salaja kaasa. „Kakskümmend üks,” ütles Felicia. Kõik vahtisid meid, kui õhtusöögile hiljaks jäime. „Ma hoidsin sulle kohta,” pomises Katja. Kohta tema ja Sveni vahel.

Felicia rääkis oma noorematest õdedest-vendadest ja nümfkakaduudest, kes tohtisid majas vabalt ringi lennata, ja sellest, et ta tahtis, et isa talle orelit õpetaks. Teised tulid meile ujumast vastu, Katja päevitus hõõgus. Ta sörkis Jessile ja Susile järgi. „Kas sa tuled ka hobuste juurde?” küsis ta, Felicia oli ilmselt nähtamatu. „Praegu mitte,” ma ei jäänud isegi mitte seisma. Siis hüüdis Christine: „Sinu uus südamesõber, ah?” Itsitused. Ma ei vaadanud Feliciale otsa. Aga ta oli olemas.

Sõna vasardas mu peas. Süda. Süda asub rinnas. Rinnad! Midagi, mida kohe kindlasti ei taha. Vana proua Uhl meie tänavast. Tema mehel oli lott või midagi sellist, ainult suurem. Enamikul meie tüdrukutest oli juba midagi vetruvat, millega uhkustada. Aga kas ma tahtsin, et mind alati poisiks peetaks nagu eelmisel aastal lühikeste juustega? „Kross on veel puudu, noormees!” ütles debiilne kassapidaja Konsumis. Läksin näost punaseks ja niikuinii oli mul rahakotis veel ainult üks mark ja mõned pennid. Kui kohe pärast seda niikuinii lõpumüük tehti, leidsin ma, et see oli õiglane karistus – ka selle „krossi” eest! Sama jäle sõna nagu „neiu”: „Oled sa noormees või neiu?” uus naabrinaine kinkis mulle Lääne šokolaadi. Ei see ega teine, oleksin kõige parema meelega öelnud.

Felicial oli peaaegu poistesoeng. Aga tema puhul poleks keegi sellise mõtte pealegi tulnud, kuigi tema laia särgi alt ei paistnud peaaegu mitte midagi. Ilmselt oli ta lihtsalt ilus, palju ilusam, kui üks poiss kunagi olla saab.

Kodus mulle grillimine meeldis, aga mujal sai alati ainult rasvatükkidega praevorsti. Seda pidi tehtama Susi pärast, temal oli sünnipäev. Katja käitus, nagu oleks see tema oma, ta pani oma kollase kleidi selga ja ütles: „Nüüd tuleb mulle „teie” öelda!” Siiski pidime pärast kõik koos õhupalle täis puhuma. Algul aga puusõega „enda valitud kujundi” joonistama. Vaatasin Felicia poole. Kui me mere ääres oma kohale jõudsime, soovisin, et ta mind joonistaks, nii väga, et juba teadsin, et seda ei juhtu. Ettekujutus, kuidas Katja Susile „teie” ütleb – varem oleksin võinud end selle peale poolsurnuks naerda. Nüüd aga oli see jälle sama mõttetu nagu õhk ja ma ei suutnud seda Felicia jaoks isegi korralikesse lausetesse panna.

Istusime kõrvuti katkisel laudrajal. Kõlas nii, nagu poleks puusõelgi mingit tuju, niutsus iga joonetõmbe juures. Meri ronis meie paberitele, aga Felicia oma ei näinud vähemalt välja nagu mingi porilomp. Rohkem pilliroogu, mõtlesin, puud, proovin seda. Aga see oli nii igav, et ühel hetkel panin isegi Martinit tähele. Ilmselt ei näe ma teda pärast vaheaega enam iial. Valikuaste². Nüüd lähen Katja ja veel mõnega gümnaasiumisse, Martiniga mitte. Kogu kooliaasta jooksul olid tema hinded mulle muret teinud ja olin ikka uuesti kujutlenud, kuidas see küll olla võiks: teda suudelda. Mitte iialgi ei olnud ma sellest Katjale rääkinud. Vaid siin,

2 Valikuastmeks (sks *Orientierungsstufe*) nimetati varem Saksamaa koolides 5. ja 6. klassi, praeguseks on selline jaotus valdavalt kadunud.

Felicia juures, ei olnud ma kartnud, nagu võiks igaüks tagantjärele teada saada. Aga millepärast? Ühtäkki tundus see sama läbi olevat nagu enne see nali. Ma ei tahtnudki endale poissi, võisin ju Christine pealt näha, kuidas sellega on: nii raske, et seda ei kannata kolm nädalatki välja. Kas Felicial oli juba mõni poiss olnud või kas ta oli mõnda suudelnud? Pärilselt ette kujutada ma seda ei suutnud, Martin ja tema näiteks ei läinud kohe mitte. Aga mitte Martini pärast, vaid. Kuidagi tema pärast. Minu kujutlusvõime ei tahtnud, et ta kedagi suudleks. Peale. Aga see ei olnud ju õige. Seda võrrelda. Mitte sellepärast, et ta oli tüdruk. Vaid sellepärast, et ta oli Felicia. Midagi lahedamat, temaga peaks ometi midagi lahedamat olema. See tulnuks alles leiutada.

Mu meri muundus mustaks lainemölluks. Polnud just väga sarnane, ikkagi Läänemeri, või minu poolest ka Põhjameri, mille ääres ma veel kunagi käinud ei olnud, aga kus tõus pärast mõõna palju rutem tuleb, palju rutem, kui sa arvata oskad, rutem, kui sa eest ära joosta jõuad. Mõtlesin, kas on olemas veel meresid, mille nimi on „meri”. Meri, imelik. See kõlas nagu mõni nendest sõnadest, mida varem öelda ei tohtinud või mida lapsena lihtsalt ei teatud. Aga mõnda sõna ei tohtinud üldse öelda, ilma et kõik poleks sind imelikult vaadanud, näiteks „kummaline”. Ilusamaid sõnu.

Felicia pildi peal kõlkusid kaks jalga vee kohal. Tema vasak ja minu parem. Nagu seisaks keegi seal ristijalu nii, nagu tegelikult seista ei saa.

Täna oli Felicia toa kord nõusid pesta. Ma lamasin oma voodis ja lugessin iga lauset kolm korda. Viimane päev, nüüd saame vabaks, seevastu mu raamat oli nagu vana mustvalge foto, millelt polnud enam võimalik inimesi ära tunda. See sobis siia pärastlõunaselt tühja tuppa, mina aga mitte. Samal hetkel, kui vaatasin kella, avanes uks. See mürtsatas uuesti ja keset ruumi seisis Steffi nagu mingi mustkunstitriki ajal. Tõstsin pilgu tema poole, justkui võiks ta seetõttu uuesti õhku haihtuda. „Mis teed seal?” Kui Steffi midagi küsis, oli mul alati tunne, et ta tahaks lihtsalt teada, kas vastus sobib sellega, mis niikuinii on ilmselge, ja hoidke alt, kui mitte. „Ma arvasin, et Katja on siin!” Lõin raamatu kinni ja tõusin istukile. Miks ta pidi kõike käperdama, võtmeid kapiustel, joonistusi laual, miks ta ei võinud lõpetada vähemalt oma juuksesalkude närimist? „Ma arvan, et Katja on hobuste juures.”

„Käisid sa üldse ujumas?” Ta mängis ühega tühjadest õhupallidest, mis veel Susi voodil vedelesid. „Kas sul trikood polegi?” Sel hetkel sai

mulle selgeks, et tema see oligi olnud nende küpsistega. Ma tahtsin püsti tõusta, välja minna, järgi vaadata, kas nad on juba nõudega ühel pool, aga kartsin, et Steffi tuleks kaasa. Niisiis lasin voodiserval reitele punaseid triipe edasi pressida ja jälgisin, kuidas Steffi õhupalle lakke pildus ja need ta põskedel maandusid, ja jälgisin, kuidas ta need oma Piilupart Donaldi T-särgi alla toppis ja ühe veel, sinna, kus niikuinii juba rohkem oli kui teistel tüdrukutel. Ta kõverdas minu poole suud ja raputas neid asju ühele ja teisele poole. Ma ei muianud. Ja täiesti ootamatult kargas ta minu kõrvale. „Puuduta mu tisse!” Ma raputasin pead. Ja soovisin enda kätte nõela, millega midagi lõhki torgata, mitte ainult õhupalle, vaid Steffi, terve tuba, kuni pallid mind ühel hetkel voodile lükkasid, Steffi, kogu tuba minu peal lebas ja ma ei suutnud öelda: „Lõpeta!” sest Steffi hambad olid minu omade peal ja tema keel minu suus, Steffi sülg. Sest sain hingata alles siis, kui uks pauguga kinni käis, WC uks.

Et saaksin talle kõigest rääkida, mõtlesin eile, et ma. Et ma nüüd vaid lootsin, et ta ei pane mu punaseid silmi tähele. Et tahtsin eile laudrajal kõigepealt põlve ära tõmmata ja siis ikkagi mitte ja jätsin põlve valge naha tema pruuni oma vastu. Et mu põlv oli nagu Steffi õhupallirind. Et temaga lihtsalt vette libiseda ja päriselt sukelduda tahaksin. Et ma teda ometi, päriselt, suule, eile ja täna, et ma, et see ju täpselt, et see ju ometi. Imelik oli ja. Et see ei saanud ju tösi olla: et metsavalgus ja lehepärg minu peas, mille ta kõndides pununud oli ja mulle pähe pannud ja samal ajal, kõndides, puistanud lause: „Me kolime järgmisel nädalal minema. Bremerhavenisse³.” Ta isa oli saanud sinna kantori koha.

Nagu leek süttis irve Steffi näos, kui ma end ei kontrollinud ja ikkagi tema poole vaatasin. Järgmisel hetkel oli see kadunud nagu pärastlõuna, mil rohukõrred, mida teised laagrilõkkesse viskasid, see ei torganud üldse silma, nagu poleks seda kunagi olnudki. Kõik oli normaalne. Vorst polnud hullem kui eile. Me naersime. Me laulsime laule, mida oskasime.

Olime õpetajaid lõpus koristamise juures aidanud, ma ei suutnud sisse minna, mitte voodisse. Aga siis pesime ikkagi pesuruumis peeglite ees hambaid, Felicia kaks korda, mina kaks korda, viimased. Neonvalguses paistis kõik välja. Säasehammustused ja rohuplekid, mustad sõrmeküüned. Tema käsi, kuidas see kreemi laiali hõõrus. Minu käsi, kuidas see kosmeetikakoti kinnikiilunud luku kallal saputas. Tema käsi, kuidas see

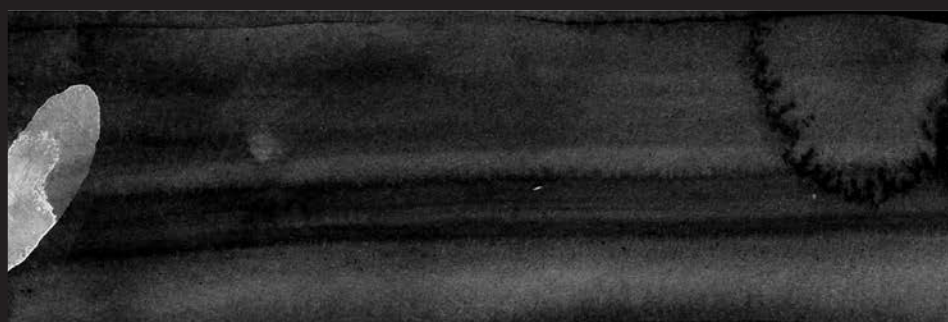
³ Linn endisel Lääne-Saksamaal Põhjamere ääres.

minu poole libises. Ma ei pörganud tagasi. Kui tema käsi mu juukseid kõrva taga silitas. Põrandaplaadid olid pehmed nagu niiske liiv lainevahu all. Me ei naeratanud hetkekski.

Varem poleks ma kuidagi suutnud öö otsa üleval olla. Selles polnud midagi toredat. Katja vanemad tulid talle oma uue autoga järgi ja võtsid mind kaasa. „No, kas oli tore?” Felicia lehvitas mulle, kuni maanteele keerasime. Tema teine käsi oli püksitaskus koos minu aadressiga. Ta kirjutab mulle, niipea kui nad Bremerhavenisse jõuavad, esimesel päeval. Katja pani ette mau-maud⁴ mängida. Sulgesin silmad.

Ja hakkasin ootama. Aeg-ajalt läksin tühjast köstrimajast mööda, mu silmad joonistasid aknaraamide topeltristile F-i. Kui suvi uuesti saabuma hakkas, jätsin järele.

⁴ Kaardimäng, tuntud ka kui makao või 101.

L. A. KOIDULA

*

ükskord
kui ma nutsin
siis sa tulid mu juurde
ning ma juba mõtlesingi
et ehk
ehk tõesti
oled sa muutunud
ja teed
kalli-musi-pai
ning ütled
kui väga
sa mind armastad

selle asemel
võtsid mul juustest kinni
ja raputasid
hästihästi kõvasti
raputasid
ja ütlesid
et suured tüdrukud
(enam) ei nuta

aga ma olin
ma olin ju alles
nelja-aastane

✱

sina mu kallis ema
lasid mu panna lastekottu
ja vahel ka turvakodusse

ei takistanud
ega miskit

kui kaineks said
lubasid ennast muuta
ja tahtsid mind tagasi
sest kedagi oli ju vaja
peksta

mõnikord viisid metsa
ja käkisid
mul lugeda sajani
alles siis võisin
silmad lahti teha
tegingi...
ja sind ei olnud
oli must mets
ja kabuhirm

LASTEST, KES VARASTASID RAHA SELLEKS,
ET MISKIT HAMBA ALLA SAADA

vahel mult küsitakse
kas ma kodus süüa sain
ja siis vastan
et meil hoiti isegi wc-paberi pealt kokku

aga kui vees leotatud kaerahelbeid
saab nimetada söögiks
siis jah

jah

me saime miskit hamba alla

saime helbeid
mis olid mitu päeva vees ligunenud
ja sellest pidi jätkuma
terveks nädalaks

sööjaid oli neli
ja tihti sai see kõik otsa
vaid kolme päevaga

siis

siis me pidime toitu kuskilt ise hankima

aga kust

kust küll oskavad väikesed hinged
toidupoolist lauale muretseda

kui vanemad purjus olid
muukisime kapi lahti
ja võtsime purgist raha

ning läksime poodi
ja ostsime nii palju süüa
kui selle raha eest
sai

ning siis

siis läksime metsa
sest ei julgenud
enam koju minna

sest teadsime
et triibuline perse
on varastamise eest
garanteeritud

aga

aga me ei tahtnud
enam haiget saada

ja sellepärast

olime metsas
kus oli külm
ja märg
ja kõle
ja hirmus

kuid

kuid vähemalt saime süüa

LÕPP LAPSEPÕLVEGA

ma kaevasin augu
sügava augu
kuhu peitsin
oma lapsepõlvemälestused

ANDRA TEEDE

VEEBRUAR

Pool aastat tagasi, keset paksu talve, oli meil olnud meie viimane suur tüli. Vaidlesime üldse alatihti, me armastasime vaidlemist, panime sellesse oma hinge ja aju, kasutasime viimast kui retoorika ja loogika nippi, tsiteerisime kuulsaid filosoofe peast ja paberilt, tegime sellest mängu ja lõbustuse. Ta tuli alati kaasa, kui mina vihastasin, võttis vastaspositsiooni oskuslikult omaks ja ei taganenud kunagi esimesena. Mina ei taganenud samuti, läksin närvi, kaotasin pea ja kasutasin logisevat taktikat, mis andis temale eelispositsiooni. Mis ärritas mind veel rohkem.

Tülid olid eranditult alati minupoolsed ja minu alustatud. Armastus? Armastus oli, oli alati kohal, aga ma kartsin seda armastust, ma ei suutnud leppida sellega, et see armastus võttis inimese kuju ning mu isegi liiga pisikesse korterisse sisse kolis. Nii mul tekkiski harjumus kaduda ilma erilise hoiatuseta pikkadele jalutuskäikudele, jättes tema imestunult

voodile lebama. Kuhu sa enda arvates lähed? Siin kuradi linnas ei ole ju mitte kuskile minna.

Vahel näitas ta siis isegi välja, et oli murelik, otsis mind, ootas mind öösel. Mulle meeldis see, aga jätsin ikka alati oma telefoni lauale, see oli minu karistus temale – tal ei olnud isegi mõtet mulle helistada.

Tülid olid alati tsiviliseeritult lõppenud, ma ei kartnud neid, ma ei kartnud teda, sest ta oli mulle tuttav nagu kodupood, ma teadsin, kuidas teda käsitleda. Kuni jõudis kätte see viimane, viimase talve tüli. Kodus oli külm, meil ei olnud eriti puid, meil ei olnud eriti süüa, sest me mõlemad olime vaesusest nii tüdinunud, et ei viitsinud kusagilt raha otsida. Kui raha taga ajada, võib selle ju üles leida, aga otsides pead endale kogu aeg meenutama, kui halb olukord tegelikult on. Tere, siin mina, kas sa saad mulle selle dringi eest tagasi maksta, jah tõesti, mul on see ikka veel meeles. Tere, siin mina, kas sa saad mulle mingit tööd vaadata, jah, ükskõik millist, ükskõik mis raha eest, jah, olukord on tõesti nii halb. Mitte midagi tehes on võimalik väga paljust mööda vaadata, tervest elust. Töö on kurjuse ema ja olme on nõrkadele. Peale selle oli meil alati veel natuke makarone ja veel natuke kohvi või teed, ükskõik, kas sinna piima sisse panna sai või ei saanud.

Ja ikka ei saanud ma ühel veebruaripäeval enam viimasest poolest ruumist kuusehalgudest mööda vaadata ja enam mitte mõelda sellele, mis saab siis, kui see talv ei lõppegi ära. Lund aina langes ja langes pak- sude räitsakatena, kraadid langesid, taevas oli tühi ja pime, ja õuest raske

puukorviga tuppa tulles löi näkku kopituse ja vana sigaretisuitsu hõng, mida ei saanud enne kevadet välja tuulutada, sest aknad olid viimase piirini kinni külmunud ja koridoris haies veel halvemini. Hingasime teineteise nõrdimust uuesti ja uuesti sisse ja välja, me isegi ei käinud enam kuskil, me ei maganud enam eriti ja me ei rääkinud omavahel. Millest meil rääkida oli?

„Kuule, mis nüüd saab?” küsisin ukselt väga vaikselt, heitsin puud pauguga maha, jope-tossud nurka ja panin käed rinnale risti.

„Mis mõttes?” vastas ta mu küsimusele küsimusega ja ma nägin tema sirgemaks nõksatanud kerest, et ta teab, et ma hakkän jälle pihta.

Muidugi hakkasin jälle pihta. Need samad vanad süüdistused, need samad vanad küsimused ja vastused. Mida sa kavatsed teha, kelle süü see on, kes meid aidata saab, kuhu meil minna on? Ärritusime mõlemad kõvasti ja ma mäletan, et mõtlesin talle järjekordselt lööklauseid visates, et vähemalt hakkab soe, kui niimoodi kakelda.

„Kõige kurja juureks on raha puudumine, ütles juba Shaw,” viskas ta ilma vähimagi värinata hääles, kui olime sama ringi mööda juba tükk aega teineteise närvide piire kombanud.

Mina viskasin teda suvaliste kätte sattunud esemetega. Päril nõudega ei julgenud, katki lähevad, ja plekilised talveõunad kapi peal jätsin samuti rahule. Kes see ikka oma enda elamisest õunaplõga kraamida tahab, põrandalt, kleepuvat. Aga väga hea oli tuuseldada riiete ja ajalehtedega, natuke tantsuliste, natuke kohmakate ja kobade liigutustega

tema poole kindaid ja mütse ja paksust nädalalehest rebitud paberitükke loopida. Me ei olnud kunagi nii kaugele läinud, ükski kord ei olnud verbaalne muutunud füüsiliseks. Proovisin mitte väga täpselt sihtida, see oli kõik ikkagi rohkem mäng. Paber ja kangas lendlesid lõbusalt ja ma olin tegelikult valmis naeruga vabandama ja makarone keetma hakkama, kui nägin juba teist nõksatust tema kampsunisse pakitud kehas. Silmad välkusid, kui ta täiesti võõra, mulle mitte kunagi varem paljastatud häälega sõnad „nüüd aitab” läbi hammaste surus ning minu poole mitu otsustavat sammu tegi.

Kiljatasin ja taganesin. Ma ei olnud kunagi selle peale tulnud, et ta mulle haiget võiks teha, aga nüüd kartsin. Tagurdasin seina äärde, kuni tundsin keraamilise kraanikausi külma äärt oma alaseljale surumas. Edasi ei olnud kuskile taganeda, paarkümmend ruutmeetrit õnnetusehunnikut ei saa kuidagi pakkuda varjupaika iseendale jama kaela toojale. Ta nägi, et ta saab mu kätte, tema otsmik ja kael olid hetkega talviselt kahvatust tumepunaseks muundunud, korraaks tõmbusid tema käed rusikateks, ma kiljatasin uuesti.

„No tõesti aitab. Nüüd aitab,” ütles ta uuesti selle võõra häälega, aga tuhat korda valjemalt kui ennist. Mina ei öelnud midagi, piuksusin ja värisesin. Mu hirmu oli näha, ta pidi seda nägema, sest keeras end kiiresti ümber ja marssis teise toa otsa tabureti juurde, haaras selle jalgadest ja lõi vastu seina puruks, nii et vineeri lendas. Ma hakkasin kohe nutma, nagu mu pea oleks vett täis õhupall, millesse keegi silmade kohale nõelaga

augukeksi torkas. Hetke pärast oli ta teise tooli, seljatoega veneaegse asjanduse kätte saanud ja kordas oma liigutust. Suurem tool oli vastupidavam, ta lõi kaks korda vastu seina, aga tool ainult ägises. Siis haaras sellest kindlamini ja virutas vastu uksepiita, seekord edukalt. Vineeri lendas jälle, ma sain paari väiksema killuga pihta ja hingasin kergendatult, sest rohkem toole meie elamises ei olnud. Nüüd siis ei olnud ühtegi tooli, mis seal ikka.

„Näed, küta need ära, ilusad väiksed tükid sai,” ütles ta ja läks akna juurde, kuus korda viis meetrit maailma, kuhu sa ikka lähed. Mina toppisin jalga punased pehme sünteetilise karvaga sussid, need olid lähimad jalanõud, ja jooksin välja uksest, alla trepist, kangutasin lahti ka välisukse ja panin mööda väikest raagus pärnadega ääristatud kodutänavat ajama. Lund langes ikka veel väga vaikselt, väga graatsiliselt, aina tihemini. Kartes tema kogu akna peal näha, ei vaadanud ma kordagi tagasi, kuigi tegelikult teadsin, et meie aknad on nii jääs, et läbi nende ei ole nangunii mitte midagi paista.

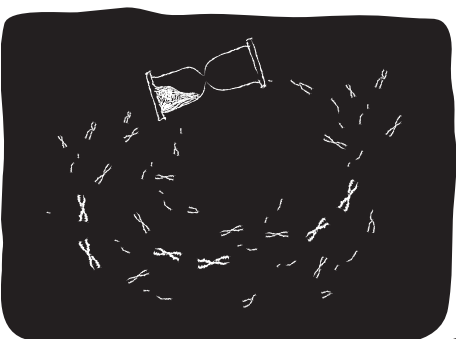
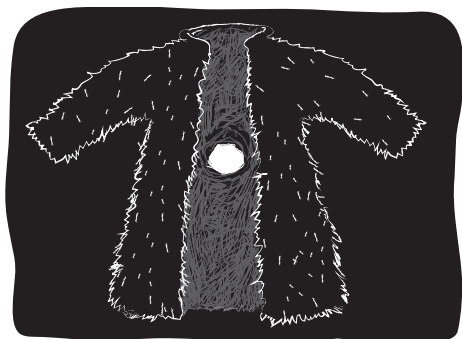
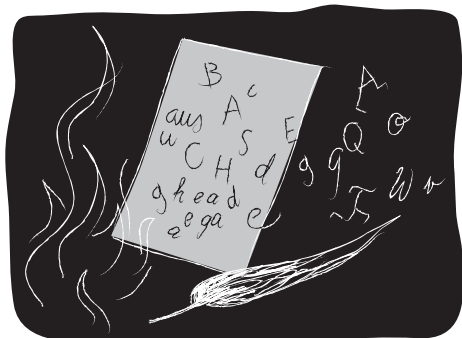
Suurema tee risti jõudes keerasin kohe linna poole, lühikese seeliku alt paljaste jalgade välkudes jooksin oma susside ja kodukampsuniga mööda koertest ja inimestest ja bussipeatustest, kuni külm õhk ja pingutus mu kopsud viimse piirini sulgesid ja ma lõõtsutades kükki vajusin. Rõõmustasin iroonia üle, et see oli juhtunud ühe riidepoe ees. Poolpaljas toasussides tüdruk keset talve rõivapoe ees lõdisemas oleks kindlasti väga hea reklaam.

Koju tagasi jalutades vaatasin osavõtmatult suitsusambaid kõigi majade katustel mõlemal pool teed. Tuled põlesid, söödi õhtust, perekonnad, koosolemine, päeva kohta küsimine, turvalisus, puhkuseplaanid, rasvane lihakaste ja magustoiduks õunakook. Silme ees virvendas natuke, tahtsin ruttu jõuda ja ei tahtnud ka. Said oma jalutuskäigu. Kui oleks olnud raske madalrõhkkond, oleks see suits vajunud alla tänavale ja hea õnne korral ei oleks nähtavus olnud üle pooleteise meetri – milline poeetika on läbi sudu koduteed otsida. Milline õnn, kui ühel inimesel on kodu.

„Sul on õigus. Nüüd aitab,” ütlesin korteriuksest sisse astudes. Juba viimased 300 meetrit olin hullupööra lõdisenud, nüüd, toasoojusesse jõudes, muutus see halvavaks vappekülmaks. Ta vaatas mind külmalt, lükkas lume mu juustest ja õlgadelt, eemaldas kiiremini kui üheski kirehoos kõik mu riided, surus mu suu lahti ja kallas sinna meie viimased sada grammi viina ning lükkas mu voodisse. Ma ei tahtnud, et ta mind puudutaks, aga leppisin. Ei öelnud midagi, tema ka mitte, põrand oli vineeripahna ja ajalehti täis, mul oli nutt kurgus. Siis kooris ta endalt riided ja hoidis mind tekikuhja all terve öö kaisus, aga tema kehasoojus ei jõudnud mu külmunud nahapinnast kaugemale ja hommikuks oli minu lohutu nuuksumine muutunud räigeks hobusekõhaks. Järgmised neli päeva põlesin kõrges palavikus ja keeldusin makarone söömast ning kuigi meil oli veel natuke riisi ja natuke õunu, võtsin selle poole nädalaga alla mitu kleidinumbrit. Viiendal päeval teatas ta, et sai ühes ühiselamus öövahina tööd.

#

LAURI TEDER

KUIDAS USKUDA SELLESSE, MIDA TEED

ja juba ma kaotangi seda luuletust
vajun maha nagu
turmväsinud poksija
mõru rahuloluga
ja nüüd on see läbi
ja nüüd on see läinud

miski minus põleb paberi moodi
kui sõnad raputavad endalt elegantsi
ja asuvad minekule

ja juba ma kaotangi seda tööd
kui naeratused ununevad
ja inimeste näod lähevad
rahvamassist halliks

kuidas uskuda sellesse mida teed
kui paljud on sinu vastu
või veel hullem
kui sinu vastu
pole mitte keegi

kuidas säilitada usku
sellesse mida teed
kui maailm läheb alatasa
suuremaks
mida lähemalt vaatad
ja uhkus ei lase olla alati
liblika tiivalööök

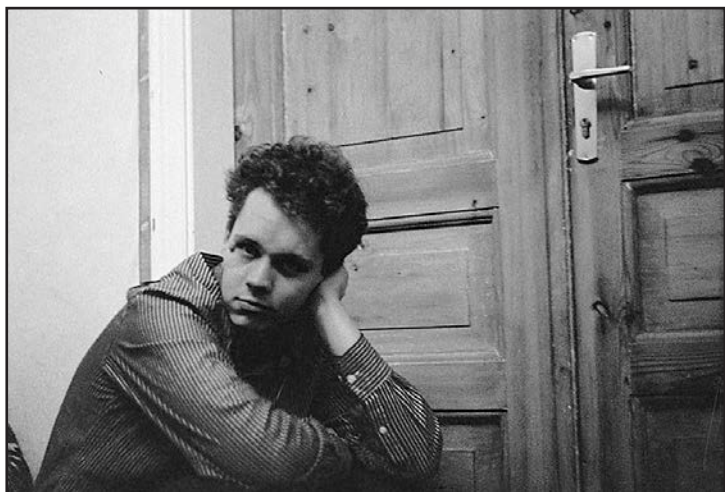
MU ARMASTUS ON LÕPUTU JAKIKARI

mu armastus on lõputu jakikari
rässis karvaookean
sammub vappudes
mõtteta
edasi

ning tasandik on lõputu
kui mina olen lõputu
ja maa mürin on kord kuulda
ning kord ei ole

*

nad hüüavad et
päästke planeet!
kuigi planeedid ei
vaja eales päästmist
ja meie oleme kasukas
ümber kivi
nii see läheb
ning see kõik sähvib sinu näos
see kõik lokkab meie kehas
see kõik sõuab mööda genoome
see kõik jätab meid lõpuks rahule
ja tühjus ilmub
ja oli ka aeg

KIRJANDUSEST KÕNELEMINE
POLE ÜLDSE IGAV. KUI SELLE
KÕRVALT JÄTKUB TÄHELEPANU
KA KÕIGELE MUULE.

INTERVJUU: LAURI TEDER

PLÕKSAKI

Kairi Kruus

Lauri Teder (22) kirjutas paar aastat tagasi ilmunud esimeste luuletuste juurde enesetutvustuseks „Sebra”. See meenus mulle alles siis, kui intervjuu oli juba lukus, nii et ehk kõige olulisem küsimus – mida ta sellega mõtles – jäigi küsimata. Sebra? Sebra, sebra, sebra...

Lauri õppis Tallinna 21. koolis, pärast gümnaasiumi läks õppima Tartu ülikooli. Ta on alati tahtnud lugusid kirjutada, kuid ülikoolis olles hakkas tõsisemalt tegelema hoopis luuletuste kirjutamisega. Ütleb, et talle küll meeldib Tartu rahulikkus, aga ei saa seal liiga kaua olla, sest muidu rahuneb täielikult maha (liiga vähe sebrasid?). Praegu on ta tagasi Tallinnas (palju sebrasid!), kohe on õnnetuseks läbi saamas **Murakami** „1Q84”, ja ilmunud esikkogu „Mullikile” (selleski sebrasid ei mainita).

Sa oled varem Rõhus paaril korral luuletusi avaldanud ning nüüd debüteerid luulekoguga, kuid ega lugejad ju sinust midagi ei tea. Nii et kõhatad nüüd hääle puhtaks ja ütled:

Peaks vist midagi tabavat ütlema, et nimi meelde jääks ja luulekogu müüks. Aga tõenäoliselt ütlen lihtsalt: Tere. Või tsiteerin **Lennonit** ja ümisen: *Look at me / Who am I supposed to be? / Look at me / What am I supposed to be?*

Astusid Tartusse teatriteadusse siis, kui masu oli täies hoos – miks valisid julgelt praktilisel ajal nii ebapraktilise eriala?

Kirjandusse ja kultuuriteadustesse pigem. Ma ei mäleta, et ma oleks tundnud mingit teravat konflikti minu erialavaliku ning ühiskonna prioriteetide vahel. Läksin süvitsi humanitaariasse,

sest muu sel hetkel ei huvitanud. Pole ka nagu põhjust Päevalehe „Mis meist saab?” rubriiki kirjutada, sest sain ülikoolist laiema silmaringi kätte. Enamat ma ei oodanudki.

Oled öelnud, et akadeemilisus, intellektuaalne gümnaastika sind ei tõmba. Kas igasugune kirjandusest kõnelemine on sinu jaoks igav või konkreetsemalt see, kuidas kirjandusinimesed seda teevad?

Ei tahaks nii ülbelt kõlada. Selle taga, mida ma „olen öelnud”, on tegelikult minu enda püsimatus, üks taguv mõte kuklas, mis pikemate ja detailsemate analüüside korral mingil hetkel hüüab, et: kuulge, see on jabur, see on ebaoluline, see ei ole vajalik. Võiksin nüüd muidugi teada, mis siis on tähtis ja vajalik, aga ma tõesti ei tea. Ilmselt ei mõtlegi välja. Ja kirjandusest kõnelemine pole üldse igav. Kui selle kõrvalt jätkub tähelepanu ka kõigele muule.

Küllap olid oma erialal üks vähestest meestest (kui mitte ainus). Kas oleks põhjust sookvoodid kehtestada, et vähendada naiste ülemvõimu humanioras?

Jah, see on päris hea mõte. Rohkem kvoote!

Kirjutad ka laulusõnu – ja alustasid ingliskeelsetega. Levinud arusaam on, et selles keeles saab rohkem kasutada sõnu, mis oma keeles mõjuksid tühjade, tavalistena. Mida sinu kogemus ütleb?

Küllap ma ka jätkan ingliskeelsetega. Eks mis tahes võõras keeles kirjutades tunduvad uued sõnakombinatsioonid värskete ja uhkematena kui koduses keeles. Mina olen inglise keele laulukeeleks valinud pigem alastusetunde pärast, mis neid lugusid ette kandes paratamatult tekib. Võõrkeel justkui kaitseb.

Nii et kannad neid ise ette? Kus neid kuulda saab?

<http://soundcloud.com/lauri-teder>

Kuidas sa jõudsid luuletuste kirjutamiseni? Ja mis sind hoiab nende kirjutamise juures?

Täpselt ei teagi. Eks ma vist katsetasin, leidsin, et meeldib, ning kirjutasingi muudkui edasi. Aga mis mind nende kirjutamise

TULEKS JU LIHTSALT LEIDA MOTIVATSIOON JA
JÕUD LUULETUSTEST, NOVELLIDEST, FILMIDEST,
LAULUDEST, MAALIDEST, FOTODEST ENDIST JA
NENDE MÕJUST TEISTELE.

juures hoiab? Sellele küsimusele ma küll vastata ei oska. Tege-
mist on vist psühhiaatrilist liigitust ootava sõltuvusega. Midagi
müstilist ses luuletamises igatahes pole.

Sinu esialgses käsikirjas oli märgitud, et kogus on luuletused
dekatöntsist, õnnest ja kõigest. Dekatöntsi pealkirja kandvas
luuletuses seod sa dekatöntsi eestluse temaga (*nad elavad
ajal / mil eestlusest pole / järgi enam / midagi muud / kui hirm /
venelaste suunas*). Ja kuigi ühes teiseski luuletuses kirjutad
sa: *kuid olgem ausad / pärast iidvana vastanduse / eestlane
versus koljat kadumist / on rahvus muutunud läägeks*, ei saa
öelda, et kirjutad poliitilistel teemadel, pigem vastupidi. Mis
see dekatönts täpsemalt on?

Noh, ausalt öeldes pole seda alapealkirja juba tükk aega olnud.
„Dekatönts” on minu jaoks ulmeline pilt ühest võimalikust (düs-
toopilisest) tulevikust. Dekatönts on allakäik juhmi hedonismi
poole, milles ajalugu kaotab igasuguse tähtsuse ning sellest jää-
vad järele vaid eelarvamused.

Luuletus „liigivaesus öiste kiirsöögipaikade ümber” lõpeb rida-
dega *vaatleja / eemaldub objektidest / peksu vältimise eesmärgil*.
Mulle tundub, et see ei ole väga haruldane positsioon uuemas
luules, ehk laiemaltki. Irooniline, isegi sarkastiline vaatlus,
mida esitatakse kui teatavat intelligentset eemale hoidmist
„tühistest” asjadest. Märgatakse mõnda kohustuslikku „ühis-
konna valupunkti”, aga nende vahel osatakse ennast kriimus-
tamata liuelda. Kokkuvõttes tekib resigneerunud ja alalhoidlik,
isegi kibestunud õhustik, millega lugejana ei oska enam midagi

peale hakata. Kuidas sa suhtud luule sotsiaalsusesse, „ühiskondlike mädapaisete lõhkamisesse” ja muusse säärasesse?

Tjah, iroonia ämbresse astusin ma selle luuletusega küll kenasti sisse. Kuigi sotsiaalseks ma seda teksti küll ei nimeta.

Ma jätaks väljendid nagu „ühiskondlike mädapaisete lõhkamine” parema meelega keskaega, aga sotsiaalsus luules on kindlasti tervislik nähtus. Ühest küljest võib see lugejale tõesti veidi kasutuna tunduda, ent teisalt on sotsiaalsuse puudumine kultuuri terviku seisukohast vaadates halb märk. Pealegi, ma naiivselt ikka veel usun, et isegi praegusel ajal, kui vaid väike protsent inimestest loeb (või „kirjandust tarbib”), on kirjandusel võime ühiskonda pisikeste kriitikasüstidega muuta. Vähemalt liblikaefekti moodigi.

Millised raamatud/autorid sulle endale kõige rohkem korda lähevad/on korda läinud?

Praegu lähevad korda Haruki Murakami ja mõned teisedki jaapanlased. Murakami raamatuid lugedes olen õppinud üldmõistetavast reaalsusest mööda vaatama. Kuna tegelikkus on see, mida inimesed enda tajude ja ajude kaudu näevad, siis kuulub reaalsusesse ka kõik kirjanduslik, ulmeline, fantastiline. See vaade ei tunnista ka lauspsühhedeeliat, pigem on see kompromiss mõistusliku ja tundelise vahel. Ja muidugi ei saa Murakamit lugedes jätta tajumata toda linnaüksildust, mida paljud tema tegelased tunnevad.

Oma jälje on jätnud **Vonnegut**, **Asimov**, **Kaplinski** ja **Houellebecqi** „Elementaarosakesed”. Vonnegut on andnud suure portsu irooniat ning väsimatut muiet, mis aja jooksul, jah, on minus veidi küll hääbunud. Aga aeg-ajalt see ikka ilmutab ennast, kui mu tekstid liiga raskekujuliseks ning isekaks hakkavad muutuma. Kaplinski on mind ilmselt rohkem mõjutanud oma esseede kui luuletuste kaudu. Või siiski, kui järele mõelda, tegi „Õhtu toob tagasi kõik” seest küll päris soojaks, kui ma seda ükskord Viimsis pargis lugesin. Võib-olla on see soojus siiani alles.

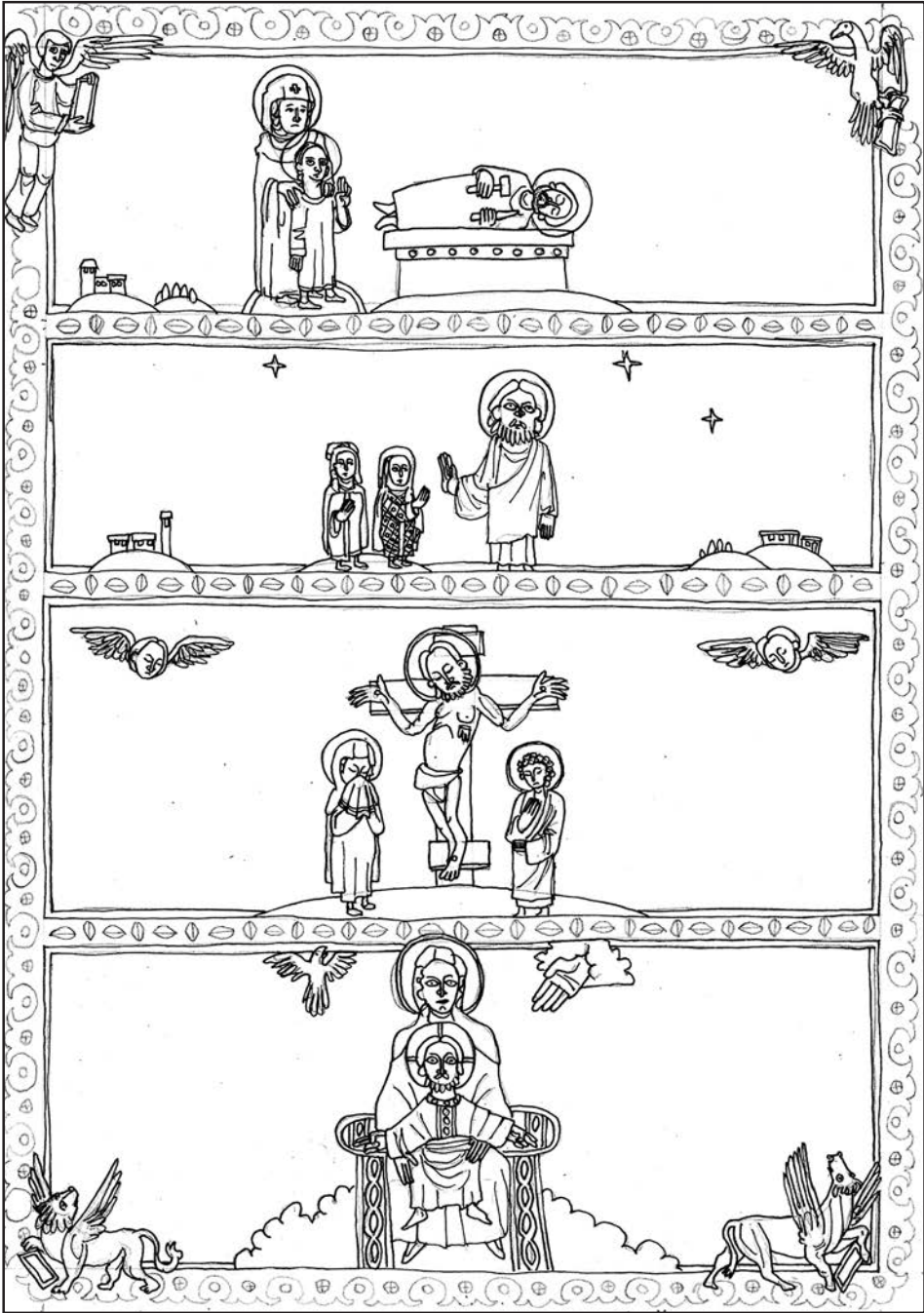
Hirmus tähtsad on minu jaoks ka laulutekstid **Bowielt**, **Dylanilt**, **Cohenilt**, **biitlitelt** ja teistelt klassikutelt.

Intervjuu kõrval avaldatud luuletuses ütled: *kuidas uskuda sellesse mida teed / kui paljud on sinu vastu / või veel hullem / kui sinu vastu / pole mitte keegi*. Tihti arvatakse, et elame praegu mahategemise ja mõnitamise ajastul. Saan sinu rida-dest aru nii, et tegelikult on vastaseid sama raske leida kui liitlasi. Näiteks kultuurivallas on levinud trend otsida teemasid, mis inimesi torgivad, ärritavad, solvavad – nii saavutatakse mingigi reaktsioon. Või misasja?

Võib ka nii. Ent ei pea ajastus kinni olema; need read kõnelevad minu peas sellest, kuidas vastandustest leitakse sageli jõudu ja motivatsiooni. Hea *versus* kuri või vähemasti mina *versus* nemad konflikti võib välja mõelda peaaegu mis tahes elualale. Ma ei usu, et see meid lõpuks õnnelikuks teeb, ent see on üks sagedasemaid kujutlusi, mida meie binaarne aju meile luua suudab. Tõik, et meie kultuuri on sellised vastandused (võimu või kunstitraditsioonidega) juba väga tükk aega iseloomustanud, tekitab nüüdsel vabal ajal parajalt sihitu tunde. See on kõrvalt vaadates päris naljakas. Tuleks ju lihtsalt leida motivatsioon ja jõud luuletustest, novellidest, filmidest, lauludest, maalidest, fotodest endist ja nende mõjust teistele. Tuleks, aga mina veel ei oska. Inimeste ärritamine, torkimine ja solvamine ei tekita kirglikke vastaseid, vaid suure hulga turris rahvast, kes sind ei vaadata ega kuulata taha.

Kohustuslikule küsimusele, et mis võiks olla su luulekogu pea-mõte, võiks leida vastuse ühest su tekstist, mis lõpeb sõnadega *saan vaid / loota / et sul on minu sõnadega / endale midagi öelda*. Mida aga pihta hakata mullikilega?

Mullikilet peab loomulikult lugema. Selle kile näitab katkemastust ja kordumist. Selle mullid on mõtted ja tunded, mida saab plöksaki! avada ning millest ehk ka midagi rahustavat leida. Ja kuna me ise oleme ka vee- ja õhumullid, siis on see mullikile ühelt mullilt teistele. Praktilisusega see ei hiilga, kuid loodetavasti lugeja sellest ikka midagi leiab.

TUULI VELLING

ÕNNEANTENN

Südalinna pargist kuuldus õhtusel tunnil naise heledat kiljumist ning vali hääл ehmatas kaarnad puulatvadest lendu. Vähesed liikvel inimesed pöörasid päid ja pungitasid silmi. Suurem osa neist kiirustas pärast esimest kangestust pead raputades edasi, mõni üksik jäi puude alla seisma ja jälgis, käed rinnale ristatud, toimuvat. Tasapisi kogunes stseenile siiski hea hulk publikut, kellele näis pakutav etendus argipäeva lõpetuseks meeldiva palana.

Olukord ise oli pingeline. Keset parki klohmis blond soomlanna oma käekotiga pikas mantlis meest, kes tõrjus väljasirutatud kätes raamatut hoides lööke ja proovis samal ajal mantliservale komistamata naise eest taganeda. Kostis meeleolukat võõrkeelset sõimu ja üksikute okstele jäänud lindude ergutavat räuskamist. Mees oli ilmselgelt kimpus, kuid ei põgenenud, ning naise solistihääle kõrval kostis temalt hädisel toonil vabandusi: „Ma ainult...” „Ärge nüüd...” „*Do you speak English?*” Naine ei andnud armu. Lisaks ähvardas lahingusse tormata ka sõjakas rahvuskaaslane, kes ootas kümme-kond meetrit eemal, ümar ja rõõsa nagu kummipall.

Peatuma jäänud rahva hulgas oli märgata rahutust, kuid appi ei tõtanud keegi – kas ei saadud aru, kumb kaklejatest asjas ohvriks tunnistada, või tunti piinlikkust ja loodeti kõrvalseisjate peale. Lõpuks võttis üks keskeas mees taskust telefoni ja helistas.

Näis, et peaaegu sekunditega ilmus nurga tagant välja politseiauto ning kui peategelane seda lähenemas märkas, haaras ta parema käega mantliservast ja lippas lõpuks sündmuskohalt eemale. Patrullautost hüppas välja naispolitseinik ja suundus soomlanna poole, auto hakkas aga võrdlemisi aeglaselt uuesti vurama, suundudes sinnapoole, kuhu mees põgenes.

Järgmisel hetkel käivitus tõeline märulifilm: kaubamaja parklast söötis kummivilinal välja sinine plafooniga universaal, lõikas politseil tee ära

ning tegi järsu vasakpöörde suunda, kuhu nähti kaduvat meest; kaugel asuvad linnakodanikud märkasid kolm tänavanurka edasi, kuidas takso otse mehe kõrval peatus, too pisut segadusse aetuna kabiini vaatas ning seejärel justkui käega lüües uksest sisse hüppas. Masin võttis kohalt.

„Mis raamat sul täna on?” uuris taksojuht – naissoost –, kui nad mööda väikeseid kitsaid tänavaid keskusest eemale kihutasid, politseiauto vilkurid ähvardavalt peeglites sähvimas.

„Mis mõttes mis raamat?”

„Kuule, kõik ju teavad.”

„Mida?”

„No et sa oled see... Seisad, raamat käes, puu all ja kui noor tüdruk tuleb, siis... Legendaarne värk. Ma poleks sind ju muidu peale võtnudki, kui sa meie linna kõige kuulsam mantlimees poleks. Räägi, mis värk sul nende raamatutega on? Kuidas sa neid valid?”

„Mulle meeldib pargis lugeda!” ärritus mees. „Mingit... eksponeerimist... pole, huh. Eksibitshionism on piinlik... kõrvalekalle ja minu isiku puhul absoluutne laim. Ma loen pargis, värskendan vaimu, hoian mõtted selged!” Mees porises seda altkulmu ja kohendas samal ajal jalasääre paremini mantliääre alla.

„Et raamatud on siis suvaliselt valitud?”

„Ei... jah... EI-EI,” mõmises mees tigidalt ja sai aru, et on end sisse rääkinud. „Ei ole suvalised! Hästi valitud on.”

„Nojah. Mis siis praegu on?”

Mees patsutas kapsaks loetud tuhmides värvides tellise kaant ja sosistas õhates: „„Antimonarhisti muundumine”. Suurepäraselt kirja pandud lugu töölisklassi protesti vaimus kasvanud mehest, kes... mm... avaneb äkitselt, nähes, kuidas monarhia kui riigikord kasvatab endas... mm... esteetika ja, mmmh... väärikuse ning kindlustunde algeid ja kõike seda-sorti, kuidas öeldagi... Igal juhul soovitan soojalt! Meisterlik teos ka akadeemilisele inimesele, võib oma varjundimängus muuta mõtleva inimese maailma!”

„Njah...” kirtsutas taksojuht nina, ise ebamäärase pilguga tahavaatepeeglisse kiigates. „Politsei raputasime maha. Muide: Minni!” tutvustas ta end ja ulatas tagapingil istujale küünarnukist kõverdatud käe.

„Neeme,” ütles mees ja vastas pakutud peole intelligendi lõdva raputusega.

„Ma tean, kes sa oled,” vastas taksojuht Minni ja lõkerdas imelikku kõlisevat naeru. „Siin linnas teavad sind kõik.”

Neeme vaatas nüüd autos ringi. Tegemist oli väga veidra taksoga. See oli seest punase sametiga polsterdatud ja orientaalses stiilis patjadega dekoreeritud avar masin, mille armatuurile ja selle kohale oli kinnitatud vähemalt paarkümmend kirevat eset – kujukesi, talismane, kleepse, muud pudi-padi. Esmapilgul tundus valik täiesti juhuslik, kuid pikemal silmitsemisel hakkas hargnema muster. Tegemist oli kokku kuhjatud sümbolitega erinevatest usunditest ja kultuuridest, millel ei olnud üksteisega suuremat pistmist, kui välja arvata, et kõiki neid võis kohata erinevate usu- ja vaimuliikumiste seoses ning müügiartiklina odavate hiina poodide vitriinides. Ennast vaimselt puhtaks ja tasakaalukaks pidaval Neemel pani vaatepilt hetkeks pea ringi käima.

Tahavaatepeegli küljes rippusid kuldkest, mille otsas veikles skaraabeus, ning puust palvehelmed. Peegli peale oli kleebitud poolläbipaistev kleeps araabiakeelse sõnaga, mis tegi vajalikku suunda nägemise juhile ilmselt võrdlemisi keeruliseks. Armatuurilaua keskele oli paigutatud läbiipaistev kriibitud pinnaga plastiglu, mille loksuvas vees tantsisid valged kübemed ümber india jumala Brahma. Nagu jäljed läksid üle armatuuri aastavahetuse tarbeks valatud tinast hobuserauad. Käigukangile oli ümber tõmmatud Yini ja Yangi sümbolit kujutav pehme mütsike ning kindalaeka kohal olid pinna hõivanud veel mõned erinevas suuruses kleep-pildid: helekollane ükssarvik roosas ringis; vene õigeusu kullakarva ikoon; ristilöödud Jeesus... Autoistmeid kattis hiina motiividega punakas kate.

Korraks, ainult korraks käis Neemel peast läbi mõte, et ta on sattunud mingi usuhullu sõiduvahendisse, millega too sekti altarile inimesi röövib. Kuid siis kinnitas mees endale rahustavalt, et auto sisemus ei saanud mingil juhul olla ühegi ametliku usuühenduse, ka kõige nõrgamõistuslikuma, vaadete väljendus. Siin võis tegemist olla vaid konkreetse isiku või väikese seltskonna kuutõbiste esoteerikute täiesti kriitikavaba suhtumisega kogu maailma usu- ja ebausümbolitesse. Puudus vähimgi süsteem.

„Vabandage, mis need on?” päris ta näpuga armatuurile osutades.

Juht vaatas talle üle õla otsa ja lõkerdas naerda. „Kaitsevidinad!”

Neeme mõtles hetke ja jätkas siis: „Miks neid nii palju on?”

„Et õnn ja armastus otsa ei lõpeks.”

„Te teete nalja.”

„Ei, miks? Kas õnne saab kunagi liiga vähe olla? Pigem ikka vastupidi.”

„Aga need on ju... erinevat päritolu,” ei taibanud Neeme ja küsiv pilk taotles pikemat selgitust.

„Selge see. Näiteks – otsustad ühel päeval, et lähed moslemile mehele ja hakkad meka poole noogutama. Aga mida siis Jeesus peab mõtlema? Et sa tegid lihtsalt ristikese teise kasti või? Ei, Jeesus on hetkega püha viha täis ja kes teab, mis su elukesest niimoodi... Või et... Selgitan lihtsamalt: ärkad hommikul üles ja lõpetad lihasöömise ära. Olgu, hindud on sillas ja juutidel on ka pralle, aga McDonald’s näiteks ei luba enam enda parklas klienti peale võtta. No mis ma teen siis sellise lollusega?”

„Nüüd te segate küll mitu asja kokku.”

„Ja segangi! Selles ju mõte ongi. Annan kõigile, võtan kõigilt. Mul on elu poole lihtsam kui ülejäänud inimestel, kes terve elu ühe valiku pärast põevad.”

„Baricco.”

„Misasja?”

„Alessandro Baricco. Kirjutas inimlikust valikust ja võimetusest seda teha, väga tundlik ja poeetiline natuur, teosed on kerged nagu, kuidas ma nüüd ütlengi, nagu vesi, hakkad lugema ja see voolab su kirjandusmeeli mööd...”

„Jaa-jaa, just. Aleksander või Piibel, mis seal vahet, peaasi, et toimib.”

„Nii valimatu ei saa ka olla!” ägestus mees mõttelennult tagasi hüperreligioosse nais-Muhvi furgooni prantsatades.

„Ma pole ju õel,” solvus naine. „Ma olen lihtsalt lootusrikas...” Naeratus saabus ta näole tagasi. „Mul on kodus ka terve väike kirik! Miks ma ei peaks asjakesi kapiriiulil hoidma – üks tuleb õnnele valla hoida. Võib-olla on Püha Patricku jänesekapsal täna halb päev ja ta saadab mu kõige oma kolme lehega põrgu, aga Horuse silm on heameelest lausa vidukil – ja tulengi jälle puhtalt välja!”

„Püha Patrickuga seotud taim on ristikhein.”

„Jänesekapsas või ristikhein, ükskõik.”

„Kas te loete ajalehest horoskoopide ka ja kui on halb horoskoop, siis ei usu? Kui on hea, siis usute?” päris Neeme nagu krimpsutades.

„No aga muidugi.”

Mees ohkas.

„Aga ajalehti ei loe ma juba ammu.”

Neeme vaatas natuke aega vaikides aknast välja. Õues oli juba päris hämar ja linnatuled sähvisid üle kihutava auto. Tundus, et oli tibutama hakanud. Suunatule tiksumine tõi ta mõtetega olevikku tagasi.

„Kuhu me sõidame?”

„No sa, kullake, pole sihtpunkti öelnud... Võtsin praegu suuna oma kodu poole, aga teen pika tiiruga – hea tuulutada. Mul maksis üks klient eile arve ära ja ostis veel paagi bensiini ka sisse. Kui tahad kusagil maha minna, anna märku.”

„Olete te ikka *ainult* taksojuht?” küsis mees ja pidi järgnevalt sellesama hoogsalt visatud sarkasmikonksu peaaegu endale kurku tagasi ehmatama, sest auto sattus hetkeks poltergeisti meelevalda – klaaskuul lendas koos Brahmaga esiistmele ja mehele kukkus pähe käepideme küljes olnud miniatuurne tiibeti munga kuju. Minni oli äkilise pöörde teinud.

„Kuule, seltsimees!” vaatas ta kortsus kulmu alt Neemele otsa, käsi rekkamehe robustsusega seljatoel. Auto oli järsu manöövriga kivimajade vahelisse teeotsa pargitud. „Kui sulle miski ei meeldi, mine maha! Aga ära hakka juhi kallal nokkima. Bensiini ostetakse mulle siin tihti preemiaks, sest inimestele meeldib rõõmsa sohvriga sõita. Ja pealegi ei tunne nad end ebamugavalt, sest kõik leiavad kabiinist oma väikese jumala üles ja päev kohe päikeselisem. „Minni,” ütlevad nad, „tead, sinuga on kohe hea tunne sõita. Sinul pole eelarvamusi ja pealegi ei kiru sa pidevalt poliitikut.” Aga vaata nüüd ennast! Käid linna vahel liputamas, raamat kaenlas, ise veel ülikooli professor. Päästsin su pollarite käest ära, aga tänu asemel on üks pidev virin! No mis suhtumine see on?”

„Vabandust,” ütles Neeme. „Mu märkus oli kohatu.”

„Oli küll kohatu, aga ma annan andeks. Mina pikka viha ei pea. Teie, tarkpead, vist arvate, et iga tavaline õnnelik inimene on paberitega loll või lõbunaine? Kui te siis vähemalt iseendaga hakkama saaksite – aga kas ma selliseid vähe olen sõidutanud? Üht viin majapidamistarvetesse poomisköit ostma, teist sõidutan tuumapohmelliga erakorralisse... Alles hoidsin siin ühel valgusfoori taga kätt ja selgitasin, et kui õigeaegselt arveid ei maksa, siis tulevadki inkassost teated! Professorid, teadlased, poliitikud, kunstnikud, kirjanikud... Muusikud oskavad vähemasti raha teha ja ei nurise, naisi on ka jalaga segada... Aga muidu... Ja siis sina – tarkust ajab üle ääre ja näolapil pole ka viga, aga õhtuid veedab pargiservas naisi kimbutades!”

„See pole tõ...” alustas Neeme häält tõstes.

„...ma polegi aru saanud, mida sa neile seal seletad, ega see sul mingi mormooniteema pole, et hõlmad lahti tõmbad ja raamatust ette loed?”

„Ei ole mormooniteema,” lasi Neeme kõrvad lonti.

„Ja raamat on iga kord erinev?”

Neeme ohkas. „Erinev.” Ta jäi korraks mõttesse ja jätkas siis kõheldes: „Iga kord on erinev raamat, klassika, kvaliteetkirjandus... Hoolikalt valitud... Selline, mida poleks häbi kuulata... Lehekülje vaatan enne välja ja kodus loen mitu korda kõva häälega läbi.”

„Peegli ees teed *kogu* protseduuri ka läbi või?” kihistas Minni juba jälle naerda.

Neeme vaikis.

„Samas, peaks see mind rõõmsaks tegema, et sinusugused maniakid oma mantlit seljast rebivad ja politsei ei tee midagi?” ägestus Minni uuesti. „Kui mina selle mantliga – uh, küll see on sul ikka kole, vaata, auk on ka sees! – kusagile tänavanurgale sopusutama läheksin, istuksin kohe mitu kuud kinni. Aga sina oled kuulus mõtleja ja keegi ei liiguta lillegi. Ikkagi siinne viimane haritlaspervert!” Minni hakkas väljendi peale ise naerma. „Haritlaspervert!”

Neeme nohises pahuralt. „Kuulge, räägime parem *teie* filosoofiast edasi,” lausus ta seejärel võtmesõna rõhutades. „Kas te pole kunagi mõelnud võimalusele, et kõikidest usunditest oma osa noolides võite hoopis religioosseks prostituudiks osutuda? See on ju puhas omakas, igalt poolt midagi püha tasku noppida. Niimoodi võib jumalatel üldse üle visata!”

„Ei-ei, ma teen seda ju heast südamest! Kui teeks pahameelest, siis oleks teine asi. Aga mul pole nende kellegi vastu midagi.”

„Aga kuidas te suhtute näiteks sellesse, et ususektid massienesetappe teevad ja moslemid kristlaste tornidesse lendavad?”

„Ma ei vaata telekat.”

„Miks mitte?”

„Aga mis ma tast vaatan. Juba kakskümmend aastat pole seal midagi. Viimati, kui vaatasin, saatsid nad parajasti Estonia saalist Ernesaksa ära. Pärast seda mõtlesin, et rohkem ei vaata ka.”

„Mida te siis oma ajaga teete, kui te ajalehti ei loe, telekat ei vaata ja parajasti pole ka ühtegi deliiriumis loomeinimest vaja maoloputusele toimetada?”

„Mulle väga meeldib kunst!” sattus Minni õhinasse.

„Mida te täpsemalt silmas peate?”

„Noh... Viimati, kui poes käisin, ostsin sealt väikese raamitud pildi, oli justkui pühapaiste pea kohal ühel inglil. Kui koju jõudsin, panin ta kummutile ja mediteerisin tükk aega pildi ees, tegi mõtted täitsa selgeks. Vahel ma käin kunstinäitustel ja üleüldse... Kui võimalik, viin näiteks vene surnuaiale lilli ja vaatan sealseid ristidel olevaid pilte. Hoopis teine maailm.”

„See viimane kõlab juba paremini.”

„Nojah, eks surnud inimesed ole ju ka pidevalt mingil teisel teadvuse tasandil meiega ja tasub sidet pidada. Mina näiteks olin eelmises elus posija. Ja geenimälust räägitakse.”

Neeme hõõrus kahe sõrmega ninajuurt. „Eelmises elus posija? Kuidas te sellest hautisest küll sõnuks saate! See on ju absurd! Te olete filosoofilis-religioosne omnivoor! Keskaja mõtlejad arvaksid selle kohta, et...”

„Mul on kõõgis tõusev päike,” segas Minni vahele. „Ise maalisin. Kapi-ustele maalisin karikakrad, et nagu armastuse lill või nii. Aga esimesele õielehele panin märke juurde, kust tuleb lugema hakata. Ja õielehti on paaritu arv. Vinn-vinn.”

„See kõlab nagu...”

„Igas toas on Feng Shui nurgake, kõik ilusti tasakaalus. Peegel on vee jaoks, kalakesed akvaariumiga tule jaoks – ma tean, see kõlab asjatundmatule kõrvale natuke harjumatult. WC-ukse külge riputasin Taiwani mündid, pidavat rahaõnne tooma. Et liiga orientaalseks ei kisuks, siis suure toa aknalaua on reisiselt kaasa toodud suveniirid väljas. Mul on seal kuldne Eiffel ja savist Sfinks ja Pisa torni magnet ja muid ilusaid asju. Kõik riigid koos. Nagu väike universum. Magamistoas on omatehtud altarike, seal ma enne uinumist mediteerin ja palun ülemistelt sfääridelt ikka kallitele inimestele rõõmu ja head tervist. Muide, eelmisel aastal, kui me kristalliinimestega Läänemere karmat käisime puhastamas...”

„Te olete ikka päris segi!”

„Ja sina oled normaalne või?” hüüatas Minni. „Kooserdad paljalt nahk-mantli väel ringi, hoiad mingit tuhandelehelist raamatut nagu varandust kaenla all ja kõhu peale on kole vanamees tätoveeritud!”

„Kust te seda teate...” kobistas Neeme sõnadega ja kohendas mantlit.

„No kuule, jutud ju levivad.”

See avaldus võttis Neeme hetkeks sõnatuks. Ta kogus end pisut ja teadustas pidulikult: „Kole või mitte, see on Immanuel Kant! See on austus-avaldus geeniusel! Teil oleks nagu mingi isiklik viha tarkade inimeste,

kaasa arvatud minu vastu! Mis teil küll juhtus, esimene õnnetu armastus oli entsüklopeediakirjastaja või?”

„Maniakk on maniakk. Minu poolest tsiteerigu kas või sõna-sõnalt Nietzschet, aga kui ta seda ilma püksata teeb, siis sõitku seenele!”

Neeme vaatas jälle natuke aega mõtetesse laskunult vaikides aknast välja. Alles mitu minutit hiljem jõudis talle pärale, et auto oli taas liikuma hakanud. Minni tüüris oma värvikat sõiduvahendit kõrgete paneelmajade vahel osavalt nagu tõeline kapten.

„Kuhu te mind viite?” uuris Neeme.

„Enda juurde. Ma näitan sulle ära, mis mul kõik kodus on. Ei ole vaja olla selline tõrges ja eelarvamusi täis, käid ära ja äkki hakkab meeldimagi!”

Küllamineku mõte tekitas Neemes kõhedust, aga liiga entusiastlikud naised panid ta tavaliselt puterdama ja ajasid mõtte sassi: ta vaid mõmises korra endamisi ja Minni jätkas jutuvada.

„Tuled ja vaatad kõik üle, mis mul on! Muide, peale selle teen ma suurepärase massaaži. Võib-olla natuke erootilist, aga kui ma ütlen „erootiline”, siis ma tegelikult ei mõtle „erootiline”. Erootiline massaaž, mis pole päriselt erootiline massaaž. Saad ju aru küll?”

„Paradoks,” pomises Neeme nagu automaatvastajalt.

„Toks-toks, para-toks,” leelotas Minni entusiastlikult. „See on ju... puudega rahnide ussikeste otsimise võistlus!” itsitas ta.

„Ma ornitoloogiat eriti ei valda,” kurtis hajevil Neeme.

Enne, kui nad õige maja ees peatusid, jõudis Minni Neemele oma korterist juba võrdlemisi detailse pildi silme ette manada. Maalitud karikakrad, savist Sfinks ja kõikjale laotunud Feng Shui polnud kaugeltki selle suurimad võlud. Magamistoas asetseva baldahhiini kirjeldamine maksis Minnile trepikoja ees täpselt ühe sobiva parkimiskoha, rõduvarbade külge kinnitatud kellukeste ja tuulekellade helin aga oli tõepoolest hoovilegi kuulda.

„Ja koridoris on mul transvestiidist Buddha, kes hoiab oma põlvedel tallekest!” teadustas Minni lõpetuseks kavala näoga.

„Äkki viite mu ikkagi koju,” niutsatas Neeme haledalt. Tagasiteed aga polnud.

See peab olema bluff, mõlgutas Neeme pärast pikaleveninud parkimist jalgu trepist üles lohistades. *Läbi ja lõhki bluff. Sellist inimest ja korterit*

ei saa olemas olla, hea muinasjutt, aga valedele kõrvadele. Ilmselt röövitas mind paljaks või opereeritakse maks mustale turule. Viimase mõtte valguses imestas Neeme isegi, et ta endiselt võrdlemisi külma kõhuga ülespoole rühkimist jätkas. Minni tuli tema järel ja jagas häälekalt oma mõtteid karmavõla ja seenhaiguste osas, kuni jõuti õige ukseni.

„Tadaa!” rõõmustas ta Neemet sisse juhatades ja viipas käega uhkelt korteri sisemusele.

See oligi bluff.

Koridoris ei olnud transvestiidist Buddha kuju, kes hoiab põlvedel tallekest. Koridori esimesest meetrist hakkas pihta pikk erineva kuju ja suurusega aiapäkapikkude rodu, mis viis välja köögiukseni. Osad rehade, osad labidatega, mõni hoidis süles korvikest marjadega, teisel oli nimetis-sõrmel istumas peedivärvi nokaga lind. Mitu päkapikku andsid kätt oma roheline mütsi juures hoides sissetulijatele au. Kõiki neid ühendas aga üks tunnus – nad nägid välja nagu kõige jubedam kitš. Ja neid oli kuradi palju.

„Noh, see Buddha-nali oli mul ju hästi välja mõeldud, eks?! Nagu *kes* hoiaks oma koridoris *transvestiidist Buddha* kuju?!” Minni kõkutas oma iseäralikku naeru ja võttis kingad jalast.

Neemel kippus pilt ujuma. „Ma lähen ikkagi ära!” teatas ta äkki konkreetselt, haaras ukselingist, ning oligi juba trepil. Öhtu poolearulise nais-taksojuhi korteris ei olnud midagi, mis näinuks intelligentsele ja hea... või suhteliselt hea renomeega professorile meeltemööda ja sobilik.

„Mul on raamatuid ka! Palju raamatuid,” hõikas Minni talle ülevalt järele.

Neeme peatus.

„Äkki ikka vaatad?” kajas koridoris.

Neeme otsaesine tõmbus niiskeks ja ta surus käed sügavamale mantli-taskusse. Raamatute vastu ta ei saanud. Ta pööras ringi ja vantsis alistanult üles tagasi.

Minni näitas talle ükshaaval ära kõik toad ja kogu kireva kraami, mille ta valimatu hamstrina oli viimaste aastate jooksul oma pessa tassinud. Kappidel oli katoliiklaste kujakesi ja laatadelt lunastatud õnnemünte, horoskoobimärgi järgi valitud poolvääriskive ja sünnikuupäevaga seotud pühaku portreid, odavaid paberist hiina draakoneid ja taarausuliste ruunimärke, seintel raamituna erinevates keeltes kirjutatud pühasõnu ja magusaid teadjameeste tsitaate. Köögikappide pildid olid tõepoolest ise

maalitud. Neeme oleks peaaegu pangetäie Feng Shui vett ümber ajanud ning põhjapoolsele seinariivile ritta seatud küünlad, mille Minni kohe nende saabudes oli süüdanud, tekitasid temas peaaegu et romantilisi tundmusi. Aga Neeme sealviibimisel oli siht ja selle nimel oli ta nõus kõike kannatama.

„Kus on raamatud?” nõudis ta.

„Oot-oot, küll varsti jõuame nendeni. Mul on raamatuid mitmesuguseid ja kõik *äärmiselt* kasulikud,” rahustas Minni. „Osho ja Viilma, ja „Hinge teekond” on ka, kõik osad, pendlitarkuste sissevaade on veel eriti kõitev, kui oled sihuke tiksutaja-mees. Mis mulle endale klapiavad, on hingamisõpetused – sisse, välja, sisse, välja... jõud ja energia tulevad...” Minni valas endale tassi kaalualandamisteed ja jätkas innukalt: „Tead, ma ei saa aru, miks nad neid raamatuid enesebiraamatuteks nimetavad. See pole ju abi, see on nauding!”

„Tõesti?” kortsutas Neeme skeptiliselt kulmu.

„Aga sa vaata kõigepealt veel seda bonsaipuud, mis mul kummuti kõrval on!” pöördus Minni ümber. „Sellega on mul üks eriti oluline lugu. Kahtlustan, et selle bonsai on mu vanaema vaim oma hoole alla võtnud. Ma ei ole sellele puule tõepoolest *terve aasta* kordagi vett pannud – alates sellest, kui kaks kuud Pühtitsa kloostri olin, jäi ta kuivale ja elas sellegipoolest, kui tagasi jõudsin, nii et ma arvan, et...”

„Te olite kloostri?” segas Neeme vahele.

„Kaks kuud. Poolteist kuud. Ah, tegelikult olin kolm ja pool nädalat, aga kõik olid nii keskendunud ja pühendunud ja nalja ei saanud üldse, kogu aeg ainult püsiühendus jumalaga, no tead, nagu halb abielu. Kui ma juhtusin veel oma Kaaba templi mudelit nimetama, läksid nad päris segi...”

„Teate, mis ma arvan!” kostis Neeme jällegi tõredal toonil. „Esimesel pilgul olete tõesti tolerantsi musternäidis, aga sügaval sisimas nagu kinni kasvanud järv. On ainult üks õige usumikstuur – see, mille *teie ise* olete valmis seganud! Aga kui neid ülevoolavaid totrusi tõeliselt küsimuse alla seada, ei tea keegi, kui verine lahing järgneks!”

„Meist kahest olen *mina* siin kinni kasvanud?!”

„Mina olen alati avatud ka alternatiividele. See on haritud inimese esimene tunnus,” targutas Neeme.

„Aga mina olen võib-olla lihtsalt juba kohal! Lõpp-peatus. Nirvaana. Ma olen seitsmenda taeva põhitaksojuht. Aga sina oled möku, kes peab end tarkpeaks!”

„Ma olengi tark.”

„Mina olen õnnelik. Persse see tarkus.”

Minni triivis pahameeles teise tuppa, ronis voodile ja tõmbas baldahhiini sitskardinad ette.

„Kus sul need raamatud on?” kostis väikese pausi järel elutoast Neeme viril hää, kusjuures märkamatult oli mees lõpuks „sina” peale üle läinud.

„Sulle ei näita ma mingeid raamatuid. Sul on halb aura!”

„Näita raamatuid, Minni!” inises Neeme juba alandlikumalt.

„Mine osta ise, kui tahad,” pörutas Minni teki alt.

Neeme lõi vihaselt jalaga Feng Shui ämbri ümber, nii et vesi mööda heledat jaapani vaipa laiali valgus. Ta oleks tahtnud raamaturiiuli oma-päi läbi tuhnida, aga selliseks jämeduseks ei jätkunud tal julgust, seega kobas ta mantlinööpe ja paugutas toast, mille tagajärjel kukkusid laest alla tükk krohvi ja kullatud väike püramiid. Esimese vihasööstu ära maandanud, läks ta mantli otsa koperdades kööki, valas endale sama teed, mida oli joonud Minni, ja istus laua taha. „Ükskord peab ta ikka teisest toast välja tulema,” mõtles ta.

Minni tuligi. Ei läinud kümmet minutitki, kui ta ukسلävele ilmus, seljas kimonolaadne siidist hommikumantel ja juustes lootuseõis, ise muhedas meeleolus ja vaatamata õhtusele tunnile energiast pakatav.

„Huh, ma tegin väikese tripi, võtsin pinged maha,” teatas ta. „Mediteerisin.”

„Teed?” küsis Neeme ja tõstis kannu.

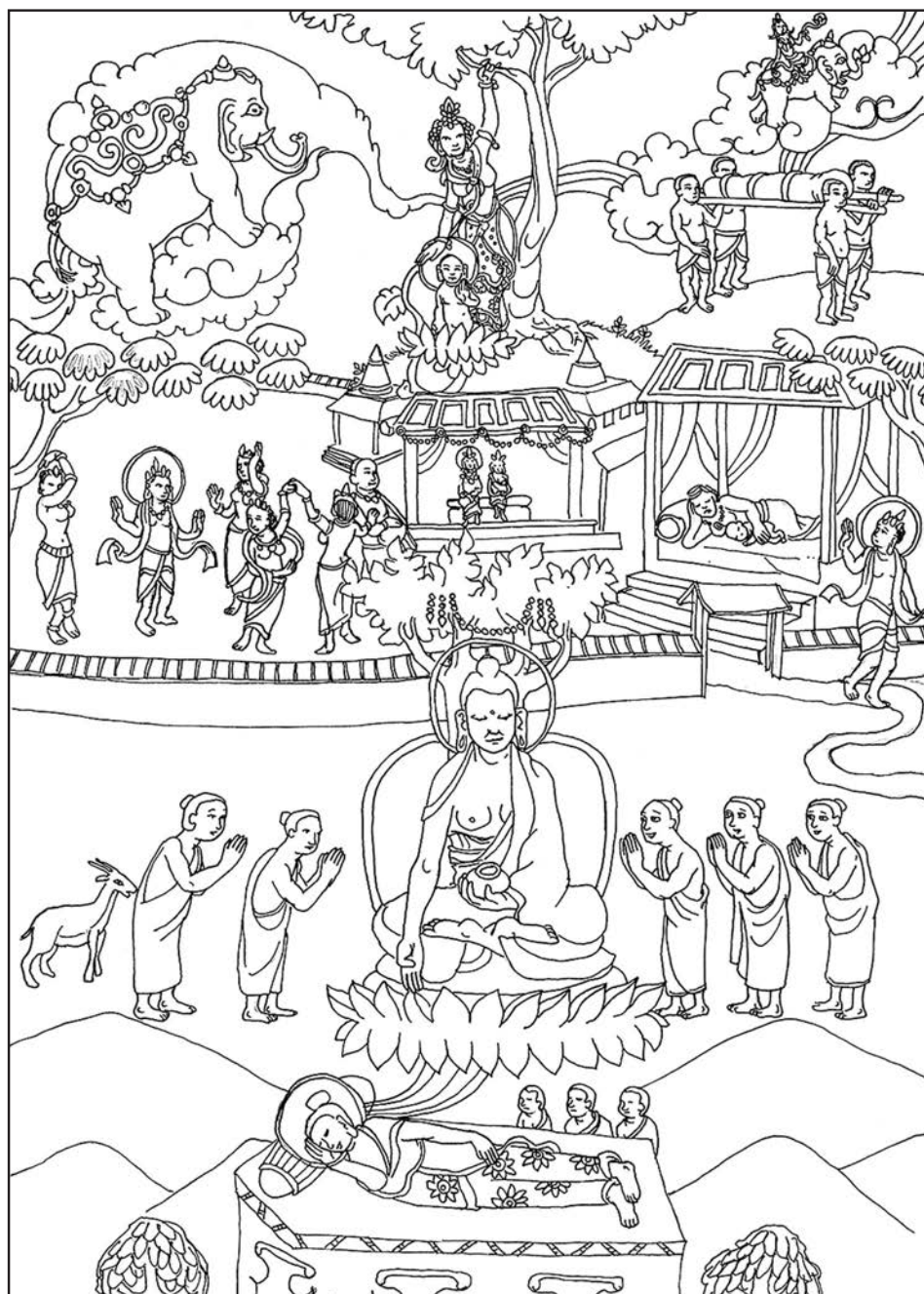
„Võtaks ikka,” nihutas Minni tantsiva indiaanlase pildiga tassi tema poole. „Oled paras tüütus, aga sus on vähemasti vunki. Kes mu vaiba nüüd ära kuivatab? Säh, võta küpsist. Tead, ma mõtlesin teises toas, et teen sulle ikka massaaži ka, aga mitte seda, millest me enne rääkisime, see on sul vist õrn teema?”

Korraks tõmbas Neeme end küüru nagu ohtu sattunud kass, aga vaagis siis justkui midagi mõttes ja sättis end mugavamini istuma. „Kui väga valusasti ei tee.”

„Ei tee, ei tee,” rahustas Minni.

„Ja pärast näitad raamatuid, onju?” mainis Neeme nagu möödaminnes.

„Kõiki näitan!” huilgas Minni rõõmsalt ja torkas põidlad Neeme õõnsate intellektuaalikontide vahele.

—

Minniga kohtumisele järgnenud nädalatel proovis Neeme tööle keskenduda. Käis nagu ikka kolmel päeval loenguid lugemas ja kirjutas hilisõistel tundidel viis arvamusartiklit valmis, nautides sellega üle pika aja produktiivse literaadi rolli. Kõigele vaatamata ajasid kaks korda päevas kaubamajast mööda kõndiva Neeme hinges juuri rahutus ja kibelus. Vähehaaval kadus ka ööuni ning kui Neeme just tudengitele uut teemat ei selgitanud, eksles tema pilk auditoriumis ringi, mõtted magusmõrult vaid ühe teema ümber tiirlemas. Tavapärast lektööri ta enam lugeda ei suutnud. Lauseotsad kadusid hämusse, „Antimonarhisti muundumine” koltus pärast seda õhtut puutumatusena põuetaskus.

Kolmanda nädala teisipäevaks ei saanud Neeme enam üldse sõba silmale. Piinatud ilme näol, istus ta päevinäinud kirjutuslaua taga ning vaagis paberil plusse ning miinuseid. Kuna emotsionaalne kripeldus ei näidanud leevenemise märke, vaid oli tugevnenud lausa lakkamatuks kriipimiseks, tuli mõtleva inimesena universumile järele anda – Neeme lootis, et järeleandliku suhtumise kaudu selgineb vesi ning lubab sinna edaspidi jälle tavarütmis teadmiste kristallselgeid tilku kukutada. Ta tajus, et on esimest korda elus lävepakule jõudnud. Kõige toimuvaga kaasnes tohutu hulk võõraid tundmusi – näiteks kummalist lootust, ujedat õnnemaiku, aga ka pead pööritama panevat piinlikkust. Säilinud kainema poolega endast järeldas Neeme, et varsti pidi maailma muster siiski jälle sümmeetriliseks saama ja parim oleks olnud, kui see selgus saabunuks vaid ühe käiguga ning et seda käiku ei peaks enam kunagi kordama.

Juba järgmisel päeval astus ta läbi oma maja keldrikorrusel asuvast kasutatud riiete kauplusest. Tal oli vaja rõivaid, mis sulandaksid ta atmosfääri ja laseksid tal oma käigu ära teha nagu nähtamatul mehel. Neeme otsustas pisut kulunud, aga neutraalse välimusega tumeda jooksudressi kasuks, mis oli väga kaugel kõigest, mida ta tavaelus eal kandnud oli. Kaasa võetud kilekotis viis Neeme dressid ülakorrusele, pesi masinas puhtaks ja riputas kuivama. Pateetika polnud eriti tema rida, kuid homme pidi olema päev, mil kirjandusteadlane, intellektuaal ja mõistuseinimine Neeme Org astub oma elu kõige suuremat eneseületust nõudvama sammu; väisab, kui nii võib öelda, inimlikkuse ja madalate kirgede oaasi ning unustab selleks hetkeks oma seni puhta ja üleva vaimu, et naasta tervikliku ja veelgi

teadlikumana. Dressid liikusid vaikselt rõdu peal tuules, kui Neeme enne magamajäämist veel eksistentsialiste sirvis.

Järgmisel hommikul teekonda alustades oli Neeme endale pähe surunud kapist leitud nokkmütsi – vennapoja kingitus – ja isale kuulunud iidvanad päikeseprillid. Venna perega ei olnud Neemel enam ammu ühendust. Tõtt-öelda olid ainsad inimesed, kellega Neeme üldse kuidagiviisi otse suhtles, tudengid ja paar hädapärast kolleegi, kuid eks seegi läbikäimine oli pigem viisakalt vältiv kui soe ja sõbralik. Ka tark hullumeelne oli ikkagi hullumeelne ja nii Neemesse suhtutigi. Austati teadmiste, välditi veidruse pärast. Vähemasti oli see linn, kus isegi selliseid isiksuse pimekurve kerge kulmukortsutusega siiski tolereeriti. Metsapoolle oli *in*.

Nüüd oli asi aga metsast kaugel ning Neeme kirus mõttes lühikest teekonda kodust kesklinna, sest kuigi need tuttavad tänavad olid nii mõnigi kord ta napilt keretäiest päästnud, oleks ta praegu vajanud rohkem ettevalmistusaega. Park ja kaubamaja juba terendasid vohavas lehtede ja LED-tulede värvikribus. Neeme surus mütsinoka pisut rohkem silmile ja vantsis värisevail jalul edasi. Parklas tuttavat autot nähes käis ta kõhust läbi kuum jutt. Läbi akna paistsid pruun juuksepahmakas ja päikese käes läikiv skarabeus ning näis, et Neeme dressikaelust riivas hetkeks Minni hallide silmade läbistav helk, mille peale mees automaatselt kõigepealt lipsu kohendamise, seejärel mantliäärt otsiva liigutuse tegi ning ebamugavusest nina nohistas. Ta möödus autost ja suundus kaubamajja.

Eskaalatoriga neljandale korrusele tõustes tiirles Neeme peas tohutu hulk mõtteid. Neist peamine ütles, et on veel viimane võimalus tagasi pöörata, teisele trepile astuda ja alla sõita. Elu läheks edasi, midagi ei muutuks, ta ei peaks sellele päevale üldse mõtlemagi, vaid jätkaks oma sisse harjunud ja meeldivat rutiini, loeks filosoofiaraamatuid, kirjandusteooria artikleid, vahel lõõgastuseks kunstiajaloo uuemaid ülevaateid, Akadeemiat. Võtaks mõnikord Krausbergis üksinda ühe tassi kohvi. Kõik saaks korda ja seda, mida ta tegema tuli, ei peaks ju üldse sündimagi.

Aga jalad ei lubanud Neemet enam teisele trepile.

Kui ta raamatupoe uksest sisse astus, polnud seal parajasti näha ühtki ostjat, mis tegi Neemele pisut tuska. Oma ettekujutustes pidi ta teiste külastajate hulka täiesti ära kaduma, sportliku siluetiga nagu mõneks siuglevaks seinamaalinguks muutuma. Kuid nüüd seda võimalust polnud. Vähemasti ei olnud kohal ka ühtki müüjat peale kassas istuva noore

tütarlapse, kes keskendunult pihutäie kinkekaartide kallal tegutses ning tulijat tähelegi ei pannud.

Neeme liikus botaseid lohistades mööda riiulivahesid ja jälgis pilguga silte. AJALUGU. KULTUUR. KUNST. KÄSITÖÖ. EESTI ILUKIRJANDUS. LUULE. NOORTEKIRJANDUS. AJAKIRJAD. ENESEABI.

Eneseabi.

Neeme silm tõmbus vidukile ja huul läks niiskeks. Ta heitis pilgu seljataha ja asetas hetkeks käe suvalisele ettejuhtunud riiulile, et mitte tasakaalu kaotada. Hingamine muutus hingeldamiseks. ENESEABI. Neeme hakkas kobamisi sildi poole liikuma ja palvetas mõttes, et just nüüd, just sel hetkel sõidaks toidupoodi saabuva töökaaslase auto punase tulega üle ristmiku ja saaks küljelt löögi; et kõigil kaubamaja kohvikusse lõunale tulevatel tudengitel tekiks äkitselt ränk kõhulahtisus ja nad tungleksid vetsu; et müüjaneiu saaks sõnumi vanaema surmast ja lahuks poest. Et juhtuks mis iganes, mis hoiaks kõik ülejäänud maailma inimesed sellest paigast eemale, kuniks Neeme läheb ja vaatab ainult ühe korra ühte juhuslikku raamatusse ja lahkub siis kohe.

Kui Minni kolme nädala eest oma sõrmed tema äramuditud seljalt oli tõstnud, oli Neemet täitnud tõeline kirkastumine. Minni oli ta nahale vedanud mustlaste õnnemärke ja pehmendanud seda Santiago de Compostela päikesest küllastunud õliga; teinud selgapidi ülevalt alla ja alt üles tiibeti, hiina ja indoneesia massaaži ning seletanud lakkamatu vadinaga lahti terve hulga eneseabiraamatute nippe – rääkinud õnne leidmisest, loomelennust ja kilode kadumisest, paremast elust ning tüütute mõtete peatamisest valge kärbsapiitsa meetodi abil. Kõige selle laines oli Neeme rüübanud kõvasti mungakloostrite hullutavat ürdijooki ning tõmmanud ära kaks ja pool kanget kanepisuitsu, mida Minni pakkus punasest läikivast sigaretipitsist. Kui Neeme lõpuks toolist tõustes Minni jutust süttinuna raamaturiuli juurde tahtis astuda, oli temast lahkunud igipõline häbitunne, kuid ka tasakaal. Raamatuteni jõudmise asemel kukkus ta üle diivani käetoe peadpidi palvetavate joogide pildiga patja ning jäigi sinna lebama. Läbi uima mäletas Neeme naise telefonikõnet teisele taksojuhile, kes ta kolmandalt korruselt alla autosse aitas tassida ning

pisut ehmunud, kuid samaväärselt ebakaine Minni juhatuse peale kodu-
ukse taha toimetas.

Järgmisel hommikul oli Neeme ärganud meeletu peavaluga oma voo-
dil, mantel seljas ja kingad jalas. Ta enesetunne oli kohutav ja seda pea-
miselt mitte juhtunu füüsiliste tagajärgede, vaid peas valitseva segapudru
tõttu. Ilutulestikuna pildusid suletud silme ees tuld kõikvõimalikud juma-
lad, sümbolid ja kujundid, segunedes meeltes kanepi sumeda suitsu ja
Minni magusalõhnalise parfüümiga. Minut minuti haaval hakkas nende
seast tugevnema ühe konkreetse teadaande trummeldus: raamatud! Raa-
matud jäid vaatamata! Ta ei näinud mitte ühtki raamatut! Aga Minni oli
energiline ja jube õnnelik, rääkis raamatutest... Nendel pidi olema võtme-
roll. Õnne juures. Kanep. Valge kärbsepiitsa meetod. Neeme jäi uuesti
magama, nähes unes tühjade lehekülgedega raamatuid, mille kaaned olid
peitsitud 580-karaadise õnne ja kroomitud heaolutundega. Läbi eklekti-
liste nägemuste hakkas ajju imbuma mesine mürk, ahvatlev patune kutse.

Ja nüüd olid riiulid lõpuks siinsamas. Neilt paistis juba värvilisi kindla
malli järgi treitunud kaasi, mis meelitasid inimesi nagu moosipurgid kärb-
seid. Silmata võis naeratavaid gurunägusid ja hoogsaid pealkirju.

Neeme pigistas silmad kinni ja sirutas käe. Pihku sattus „Käitu nagu
daam, mõtle nagu MEES”. Ei, see ei sobinud. Silmad uuesti lahti, libistas
Neeme pilgu üle raamatute ja luges: „Apokrüüfiline transurfing”, „Kõike-
hõlmav armastus”, „Kvantväljal mängimine”, „Tervenda end ise”, „Suure
jumalanna müsteeriumid”, „Meheks saamine ilma isata”. Pealkirjad muu-
tusid järjest paljutootavamaks: „Tõeline õnn”, „Üheskoos võidukaks”,
„Rikkaks saamise teadus”, „Mina olen jumal... Aga edasi?”. Neeme libistas
kätt üle kaante, avas mõningaid juhuslikke teoseid ja luges ettejuhtunud
ridu. Üks raamat lubas lugejale sisemist tarkust ja tugevust, teine sisaldas
endas hüvastijätku klammerdumisega, kolmas hirmude proovikivi ja tõe-
luse kristallselgeid radu. Ähmiga koksas Neeme „Tõhusa mõtlemise stra-
teegiatega” „Loovat visualiseerimist algajatele” ja see kukkus põntsakaga
põrandale. Neeme tõstis päikesepillid ninalt pealaele ja korjas raamatu
kiiresti üles, näperdades samal ajal teose „Avastades tsakraid. Väikese
ingli lood” kolmandat peatükki ja ahmides silmanurgast „Kuidas saada

tippjuhiks” kirkaid lubadusi. Igal pool oli õnn, edukus ja hea tervis, seda purskas raamatute pooridest lugematagi õhku. Neemele paistis, et raamatute vahelt kuuldub ka vaikset tuttavat kõkutamist ja hoovab latusat olemist, mida temal lakkamatult puudu jäi – kergust, elumõnu. Midagi pidi neis raamatutes olema, mida oli vaja pikemalt uurida ja kõrva taha panna; mis oleks võinud temagi teha tolerantseks kassikullast sitasitikate ja nõmedate klaaskuulide suhtes, avada uued teadvuse ja tõelise õnne dimensioonid. Neeme sobras riiulitel edasi, peaaegu et rebis lehti, püüdes teoseid lehekülgede kaupa diagonaalis endasse salvestada.

„Vabandage, saan ma teid aidata?” kõnetati teda äkki selja tagant.

Neeme lausa hüppas riiulist eemale ja püüdis käes olnud „Kuidas kõike ihaldusväärset saada” selja taha varjata. Kõnetajaks oli prillidega vanem müüja, kelle näol olev pisut liiga aval naeratus andis märku, et mehe kimbatus talle märkamata ei jäänud.

„Ega pole vist tarvis,” mõmises Neeme. „Niisama juhuslikult sattusin siia vale leti äärde; ega te juhuslikult ei tea, kas Halldrifiti „Kääbused” on juba kohal või tuleb veel paar nädalat oodata?”

Müüja naeratas endiselt oma läbitungival ilmel: „„Kääbused” on olemas, kuid pean tagant otsima. Aga kas võin teile seniks sirvimiseks midagi muud soovitada?”

Neeme hingas kergendatult ja noogutas. *Veskimäe luuletused ilmselt, mõtles ta. See viimane ilmunud valik, määrivad kõigile pähe, kirjastaja poolt kinni makstud.*

Kuid naine heitis pilgu enda ees olevale riiulile, lükkas sealt käega raamatuid eest ning otsis nende seast, kuni ta tihedad kulmud ühe tumeda kaane peale tunnustavalt üles-alla liikusid. Ta võttis raamatu kätte, pühkis käega justkui tolmu pealt ning ulatas Neemele.

„Ma arvan, et see võiks teile sobida.”

Neeme vaatas teda kahtlustaval pilgul ja pidi juba oma tavalist kaitsekõnet alustama, kui müüja oma käe talle õla peale asetaski.

„Võtke-võtke. Meil käib siin palju intelligentseid inimesi ja Priesti „Õnneantenni” eest on neist nii mõnigi hiljem tänama tulnud. Hea keel, empaatiaga kirja pandud soovitusel... Just sellistele inimestele nagu teie, härra Org, kes te oma suurte vaimsete võimete pärast tihti kannatama peate.”

Neeme tundis, kuidas poepõrand ta jalge all justkui kokku tõmbuma hakkas.

„Kust te teate, kes ma olen?”

„Teid, härra Org,” vastas müüja muheldes, „teavad ju meie linnas kõik...”

Neeme lasi pilgul langeda ja vaatas tummalt oma kätte asetatud raamatut.

„Seal on üks peatükk, mis puudutab... No kuidas ma ütleni...” Müüja otsis õigeid sõnu. „Ka umbes selliseid muresid nagu need, mis teid õhtuti parki viivad. Äärmuslikke tunge äärmusliku tarkuse võtmes.” Selle lause peale naeratas ta süüdlaslikult nagu noor muusikafänn, kes kohtub oma ärajoonud ja imeliku lemmikkitarristiga.

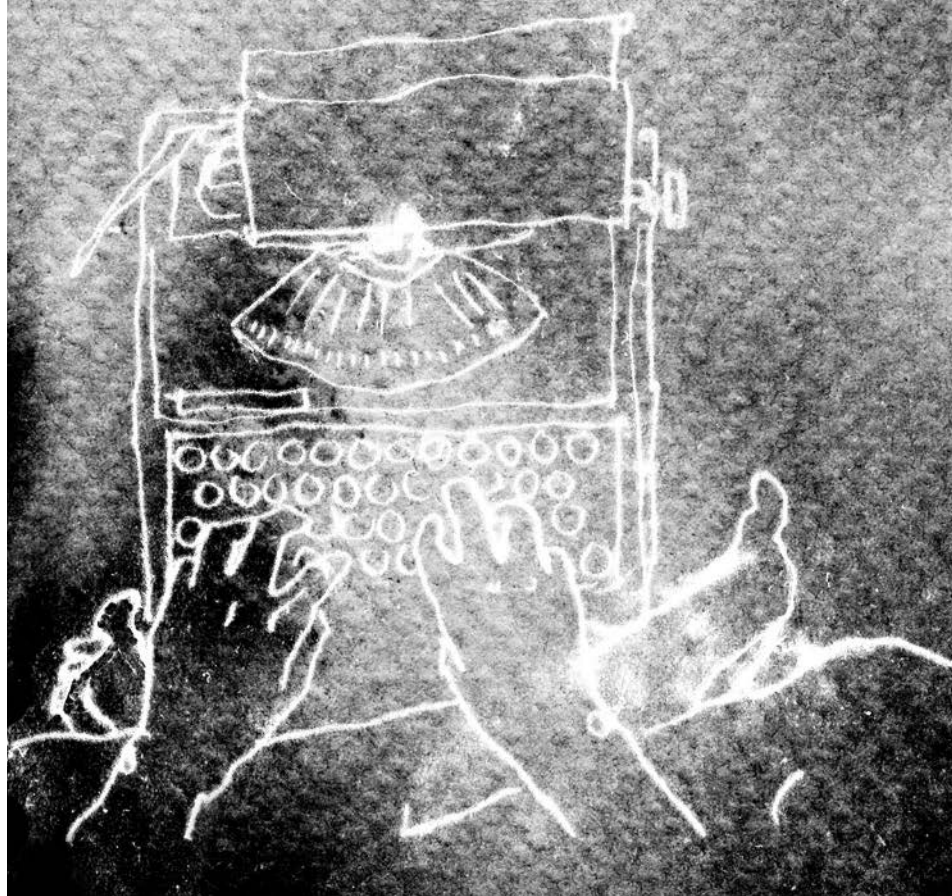
Neeme pigistas sõrmedega raamatukaant ja nühkis parema jalaga vasakut dressisäärt. Sõrmed tulitasid pealkirja paitades ning sügisese udu rõskus laskus kaupluse riiulite kohale. Sügaval tema ajusoppides piilusid pimedas mantliserva alt välja väikesed karvased sõnad ja suured urisuvad peatükid, kes oma pikki iharaid küüniseid sagaratesse surudes sammhaaval teadvuse keskpunkti poole liikusid.. *Oo, skarabeus, aita mind siit välja*, mõtles Neeme ja sööstis koos raamatuga eskalaatorite poole.

KRISTJAN HALJAK

*

on ükskõiksus
ja on ei tea mida teha
lihtne ja labane
lihtne ja iluski ehk
sirutada jalad diivanil välja
kerida trükimasinal linti tagasi
et veel mõelda jätkuks
vein on hapu kuiv ja hea
üksindus on üldine
nüüd kuidagi sõnad eristuvad paremini valgel taustal
ehkki nad ei mängi ehkki nad ei lähenda
seda mida tahan ja ei taha
aga naaberaias koleda kuu ja laterna valgel
koer ei haugu
on üks kõiksus ja üks keel
ja palun kallid kuigi sind ei ole
vala mulle veel üks klaas enne
kui mu rumal keel jõuab

on ükskõiksus
ja on ei tea mida teha
lihtne ja labane

tuhat suudlust sulle,
mu kallis sõber
läikiv rõve paistes käsi
paistes hing
ka haavavedelikust võib joobuda ja
puud ei kasva aint ülespoole
ka alla
ja valgus liigub üles
ilmavalgusel on meile vähe öelda
ja ilma olla ennast unustada
võib hea tahtmise puhul igaüks
puhuda mürgiseid aure sinna kuhu
me hommikuti ei näe ja öösel ei pea
murdma truudust neile keda ei armasta
ega kalliks pea, endale, päevale ja
unustajale ajale, punaste juustega kaunitarile
liiga lühikeses kleidis

*

olen odav chile vein su taskus
pahemas ja pisut juba pruugit
odav meeldiv maailm teise taskus
esimene lonks mind on veeuputus
teine noa laev
üheksateistkümne
tuhande
auguga
kolmas sinu lonkav vari
neljas
teineteisepeegeldus
viies puha põrgu pudel mõtlen
kuus on eemal, läikiv peen ja ilge
seitse sinu 777
hommik, öö ja
väga võõras naine

*

neljapäeva õhtu ja uus trükimasina lint
triinu uued saapad ei kanna auke
valge vein ja valge õlu
valgeid öid on puudu
eilsest saati
muki kerib lahti ei vasta kerib lahti
laena inimaautomaati, vanemuine
padrunilint kerib kaela ümber
tohhujaa
kerib ümber
pööra ümber, vanemuine
valge rubashka
ja eksi metsast välja

*

otsustasin kirjutada
ilma komadeta
ja kõik sai kuidagiviisi
otsustasin kirjutada komades
kobades kandvaid pause pausides
ja täidetud tühjust
kokkuvolditud pannkoogis
vaarikamoosiosakeste
hasartse liikumise vahel

*

ma puhun su minema kui kurja viirastuse
kui varjud kes kesköö paiku hõljuvad
me naba ja põlvede vahelises pinnas
pealispindselt näeme head välja ihas
suures plaanis on mu põlved marraskil ja
käeseljal väiksed mustad karvad
kes tohib märkab meie väikest suurt inimlikkust

*

lugupeetud vannutatud mehed,
too eelmine teks.. kas just tekst ja
tõesti eelmine, tuletas, teate, miskit meelde
kui raske on endil, püstoliga mõtlen, teate, teate
ajusid välja lasta
olen kuulnud kui paljud ellu jäävad
jajah, elu on raske kraam

TÕNIS TOOTSEN

MINIMALIST

Minimalist vaatas, silmad pilukil, tühja lõuendit ja vedas sellele söetükiga ettevaatlikke kriipsukesi. Veel polnud aru saada, mida minimalist maalida plaanis, kuid ta enese vaimusilmas kõrgus lõuendil juba suur kirik ja naine erkpunase vihmavarjuga; kaugemal, kirikuukse juures pidi sammuma ka üks must munk.

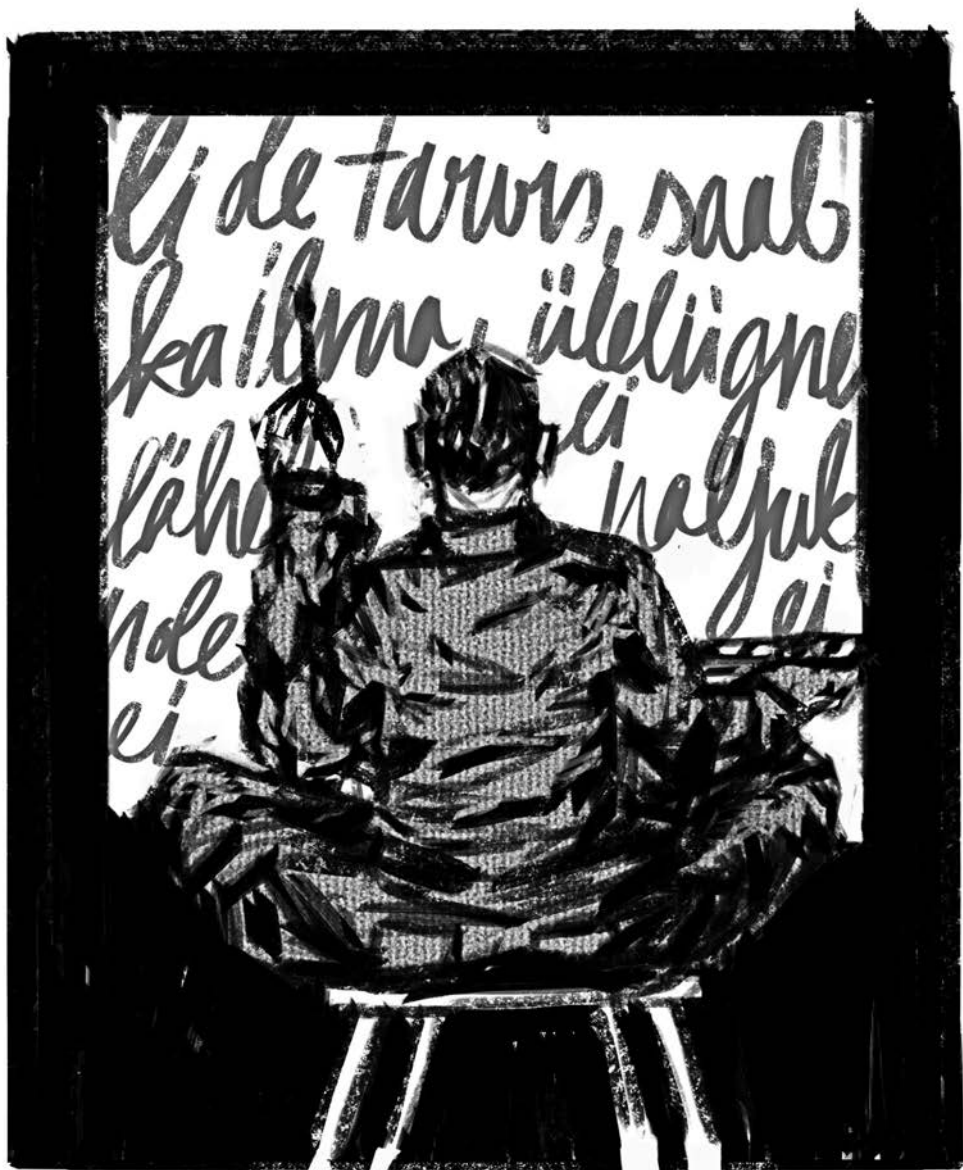
Kui napid abijooned valmis, pigistas minimalist tuubist ultramariini ning segas sellesse veidi šungiitmusta ja tsinkvalget, et saada sünet taevast. Värvilaiku paletil veelgi heledamaks segades nägi ta juba ette, et nendest toonidest saab tõeliselt pilkupüüdva taeva. Siis vajus ta aga mõttesse: kui teha erkpunane vihmavari, siis ehk rõõviks liiga värvikas taevast sellelt tähelepanu? Ei, parem panustada vihmavarjule ja teha taevast ühtlaselt halliks, kaalus kunstnik.

„Kui üldse taevast teha,” pomises ta siis.

Omamoodi vahva – kirik, munk ja naine hõljuksid valges valguses, kummalises kolmainuses, ei mingit taevast ega maad.

Minimalist segas titaanvalget terakese šungiidiga, et saada kiriku seinte tarvis vaevumärgatavat helehalli tooni. See jäi aga nii kahvatu, et erines vaevu valgust lõuendist ning minimalist vajus pintsliotsa närvides taas mõttesse: vahest polekski tarvis seinu maalida, võib-olla piisaks juba mõnest tumedamast nurgast, kummituslikult kiiskavatest numbritest kiriku kellal ja tumedast tornikiivrist, mis laseksid basiilika olemasolu vaid läbi udu aimata, intuiitiivselt.

Minimalist pigistas tuubist kuldookrit, et numbritäpikesi maalida, kuid peatus siis. Kas naise ja munga kohtumises polnud midagi ajatut? Ilma numbritest ja osutiteta sihverplaat sümboliseeriks seda suurepäraselt, poeks kunstihuvilise alateadvusse ja teeks seal oma töö! Või veel parem – jätta kell üldse maalimata, kuigi pea iga kiriku küljes võib taolist näha.

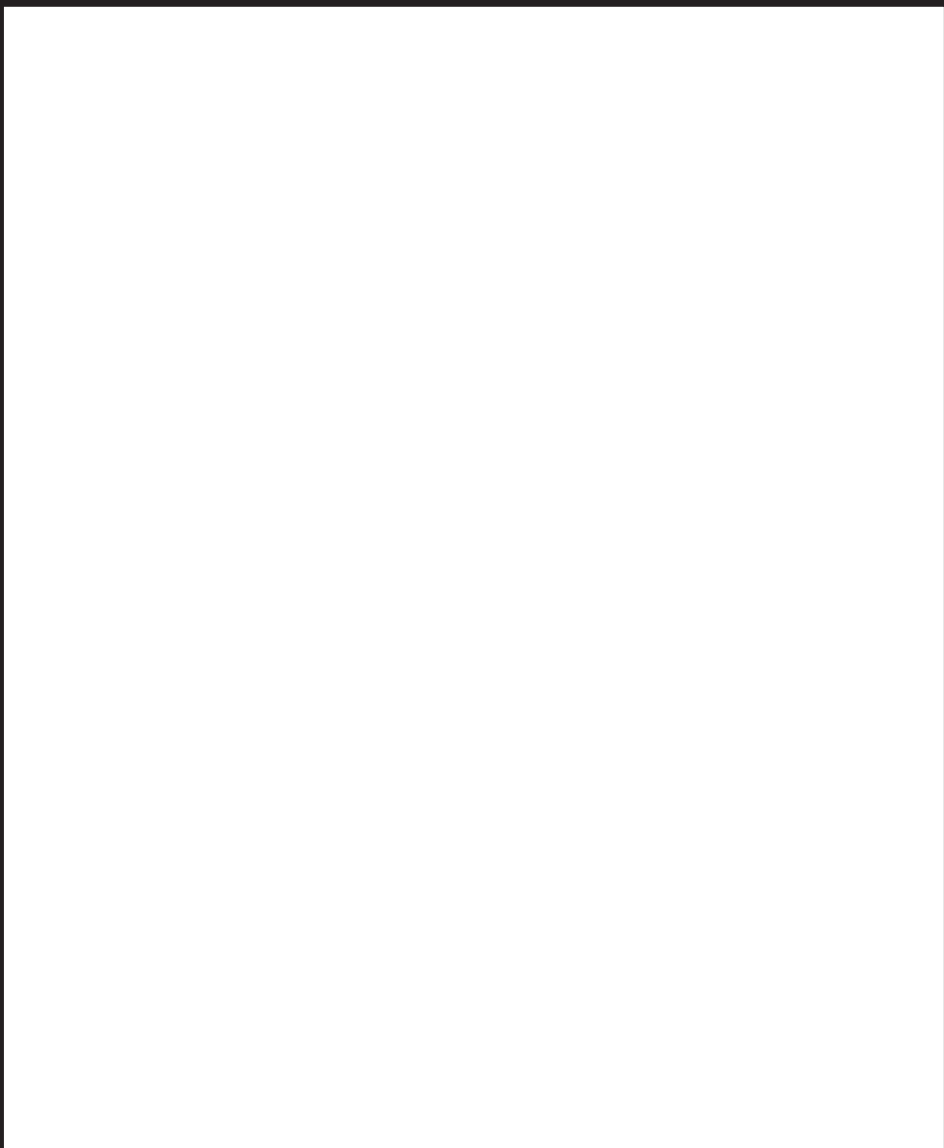
„Kes mõistab märgata, saab aru. Kes teab, see teab,” mõmises minimalist kavalalt noogutades. Ta silmitses pead kallutades lõuendit ja rõõmustas: „Polegi enam palju teha.”

Vihmavarju jaoks segas ta kokku heleroosa tooni, kuna kaadmiumpunane mõjunuks kesk kogu seda valgust isegi liiga provokatiivselt. Ka selle heleroosaga kattis ta vaid valitud abijoonekesed, mis vihmavarju markeerisid. Värv läks söetolmus tumedamaks ja nii üritas minimalist

sedalahestiga lahjendada, varju kontuurid hakkasid aga vonklema ja lõpuks ajas minimalist need sootuks laiali, heleroosaks plekiks.

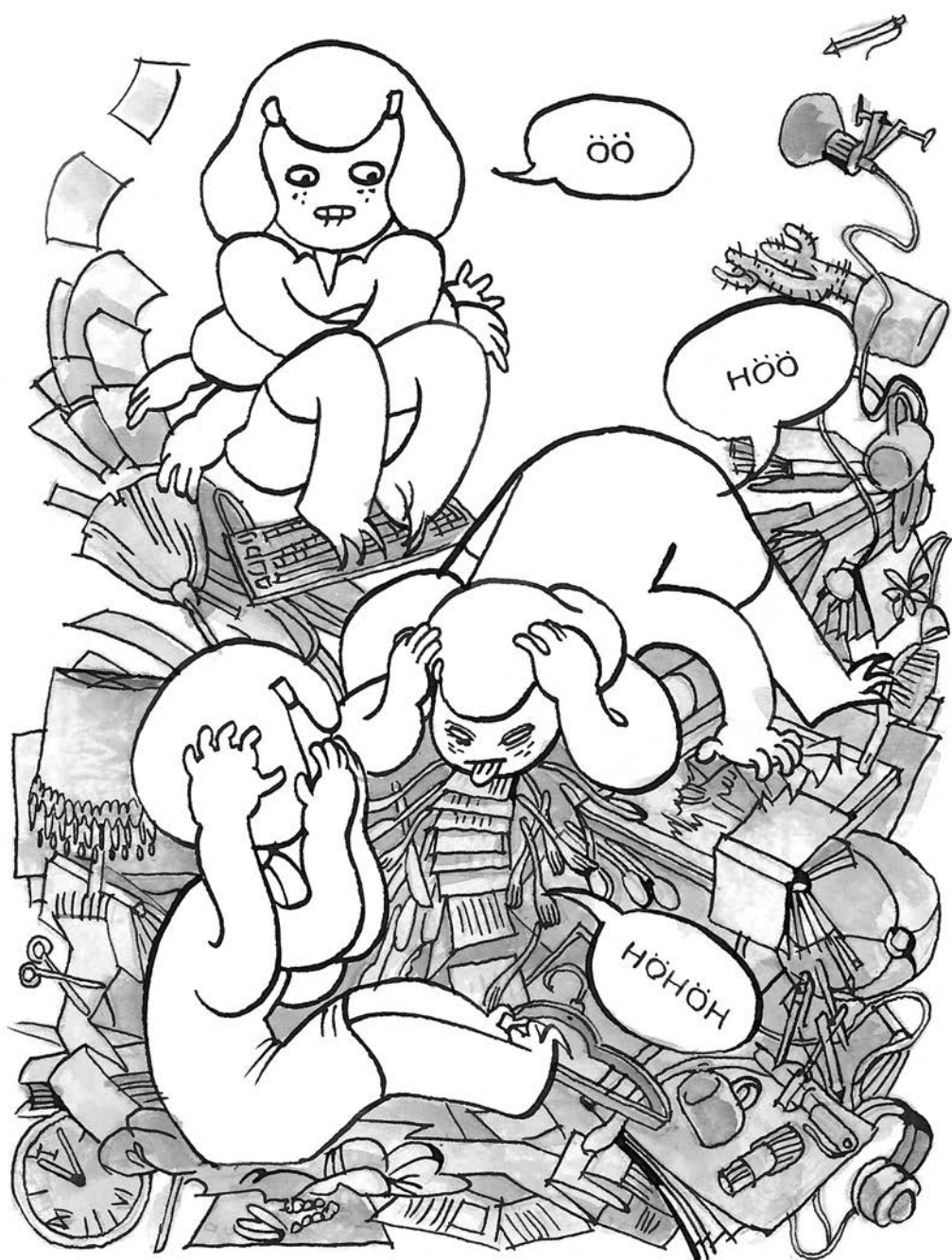
„Oh, kui vahvalt kumab, kuidagi kummituslikult,” rõõmustas ta. „Võib-olla naine ongi tegelikult vaim, nähtamatu! Jah, ja nii näebki vaataja ainult tema varju. Vihmavarjust saab vaimu vari. Täiesti geniaalne! Ja munk on ka vaim! Kahe kummituse kohtumine, kes elusast peast kohtuda ei tohtinud. Nüüd on neil teistspoolsuses terve igavik, nad näevad teineteist esimest korda, ümberringi see särav valgus. Milline uskumatu pinev moment!” raputas minimalist pead ja vaatas lõuendit, millel oli üksainus heleroosa ja piklik plekk. „Nüüd on küll see hetk, kus ei saa enam midagi juurde panna ega ära võtta.”

Ta allkirjastas oma värskeima teose: „Prostituudi ja roomakatoliku munga hingede eshatoloogiline kohtumine toomkiriku ees”.

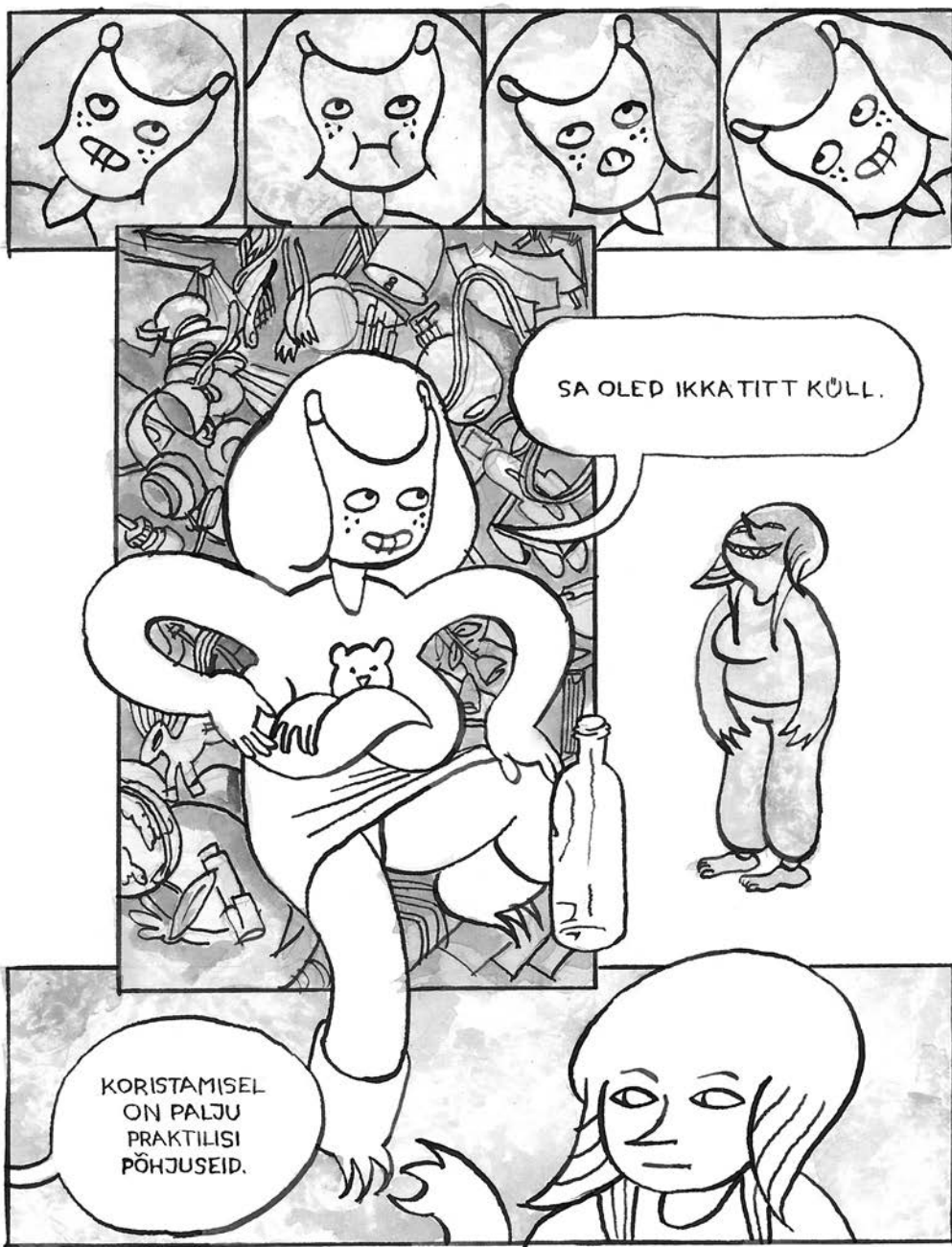
LIISI GRÜNBERG

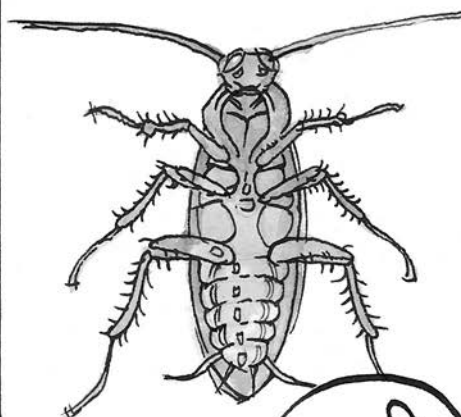

PUHTUS HOIAB PARASIITE
EEMALE.

ASSJAD PEAVAD KAUEM VASTU,
KUI NEID HÄSTI HOIDA.

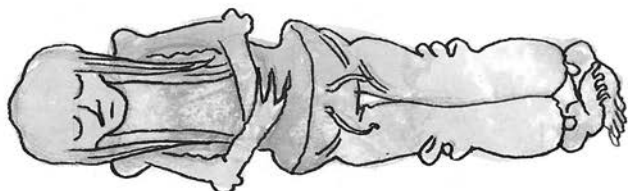

PRAHI OTSA VÕIB
KOMISTADA

MA PIGISTAN
PRAEGU SILMA
KINNI

KUI UKSE ETTE KOGUNEK PALJU PRÜGI, SIIS
SEALT EI PÄASE VÄLJA.

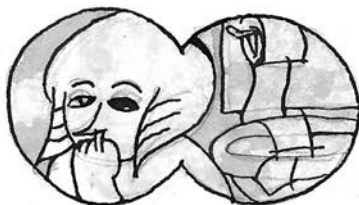
SA TOOD KAASLASE KOJU JA TA TAHAB
KOHE MINEMA JOOSTA.

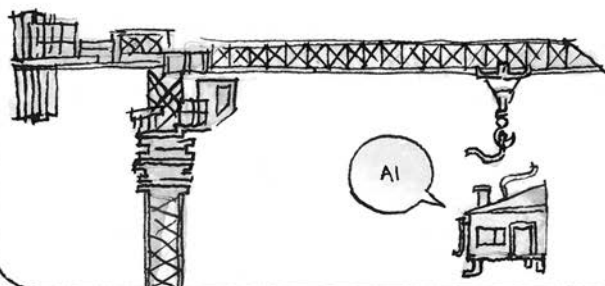
MA EI SAA,
SIIN ON LIIGA
SEGAMINI

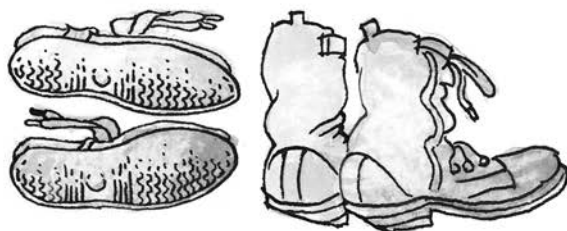
PILVE PEALT VAATAV SURNUD ESIVANEM
PETTUB SINUS.

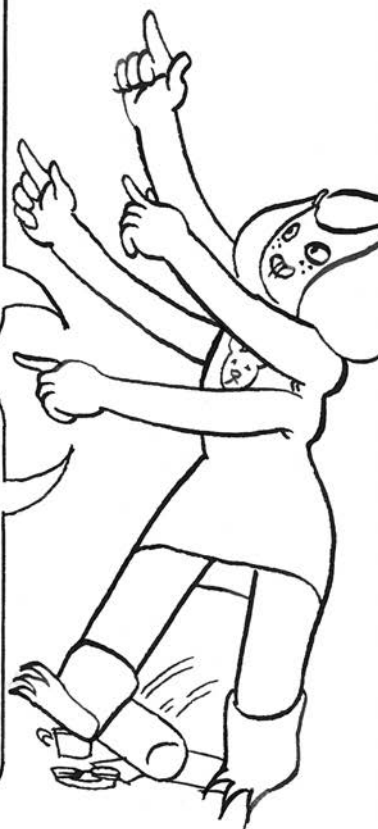
GRAVITATSIOON KAOB JA KÕIK, MIS LAIALI
VEDELEB, LENDAB SILMA.

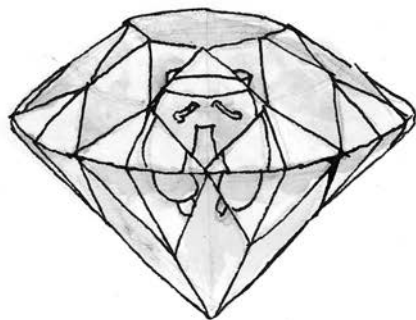
HAKKAD TÄNAVAL 73° NURGA ALL KÕNDIMA,
SEST 90° NURGAD EI ÜTLE ENAM MIDAGI.

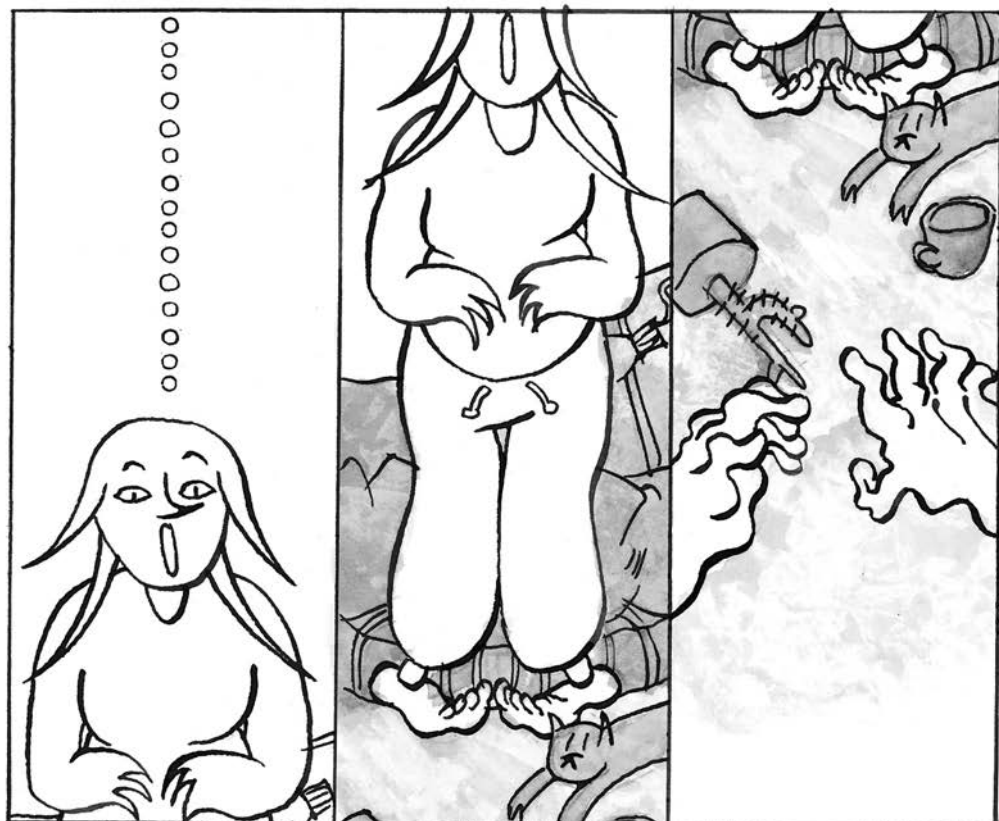
KUI SA EI HOOLIASJADE ASUKOHAST,
KAOTAD VARSTI HUVI KA NENDE TÄ-
HENDUSTE VASTU JA TÄIDAD PÜKSE
LUSIKATEGA.

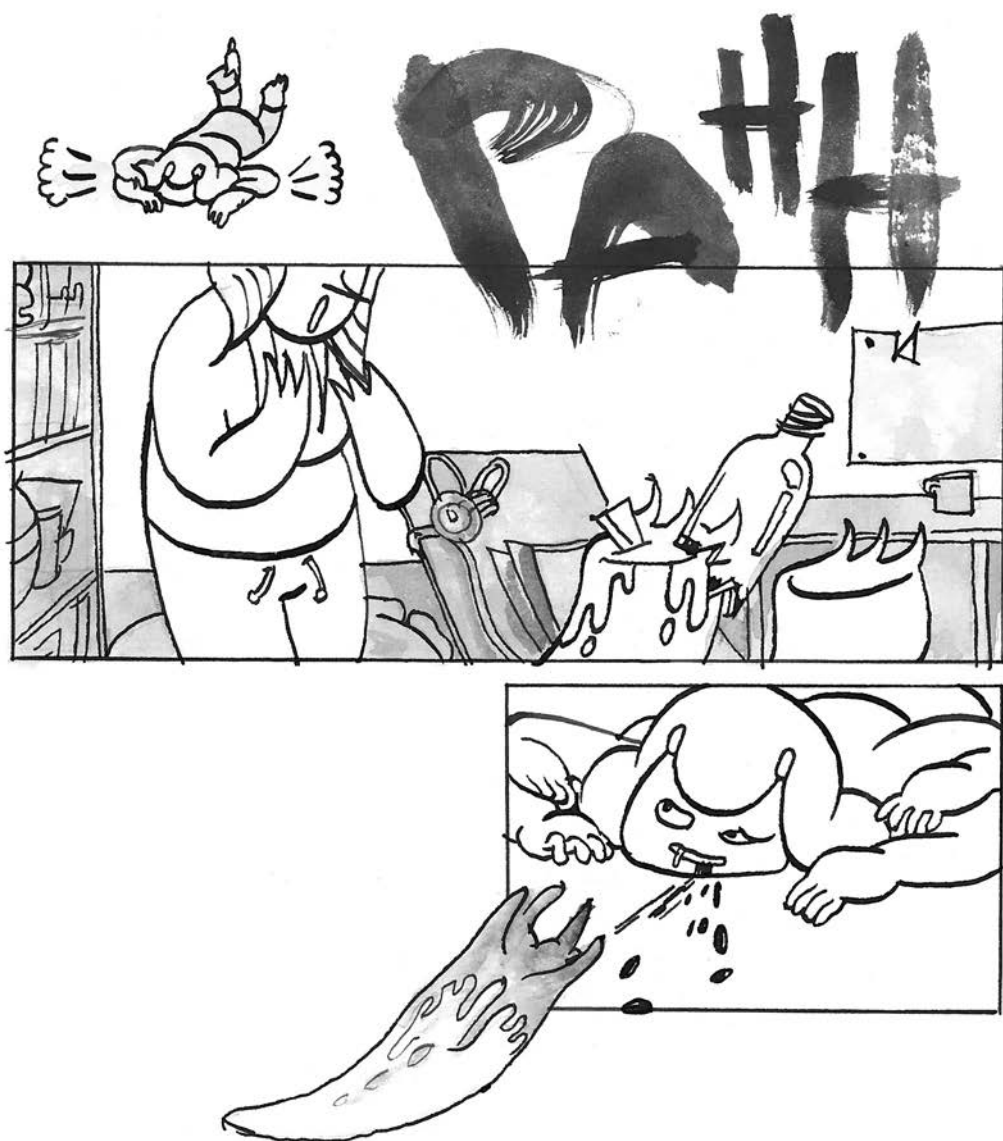

SURVE RIIDEKUHJADES MUUDAB
ALUMISED KIHID TEEMANDIKS.

HÖHHÖÖHÖH

MAVÖITSIH

DIANA KOIT

*

neil päevil pole minus enam eriti midagi,
mida hoida. teiste eest; enda sees.
kui veel ainult see, mida ei tunnista eneselegi:
küllap kartuses, et siis ta kinnistub seintesse,
raamatutesse,
sellesse, kuidas kevad lõhnab.

see, kuidas upuvad ööd aovalgusse,
kus vaikus on soe.
kus ei ole seda kirjaniku-nimelist tänavat,
kuhu upun mina.
kus kellaseierid tiksuvad mu südamesse arme,
kus taktist tiksub välja mu hing.

ma oskan olla – üksi.

*

ma ei oska kirjutada Sinust –

sõnad on vatt
läbilõikavate tunnete ümber.

ma enam ei mäleta,
kuidas magada üksi, ilma, et
seinad nelja suunda laiali vajuks.

ja ei kujuta ette,
mitu liitrit puhast alkoholi
on vaja, et enam mitte olla oma mõtetes
teisejärguline.
ja kui palju rohkem on vaja,
et mitte olla teisejärguline
sinu omades.

aga ma tean, et
vahel ei suuda isegi mina
armastuse
käsi väänata ja
luid murda.

mul on hea meel, et seekord
ma ei oska kirjutada
Sinust.

*

nöörina kaela seotud vaikus:
iga sügis toob sind minu juurde tagasi.
ka kõige mõeldavamad tunded
kõlguvad kõigile silmitsemiseks võllas.

hommikuti üha enam hilinev päike
varjub leinates pilveloori taha.
ja negatiivsed kraadid väljendavad ainult
minu miinusmärgiga liidetud mõtteid.

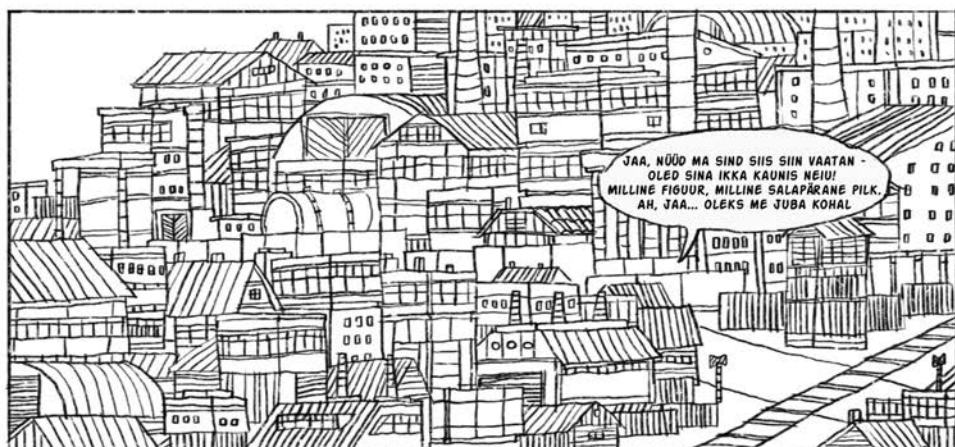
ma tahan talveunne
ärgata.

*

kas sa tead,
kui palju maailma jääb
hinge peegli
ja hinge
vahele

mitu jumalat
mitu sõda
mitu märtrit

ja kuskile,
umbes sinna kolmanda silma taha,
on peidetud mõni
vaikusega täidetud tund,
mis on pimedam kui kaamos
ja soojem kui linad pärast seda,
kui sa oled hommikul ära läinud,
ja seal ei püüa maailm mind
vabaks lasta

KRISTJAN MÜÜRSEPP

15 MINUTI LUGU

Vabrikant ja töölispartei esimees astusid naerdes Gorki-nimelise tänava viiendast koledast kohvikust välja. Esimees oma lokkis pea ja helkivate silmadega, kandes käes kuldäärisega atlasskindaid, vabrikant tööst pisut küürus selja ja alandliku, lihtsa pilguga.

„Küll oled sina alles pelglik neiu,” kostis esimees ja patsutas vabrikanti õrnalt seljale.

„Ehe... Vabandust, härra esimees,” kohmetus vabrikant aralt maha vaadates.

„...ma ei ole harjunud nii, noh... teate.”

„Hehe,” kostis esimees võidukalt ja võttis ta käe alt kinni.

Vabrikant võpatas ja vaatas maha.

„Ilus öö, kas pole. Me võiksime minna mere äärde... või parki. Kas teate, *mademoiselle*, teil on ilusad silmad.”

Vabrikant ei tõstnud oma pilku.

„Tead... ma elan üksi, ehk tahad läbi astuda, mis me siin ikka kohapeal tammume,” jätkas esimees mesikeeli.

Esimehe kõne jäi vastuseta.

„Nii teemegi, lähme minu juurde, ma pakun sulle veidi brändit, räägime juttu... vaatame filmi, nii ja naa. Ma olen täiesti üksi... kas tead, aeg on ka hiline, sa oled kindlasti väsinud... Ei, mis sa nüüd, pole probleemi, sa võid minu juures olla kaua tahad, muidugi-muidugi. Tule nüüd veidi rutem, ja olemegi minu pool... lähme-lähme,” muutus esimees lausa pealetükkivaks.

Vabrikandineiu vaatas kõhklevat kuud ja maigutas huultega, ta polnud ikka veel sõna suust saanud. See kahtlev argus kannustas ja erutas esimeest, ta toon muutus aina ahistavamaks.

„Noh, mis sa siin nüüd nukrutsed, tule juba... lähme, saad minu juures sooja! Küll ma juba hoolitsen selle eest, kõik saab ilusti, ja-jaa,” kõneles esimees elevalt ja tõmbas vabrikanti endaga kaasa.

„Ma ei nukrutse. Ja öö on,” vastas vabrikant kuivalt.

„Ah, mis sa sonid,” jauras esimees, „külm võtab sul nii veel ajudki ära... minu juures saad sooja, mehe ausõna. Nii jaa, ausõna.” Nüüd muutus esimehe sõbralik kaasahaaramine juba vägivaldseks veoks. Tundus, nagu oleks ta kordnik, kes eesellikku kriminaali kaasas talutab.

Lõpuks andis vabrikant järele ja nad sammusid jällegi vaikuses, taustaks esimehe lõbusad mõttetused.

„Jaa, nüüd ma sind siis siin vaatan – oled sina ikka kaunis neiu! Milline figuur, milline salapärane pilk. Ah, jaa... oleks me juba kohal.”

Ja nii edasi.

Prrr-prrr-prrr, üürgab rong hoiatamata pimedusest kõndijate poole ning matab esimehe oma rataste alla. Ta tummaks jäänud kogu sulab ühes verevooluga raudteesse, kattes rööpad oma lõtvunud mõttetusega, ka pinges tühjusest on see vaatepilt hullem.

Lömastaja rong kaob taas pimedusse, nagu poleks teda kunagi olemas olnudki.

Vabrikandi ilme ei muutu hetkekski. Ta pistab käed sügavale taskutesse ning kõnnib rahulikult mööda alleed. Sügisese Neeva kohalt tõusev uduloor matab endasse kogu linna.

MIINA LEEMETS

KUIDAS VÕTTA

Naljakas, et tegelt saab olla
vaid ühes kohas korraga,
vaadata ja tunda nii palju
kui taju, keha ja aju lubavad.

Ah, kuidas tunnen puudust
ja pean tõdema võimetust.
Saan olla korraga vaid siin.
Vaadata detailselt tekikumerust,
Teha kükke või hammustada võileiba
mäluda ja maitsta,
midagi võib-olla kuulda,
aga tegelikult olla täiesti kurt.
Väljaspool seda väikest ruumi
tumm ja pime ühes
nagu sant – elus, aga samas surnud.

Võin vaid kujutada ette,
kuidas maakera liigub,
keegi jalutab üle tee,
autod sõidavad kraavi
ja mõni kurbusest
pigistab kinni pisarais silmi
ega suuda mõelda muust
kui sellest,
et tahaks näha, kuulda, kõndida
kas või ühe ruumi piires,
olemata ilmatuma suures
igavikus üksi.

"MINU" INIMESED

On üpriski hea olla inimene –
mõelda, olla, magada ja väsida.
Püsida vaiksena ja mitte teistelt küsida,
kuidas neil läheb või mis nad on teinud.
Olla nõme ja ebakonventsionaalne,
irvitada kohtades, kus pole normaalne.

Aga ikka tuleb mõni krimpsutama nina,
arvates, et parem on kui mina (või sina)
oma veatuses ja millimeetriteaduses.
Kes meist siis varem või hiljem bussipeatuses
pole täies õndsuses nokkinud nina
lihtsalt kogemata ja kas või meelega
restos üle taldriku tõmmand keelega.
Andke andeks, kallid rahvas,
et oma suures intelligentsipahvas
unustan end vahel inimlikuks.

SIHITULT

Kergemaks, tervemaks
Vabale maale
Õndsasse aegade jadasse
Majadeta linna ja teele,
Kus puud ja tuuled
Nutvad, naervad huuled
Peegelduvad lombiveele
Nagu oli vanasti –
Ei elektrivalgust
Müra, vibratsiooni
Kindlaid katkematuid
Sihilisi sirgjooni.
Kadumata sõnelusse
Suremata survesse
Ei kiirusta, ei karda
Vaid kulgeme ja armastame koos.

KÜLMAST KAELOSESSE

Lumi laguneb kõrgusest
sõnagi lausumata.
Silmade sisse ja kõrvu
ninnagi pillab end
sulama sisse.
Valge ja pime ühes,
vaikuse keskel ja külmas
Ma ekslen
ja igatsen sind
ja sinu kaeluse sisse
unistan sinna
end sulama seada.

TRIIN VIIRON

VAHE

Seisavad ja ootavad bussi. Kotid käes ja seisavad. Järjest. Iga uus läheb samuti asfaldile seisma. Keegi ei ava kotti ja kellelgi pole midagi olulist käes. Tühised!

Lõpuks ühed istuvad, avavad kotid ja hakkavad sööma. Terve hommik on vahepeal möödunud. Hüppan, hüppan. Hüppan ligemale. Veel. No kui ligi on vaja minna? Tüdruk hakkab saia viskama, aga kaaslane keelab teda: „Ei tohi! Suvi on, kõik kohad on putukaid täis, ta peab ise endale toitu leidma. Anna siia!”

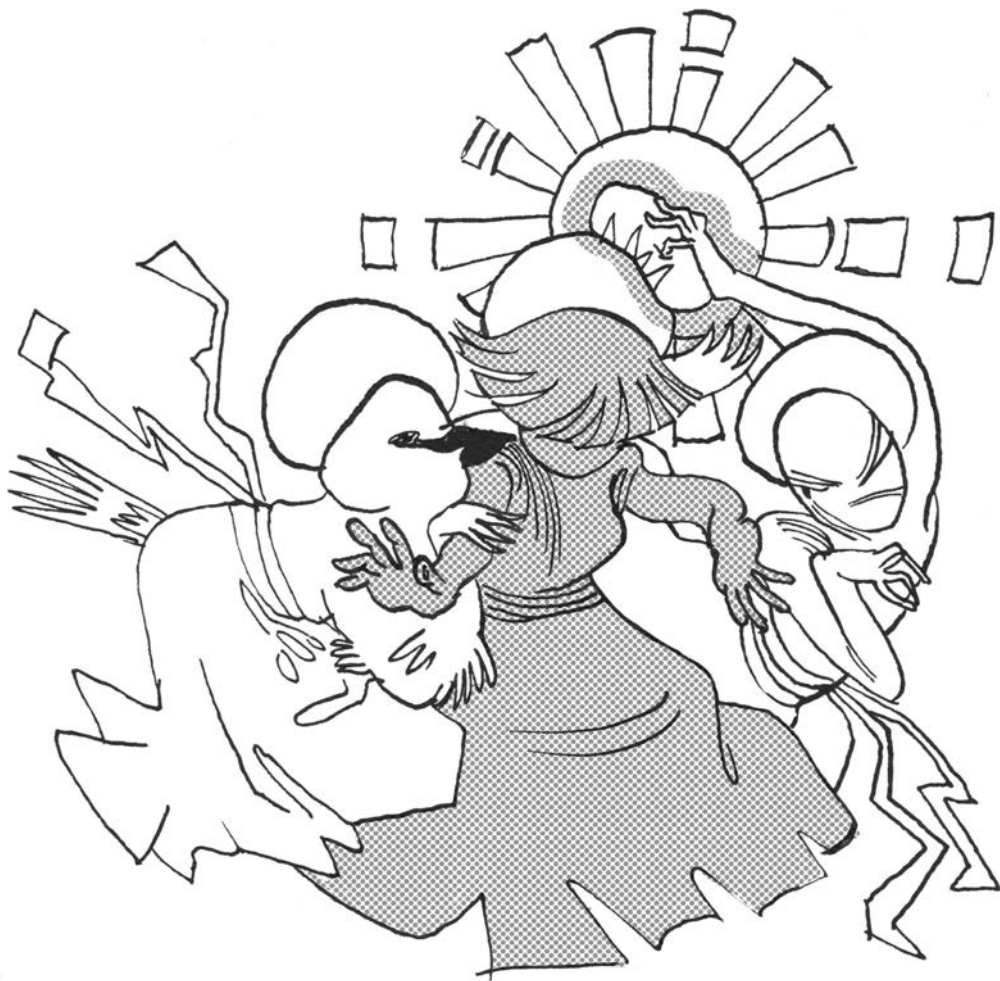
Tüdruk ei viskagi. No kuule, mida tead sina putukatest? Proovi leida üks piisavalt loll pesakond, kelle juures saad mitu korda päevas süüa, ilma et nad aru saaks, mis juhtus, ja ära ei koliks. Parimates kohtades on juba parimad ees. Aga ma ei taha võidelda ja luua võitlusmeeskondi territooriumi kaitseks. Siis peab ju kogu aeg koos olema, sest me ei usalda üksteist. Kõik neis kampades on gruppe vahetanud ja endisi kaaslasti reetnud. See pole minu jaoks: võitlus, pidev enesekehtestamine, positsioneerimine. Kõige tugevamad pole alati parimad seltskonnategelased. Värsked parimad vajavad pidevat kinnitust oma paremusele ja nende kiitmine pole kerge. Oleks nad mitmekülgsemad, oleks hea, aga ühte ja sama joru ei viitsi küll päevast päeva ajada. Ja kui vale nalja teha, võib peksta saada.

Loomulikult oli mul hooaja alguses oma pesakond satikaid. Päril varakult juba. Ei midagi suurt, aga piisav ja keskmiselt juhm. Kui nende söömisega ahneks läksin, siis pidin tükk aega vahet hoidma. Aga elasin selle aja üle. Läksin vana tuttava juurde pungi nokkima ja pidasin vastu.

Väga raske on huupi kedagi kuhugi püüdma minna. Esiteks on see üldjuhul juba kellegi ala. Ma pole ka piisavalt nähtamatu, et mind juba kaugelt ei tajutaks. Kui ma iga sääske taga ajaks nagu Tom Jerryt, oleksin liiga kurnatud, et järgmiseks retkeks valmistuda.

Mul oli oma koht, aga ära andsin. Kohtasin üht varblaseneiut. Tõeliselt ilus. Kõik, iga suleraas oli õigel kohal, õige tihedusega, õiget värvi. Milline laul, millised kõrgused, ulatus! Repliigid! Olin talv läbi üksildane olnud ja seda enam kiirustasin. Nautisin teda. Hoog oli nii suur, et ühel hetkel kadus kontroll enda üle. Ta vist muutus iseenesestmõistetavaks ja nii ma libastusin. Algul olin jube vihane, et olin ta peale nii palju energiat kulutanud ja kokkuvõttes ei midagi. Kõige hullem on, et andsin talle oma lolli pesakonna. Algul käisime seal koos söömas. Valisin aegu, mil lal minna. Esinesin uue repertuaari laulude ja eriti ärksate repliikidega. Jah, olin talle täiesti sobiv.

Ühel hommikul tegin koos sõpradega vigurlende. Teadsin küll, et on aeg minna neiuaga toituma, aga kuidagi unustasin ennast. Kui ta oleks kaasa tulnud, poleks midagi sellist juhtunud. Aga ei tulnud ja ma hilinesin.

Saabudes riivasin teda ja kogu ülejäänud aja olin tobe. Ma ei saa ju tema pärast jätta tavaasju tegemata. Ta läheks lõpuks liiga võimukaks ja ühel hetkel ongi mul üks räuskav tibu kõrval. Selline, milliseks nad kõik ühel hetkel muutuvad. Kohtingu lõpus kinkisin talle oma pesakonna. Seepärast olen siin bussipeatuses, et on hilja leida uut. Preiliga ei tulnud midagi välja, sest olen selline lohh, et hakkan liiga vara igast asju ette kujutama. Ja mitmete oluliste asjadega jään hiljaks. Kas oleksin teda näinud oma laste emana? Nüüd, tagantjärele, ei tule enam ausat vastust.

Jah, seda ma siin hüppan, et tahan süüa.

„Aga mulle meeldib neid toita. Olen nagu jumal: keegi üleelusuurune ja annan, mida vaja. Kas sa ei taha, et sul nii oleks?”

„Sai on neile kahjulik. Seepärast ei rända tuvid ka enam lõunasse, et vanamutid neid toidavad. Jobud.”

„Ära aja jama! Tuvi ja rändlind! Miks varblane sinust halvem on? Miks on sulle söögi tegemine OK, aga varblastele mitte? Olete ju sarnases olukorras.”

Õige! Raudselt on sel vennal üks tõeline tibu, keda viib oma põhi-toitlasse. Ja kui on natuke edev olnud, peab ta teatud aja vahet pidama. Ja selleks vaheks oled sina. Tasuks saad mõned repliigid. Kui tuju on. Ja nüüd palun saia, mind ei huvita tervislikkus, sest ma niikuinii ei ela kaua.

KADRI PIHLAKAS

*

mingi tunne saadab
teist sellist mul pole
et kokku sõlmida
mingi tunne saadab
ja mässib oma tuikavat halli
sooja ja nukralt head
ise ma seisan hämaruses
seisan kui tuksuv kell
minutiseier kahel
sekundi oma seitsmel
ja süda taob vapralt
millegi vastu
mida ma öelda ei oska
aga ta tuleb
kevadjäaliustikuna
lökkab üle
vaob üle
kisub liigsed kihid
toob välja savi ja paasi
ja rändrahne
teeb mu järvele sāngi

✱

selles valges toas
üksikud helesinised tapeedinarmad
lipendavad tuules
tapeedikihi all on uks
mis viib tuppa
kus istuda võid
nii et ei väsi
kostuvad kajakate hõiked
nende taga on uks
viimaks
jõuad unisele
öisele tänavale
suvi sealt
läbi läinud

✱

väljas sajab

mööda seinu
sahiseb palmivari

mööda
savist seinu
põgeneb loomakari

madal päev räästas
rändab
pilvede kaupa

oled õrn
vihm
vastu laupa

✱

kuhu kaob
õhtu
lõhn
nõjatuste taga
naeratuste taga
toolid on külmad
kuhu kaob
tunne
jahedate tubade taga
vihmade taga
meelde tuleb
ma ei mäletanud
nägusid lähivõttes
madalaid tulesid
sinisel sõiduteel
läikimas
läbilõikamas
unisesse kööki
meelde tuleb, jah
teisiti
öö võtab hoogu

*

kardina sügavusse
mähitud päeva
kardina sügavusse
uppunud laeva
külge seon
valge paela

oma juustest
ja tõmban metsikusse aeda
merekohinast taeva

tähed kõlisevad selgel ööl
lainetes vastu ust
rohi lookleb vees
ja laev tõrvamust
ootab akna sees

loksutab igatsust

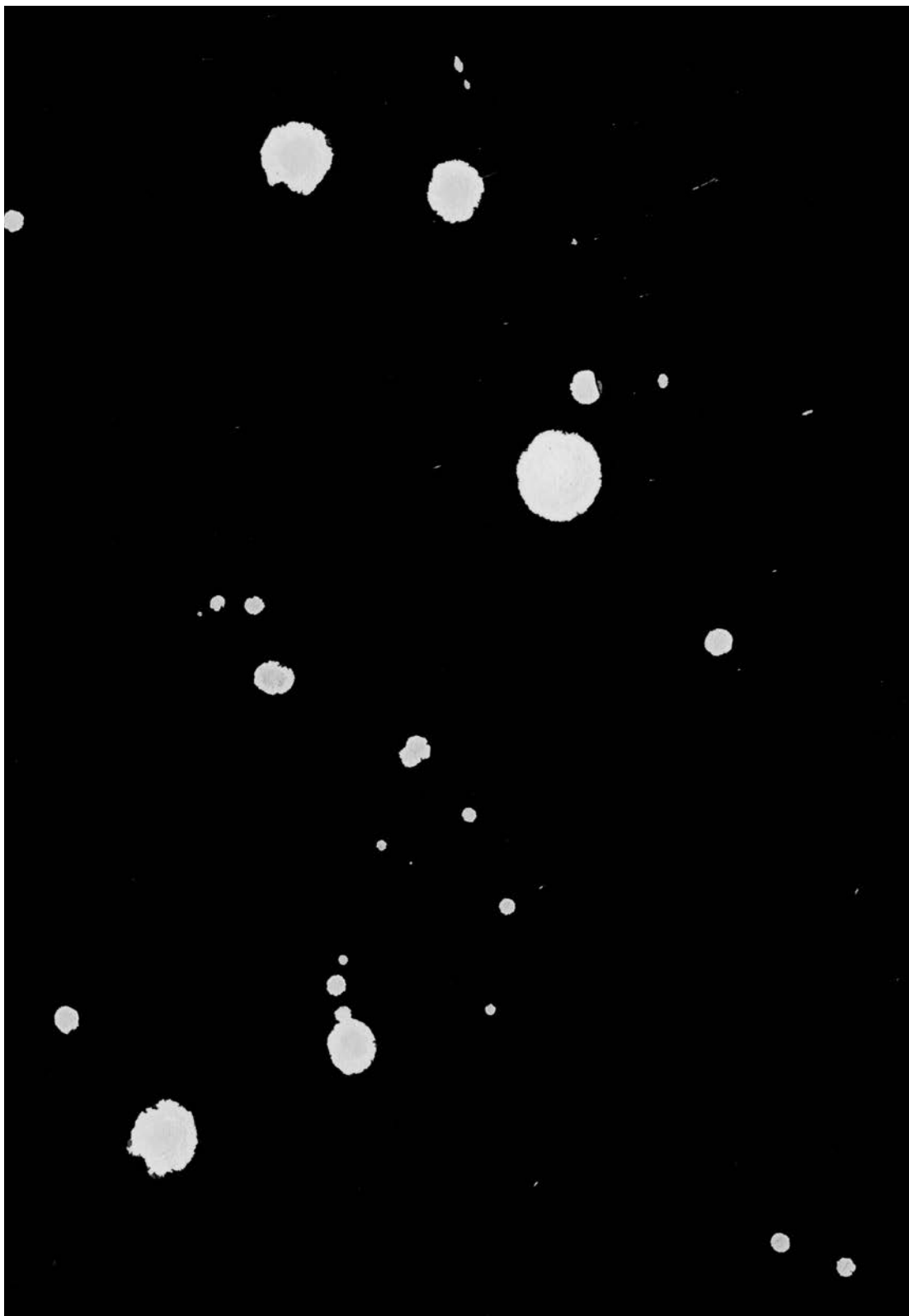
✱

öö algab

ütle, millal on
minu kord
lahti rebida
teeperved, kraavid, kaldad

proovid
silmalauge
ära arvata
vihm võib tänagi
kaussidesse kallata

naeratused
mööduvad autod
mida
unetult valvata

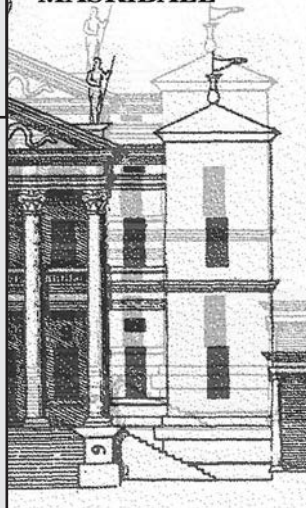

ARVUSTUSED

MASKIBALL – JA MAAILMAST SAAB JÄLLE PAREM KOHT EVELIN ARUST

Eda Ahi
„Maskiball”
Värske Raamat, 2012

Eda Ahi
MASKIBALL

Noor luuletaja Eda Ahi pälvis oma esikkogu „Maskiball” eest 2012. aasta novembrikuus Betti Alveri auhinna, mis määratakse kirjniku viimse soovi kohaselt aasta silmapaistvaima debüütteose autorile. Tähelepanuväärne on Ahi luule kahtlemata, esiti vahest seetõttu, et luuletaja on noor ja kirjutab valdavalt riimis – olgugi et traditsiooniks on kujunenud vabavärss – ning seejuures õnnestub tal sõnade riimimine heal, kui mitte öelda väga heal kirjanduslikul tasemel.

Eda Ahi on Värskele Rõhule antud intervjuus¹ vastanud küsija murelikule järelepärimisele, kas luuletaja ei karda tagasiside keskendumist ainult luule vormilisele küljele, et soovib lugejat kõnetada välise kuju asemel ikkagi tekstide sisuga: *Ma tõesti loodan, et olen suutnud luuletustes edasi anda emotsioonid, mis on olnud aluseks tekstide sünnile*. Seal samas sõnab Ahi, et tema debüütliku tekste ärgu võetagu liialt tõsiselt, kuna suur osa „Maskiballi” luuletustest on toonilt mänglevad ja lõbusad. Taoline määrang ei tähenda kaugeltki seda, et Eda Ahi luuletused oleksid pinnapealsed või kergemeelsed. Tõsi, päevapoliitilisi küsimusi ning ühiskonna sotsiaalseid kitsaskohti autor ei käsitle, pigem võiks Ahi luuletiseloostustavas tähendusväljas leida mõisted nauding, ihalus, meeleline kirg, joobumus, hea söök ja vein, ekstaatilisus, naiselikkus (daamilikkus), ilu, armusuhted, hetkelisus. Ahi luule näib olevat isiklikest tunnetest

¹ Kairi Kruus. Intervjuu: Eda Ahi. – Värske Rõhk nr 30 (II/2012).

ja läbielatust laetud, kuid pakub ka lugejale võimaluse värsiridade vahendusel iseenda sügavamatele emotsionaalsetele tasanditele siseneda. Ahi luule sugestiivne jõud on üsna märkimisväärne.

Olgugi et Ahi nimetab Betti Alverit üheks enda õpetajaks², võib tema luules aimata ka ühe teise suure mõjutaja Doris Kareva³ ilusvalusat armastust. Karevaga sarnaselt pöördub Ahi mitmetes luuletustes kellegi *sina* poole, seejuures ei teki dialoogi, kuna ühel osapoolel ei ole võimalust kõnelda. Ahi on vaatleja, kes analüüsib *sina* käitumist luuletaja suhtes, kirjeldades teist enese pilgu läbi ning andes subjektiivseid hinnanguid. On üsna selge, et *sina* tähistab Ahi tekstides meessoost isikut. Tihti peale näib *sina*, kes ei pruugi igas luuletuses tähistada üht ja sama inimest, tekitavat luuletajas kibedat, kuid ilusat armu ning valu, mis koonduvad ilusvalusateks värssideks.

Sageli nadivad Ahi kirjutistes kaks inimest nii maitseelamusi kui ka teineteist. Ahi esikkogu tekstide hulka on valituks osutunud üks luuletus, kus autor seob oskuslikult

veini, armutunde ning mesimagusad (*kirsiveinimaiku*) lubadused, mis lõpuks muutuvad kibedaks (lk 55). Ehk siis algselt joobutakse, kogetakse midagi head ning viimaks toimub kainenemine (ehk ka kerge pohmelus?), mis näitab, et kõik ilus oli paljuski illusioon. Naudingulisusega ei kaasne kindlasti ainult teravad meelelised elamused. Eespool nimetatud vein ja söök moodustavad kehalise heaolutunde. Kuid ihulised ihad hõlmavad tihtilugu ka elu muid aspekte. Ahi debüütliku kõige kehalisem ning väljapeetult erootiline luuletus on „mürgine”, mis teatab, et *mu iga aatom aeleb sinu pihus [---] ja kui laup vulkaaniliselt kuumab, / hullunult ning kisud seljast särki, / tea, et olen lõpuks taband märki / jõudnud sinu tuksuvasse tuuma* (lk 29).

Luuletajamina ei kurameeri ainult vastassugupoolega, vaid ka eluga. See suhe ilusate tunnetega just ei priiska – elu ei tee luuletajast väljagi, läheb lihtsalt mööda ja astub varba peale (lk 17). Siiski ei saada luuletust „romanss eluga” masendusmeeleolud, pigem tunnistatakse oma eksimust ning viimase värsirea õpetussõnade taga võib aimata teatavat trotslikkust ning lubadust tulevikus elu kirjutamata reeglite vastu enam mitte eksida. Ahi luuletused tervikuna

2 Jürgen Rooste. Eda Ahi: Üks mu õpetajaid luules ongi Betti Alver! – Maaleht, 30.11.2012.

3 Kairi Kruus. Intervjuu: Eda Ahi. – Värske Rõhk nr 30 (II/2012).

on tekstides väljendatud väikeste pettumuste kiuste positiivselt meelestatud. Või nagu sõnab Kaarel Kressa: *Südame võidab seegi, et tema autorikuvand ei ole mornilt küünlaleeki jõllitav emo-hipi, vaid „su unelmate sasipäine nõid”, eneseteadlik edasiliikuja, ühesõnaga positiivne rollimudel noortele neidudele.*⁴ Ahi luuletused on orienteeritud hetkes elamisele, seejuures teadvustab autor, et kõik hetkeline on kaduv ning sellevõrra suurema väärtusega.

Värssides seiklev mina näib ahnelt endasse koguvat meeliülen-davaid kogemusi, seejuures tundub, et asjade, kohtade ja inimeste väline kaunidus mängib samuti tähtsat rolli. Luulemina armastab nägusaid riietusesemeid, mis leiavad tekstides siin-seal mainimist. Näiteks riietab luuletaja inimesi šoti tviidi (lk 7), kannab ise valget mantlit (lk 8) või palitut, mütse ja kindaid (lk 46) ning lausub: *minu kinnastel on kirev / setomaine kindakiri / ja mu sukasilmis särab / minu enda silmakiri* (lk 56). On huvitav, kui oskuslikult seob autor sukasilma-sukakirja ning omaenese silmad. Samuti manifesteerib ta, et isegi täbaras olukorras peab jääma stiilseks: *ma nutan ikka*

lompe, tiike, järvi, / kuid ujun juba hästi silmavees / ja see on hoopis sinisemat värvi. / kui upungi, siis täies stiilsuses (lk 18). Siinkohal ei viita Ahi kindlasti ainult riie-tusesemetega seotud stiilsusele, vaid vihjab ka käitumuslikule väljapeetusele.

Eelnevates lõikudes kirjeldatu võis jätta Ahi luuletustest ehk veidi lääge mulje. Ent värssidest aimdub, et noore neuu naiivsus ei ole ehe, vaid teeseldud, enda kasuks tööle pandud ning krutskitega vürtsitatud. Seejuures ei ole eesmärgiks teha halba või kedagi petta, pigem lisab taoline käitumine mängulisust. Viimasega haakub hästi ka luulekogu pealkiri „Maskiball”, mis viitab, et erinevaid maske kandes on inimestel võimalus võtta erinevaid rolle – astuda välja igapäevaelu argisusest. Ahi luule maskid ei ole mõeldud millegi varjamiseks, ennekõike on need uuteks ja huvitavateks rollimängudeks vajalikud atribuudid. Aeg-ajalt satub Ahi esteetiliselt meeldivatesse tekstidesse vapustavalt mõjuvaid fraase – näiteks *ka mina pean sind lihsalt juhmiks ahviks* (lk 22); *mis happena mu silmapõhja sööbis* (lk 33); *kahvatu ja pehme margariin / alati nii veiderat moodi vastik* (lk 50); *ma loodan, et sul, raisal, meel on must* (lk 54). Need ei toimi kuidagi rõvedalt ega

⁴ Kaarel Kressa. Vormikorsett ei pigista, vaid toetab Eda Ahi debüüti. – Eesti Päevaleht, 8.09.2012.

AHI LUULETUSED ON ORIENTEERITUD HETKES
ELAMISELE, SEEJUURES TEADVUSTAB AUTOR,
ET KÕIK HETKELINE ON KADUV NING SELLE-
VÕRRA SUUREMA VÄÄRTUSEGA.

koledalt, vaid sobituvad luulekogu läbiva ilutunnetusega ning aitavad vältida liigselt kuhjuva kaunidusega kaasnevat imalust.

Kogumiku luuletused tekitavad valdavalt mõnusalt sooja tunde, seejuures läheb lugeja tõenäoliselt üsna meelsasti kaasa kõigi ilusate seiklustega, lõppegu need siis hästi või natuke kurvalt. „Maskiball” pole aga täies ulatuses lõunamaiselt päikeseline ja soe. Ahi debüütkogusse on sattunud ka koduse Eesti külm ilm, Tallinna hallid tänavad ning luuletajat justkui häiriv kitsikuse-tunne. Ahi luuletajamina näib olevat maailmakodanik, kes ihkab vabadust. Näiteks kõneleb ta põhjamaisele inimesele omasest kinnisusest luuletuses „põhjamaine” (lk 26) või vihjab kaubamärki Tallinna kilud oskuslikult ära kasutades oma kodulinna hallusele ja väiksusele, kus inimesed on kui kilud karbis (lk 46). Talve kange- test miinuskraadidest, tülpimusest ning karmilt paistvast põhjamaa

päikesest räägib aga luuletus „–20” (lk 52). Huvitava võrdluse saab tuua kahe teksti vahel, mis osutavad luuletajamina väikesele vastuolule või hoopiski mitmekülsusele – Ahi kirjutab: *vajub vaikselt ühest kopsust teise / külm ja kriipiv / läänemere liiv* (lk 50) ning teisel sõnab: *kuid mu soontes loksuh hoopis / selge vahemeri* (lk 57).

„Maskiball” on ilus, tunnetest tulvil, mänguline, soojades värvi- küllastes toonides luulekogu, kuhu on kontrastiks lisatud ka hallust ja külma. Lisaks on noor autor valinud oma mõtete väljendamiseks riimilise luule, mis on kaasaja professionaalses kirjutamistraditsioonis erandlik nähtus. Kindlasti pole see lihtsam kui vabavärss – pigem nõuab heade riimide leidmine pingsamat mõttetegevust ning sekka ka omajagu annet. Eda Ahi tõestab, et tal on nii õpitud oskusi kui ka kaasasündinud nutikust.

Riikka Pulkkinen vaatab oma kodulehe pildilt, kuuekümnendate villane kleit seljas, painava ja valusa pilguga. Tal on nii suured silmad, et see pole enam isegi ilus, see on jube. Ta on Soome noore põlvkonna staarautoreid, 1980. aastal sündinud tüdruk. Noorena tegi Põhja-Soomes Oulus sporti, nüüd õpib Helsingis kirjandust ja filosoofiat ja kirjutab selliseid raamatuid, mis poevad hinge. Ühtlasi võidavad need ka loorbereid, nagu Finlandia ja ajalehe Helsingin Sanomat auhinna nominatsioonid, ning nende autoriõigused müüvad üle maailma nagu... nagu väga heade raamatute autoriõigused.

Mina lugesin Pulkkineni debüütromaani „Piir” esimest korda mõned aastad tagasi veebruarikuises Helsingis elades. Võib-olla oligi asi linnas endas, sest Pulkkineni täpsed Helsingi kirjeldused, trammid, pargid ja tänavanurkadel oma eluõnne ootavad tegelased on umbes sama romantilised kui juugendmajad ise. Võib-olla ma ei olnudki midagi sellist varem lugenud, igal juhul jäi mulle Pulkkinenist nii sügav mulje, armusin kohe ära ja võtsin „Piiri” lühikese aja jooksul veel kaks korda kätte. Nüüd hankisin 2011. aastal eesti keeles ilmunud teise romaani „Tõde”. Kolmas Pulkkineni teos, „Võõras”, ilmub Eestis eeldatavasti tuleval sügisel.

Kõik Pulkkinenist kirjutatud tunnistavad, et kõlab jube banaalselt, kui tema teoste teemasid tutvustada: eutanaasia ja enesetapp, haigused ja leinaga leppimine, vastamata ja keelatud armastus, perekond ja eneseleidmine.

See raamat on nagu elu, mis mõnikord võib me teele paisata selliseid sasipuntraid, mille lahtiharutamine tundub ületamatult raske, kirjutas Elisabet Tamm esimese romaani kohta¹.

2006. aastal valminud „Piir” on selles mõttes ideaalne kahekümendates autori romaanidebüüt, et mängib noortekirjanduse ja päris-kirjanduse õhukesel piiril. Pulkkinen laseb lugejal minna keskkoolitüdruku sisemaailma, aga samal ajal hammustab endale ka keerukamate teemade tükke nagu keskealise abielupaari küps üksindus ning meeleheide. Ja siis peegeldab neid taas tagasi teismeliste juurde, kus kuueteistaastane Mari peab hakkama saama kooli, esimese ohtlikult päris suhte ja just nagu kaasasündinud surmasooviga. Pulkkinenil ei olegi ainult üht peategelast, ka mitte järgmistes romaanides, vaid tema teoste keskpunktis on ikka terve kimp kõige erinevamas vanuses inimesi, keda hoolikalt, mõistvalt ja psühholoogiliselt täpselt lahti harutatakse. „Piiris” paistavad need inimesed alguses suvalisemad ja nende seosed hakkavad selguma teose lõpus, puändina, „Tões” on tegemist ühe perekonnaga, vanaisast kuni

tütretütre ja tagasivaadetes selle noorukist hoidjani.

Kriitikas räägitakse ikka ja jälle Pulkkineni uskumatust empaatiast, mis laseb tal mõista seda, mida ta ise veel ju ei tohiks, neid kõige erinevamaid inimtüüpe. Noh et kui tal endal nii palju elukogemust ei ole, sest ta pole veel nii vanaks elanud kui mõned tema kangelased, siis kuidas on võimalik, et ta neist nõnda täpselt rääkida suudab? Eesti ajakirjaniku empaatia-küsimusele vastates jääb Pulkkinen tagasihoidlikuks ja veidi lakooniliseks nagu ka oma ilukirjanduses: *Kirjutamise, eetika ja kujutlusvõime vahel on imeline side. Kui sul on kujutlusvõime, siis oled empaatiline, suudad ette kujutada kogu maailma*². Ning siis meenutab ta Annat, üht „Tõe” võtmekangelast, kellele meeldib mööda Helsingit trammiga ringi sõita ja võõraste inimeste elukäike ette kujutada, mõelda välja, kas nad on armastatud, kust nad tulevad. See kõlab nagu iga (noore) kirjaniku soendustrenn, see on nii tuttav.

Aga teine asi, mis ilmselt teebki Pulkkineni empaatia tema enda jaoks nii loomulikuks – ja mis teeb minu jaoks tema raamatud nii oluliseks –, on ta kartmatus. Just

¹ Elisabet Tamm. Riikka Pulkkineni „Piir” on ilus, puhas ja valus raamat. – Eesti Päevaleht, 28.08.2009.

² Mari Peegel. Pulkkinen: valul peab olema mõte. – Eesti Päevaleht, 27.05.2011.

see, et ta hammustab endale suuri tükke. Olles ise Soome kõrgema keskklassi perest ja tihedalt ülikooliga seotud, on ka tema tegelased arstid, psühholoogid, professorid, kirjandusõpetajad, tunnustatud kunstnikud või vähemalt arstiteaduse või prantsuse keele tudengid. Need ei ole lihtsad inimtüübid, keda saab lohakalt visandada. Ei ole ootuspärane, et kahekümneandates naisautor võtab endale ette keskealised ja vanemadki professorid või erukunstnikud. Vähe-malt Eestis ei oska ma midagi sellist meenutada.

Mihkel Kunnusele, keda muudkui Värske Rõhu kriitikakülgedel mainitakse, Pulkkinen ei meeldinud. Blogiessees „Jagav Kaus ja antikommunikatiivne Pulkkinen” ütleb ta põhimõtteliselt seda, mida minagi siin öelnud olen, et Pulkkinen astub oma täiskasvanuteemade, surma ja kurbusekirjandusega võõrale territooriumile, aga Kunnus on kindel, et autor ei saa seal hakkama: *On mõned suured teemad ja tundlikud punktid, mille näppimise eest tuleb lastele pigem joonlauaga vastu näppe anda, mitte kohelda neid kui võrdseid, kui samaväärseid*³.

3 <http://mihkelkunnus.blogspot.com/2011/06/jagav-kaus-ja-antikommunikatiivne.html>, 6.06.2011, tsiteeritud esseele järgnevast 8.06.2011 postitatud kommentaarist.

Loomulikult ei saa öelda, et Kunnusel ei oleks oma igavest tõde kuulutades õigus – lapsed (liiga noored inimesed) on lapsed (liiga noored inimesed) ja ei saagi, ükskõik kui ebatavaliselt küpse või „vana hingena”, teada kogu maailma tarkust. Aga ometi näen mina mingit õilsust selles, kui autor ei karda (oma nooruse pärast) materjali. Ja romaanikirjanik, kelle materjal peaks olema elu ise, ei saagi seda karta, vastasel juhul tekib surnud ring, milles noored kirjanikud tekitavad ainult häbelikke alaväärsete teemadega lapsromaane, mis suretavad oma sihtgrupi ehk noorte kirjandushuviliste ajusid, mis paneb neid looma veel nõrgemaid peegelteoseid. Kunnus ütleb, et kurbusest ja surmast ei tohi kirjutada, kui neid ei ole kogetud, kui neist ei teata, sest vastasel juhul muutuvad need koolitüdruku eriline-olemise sooviks ja justkui teeksid häbi päris emotsioonidele. Saan sellest mõttest aru küll, aga ometi paneb mind kogu aeg küsima – nagu ka Pulkkineni teoseid lugedes –, et äkki ta ikkagi on. Olnud tuttav sellise kurbuse ja sellise surmaga. Loomulikult, arsti lapsena on autor vägagi kursis kõigi meditsiiniliste faktidega, ta räägib Doxali üledoosist ja surija hooldamisest, aga ma mõtlen ikkagi emotsionaalset poolt. Äkki

ROMAANIKIRJANIK, KELLE MATERJAL PEAKS
OLEMA ELU ISE, EI SAAGI OMA AINEST KARTA,
VASTASEL JUHUL TEKIB SURNUD RING, MILLES
NOORED KIRJANIKUD TEKITAVAD AINULT HÄBE-
LIKKE ALAVÄÄRSETE TEEMADEGA LAPSROMAANE.

on Pulkkinen näinud ka faktidest väljapoole jäävat kurbust, lihtsalt ta tõlgib seda sõnadesse teistmoodi kui Kunnuse väga spetsiifiline maitse eelistaks?

Pole kahtlustki, et Pulkkineni mahukate raamatute juures saab omaette väärtuseks tema lausete ilu. Need on kujundeid täis laotud ja seeläbi muutub mõte sõnade taga isegi veidi laialiveninult hõredaks. Autori keelele pühendumine muudab tema teosed pisut nišitoodeteks, neid ei suuda igaüks taluda. Näiteks loeme, et *juukselöksud kukuvad põrandale justkui minestuses rohu- tirtsud* („Tõde”, lk 71), või et *Julian jättis selle* [sünnimärgi tüdruku jalal] *endale meelde, joonistas selle piirjooned endale hädavajalikena mällu, nagu tundmatu raja serval oleva maamärgi* („Piir”, lk 169). Ma ei taha öelda, et mainitud teosed on naistekad, aga arvan küll, et Pulkkineni sihtgrupp peab olema veidi

poetilisema maitsega, lihtsalt selle pärast, et tema poeetika ära kannatada, enne kui *pointini* jõuda lubatakse. Samas, nii võib öelda ka Emil Tode romaanide või García Márquezi, eriti tema romaani „Armastus koolera ajal” kohta, ja feminist, luuletaja ning poeetiliste romaanide austaja minus ei luba seda omadust negatiivsena märkida. Ja siiski, Pulkkineni stiil on ületanud selle piiri, kus poeetikat peab tunnistama, tema raamatud pole lihtsalt raamatud, need on poeetilised raamatud. Väga hellad. See võib konkreetsuse ihalejatele tüütu või isegi raevuajav tunduda.

„Piiri” ja „Tõe” ühisjoon on noore tüdruku salajane armastus vanema mehe vastu, kellel on pere ja lapsed. Suur osa esimesest raamatust keerleb koolitüdruk Mari ümber, kes jahib oma õpetajat, kahe lapse isa Juliani. Teise romaani armulugu on kirjutatud

tagasivaadetes kuuekümnendate viimastesse aastatesse, kui peategela-
sest perekonna juurde tuleb maalt
Kuhmost pärit lapsehoidja Eeva,
kes saab kokku noorest kunstni-
kust isaga, samal ajal kui lastepsüh-
holoogist ema komandeeringutes
käib.

Minu jaoks tunduvad need
mitte just vastamata, aga nii talu-
matult keerulise esimese armas-
tuse lood ühe võtmena Pulkkineni
melanhooliasse. Ja melanhooliat
Pulkkinenil jagub, tema kurbus
lammutab ta tegelased lahti, nad
ei taha enam elada ja jäävad näda-
lateks esikupõrandale kõssitama.
„Piiri” Mari on noorem ja oma
nooruses lihtsam, klišeelikum ning
võtab juba ette purunemisele mää-
ratud suhte lõppu raskemalt kui
„Tõe” Eeva, kes jõuab kaugemale
sisse, kellest saab armukese lapsele
emafiguur, kelle muusalikkus reali-
seerub Martti maalis (kui esimese
raamatu Julian ainult räägib raam-
matu kirjutamisest), ja kes alguses

rohkem võites kokkuvõttes ka roh-
kem kaotab. Ning ometi on autor
tragöödiajärgse Eeva üpris stoili-
seks muutnud, tüdruk reisib, pidut-
seb, peseb vannis puhtaks ühe hipi-
poisi ja mõtleb tema *sisse ja temast
välja seilates*, et *võib-olla saab sel-
lest tundest armastus* („Tõde”, lk
316). Hiljem, kui Eeva on ilma ka
uuest poisist, rahast, reisist, oma
häälest ja tegelikust lootusest see-
kord elusalt välja tulla, laseb Pulkki-
nen tal keskenduda ainult väikestele
asjadele, märgata detaile – prussa-
kaid seinapragudes, lehma vehkivat
saba, järvevett peale sauna („Tõde”,
lk 343). Ning siis surra. Ilmselt ongi
Pulkkineni melanhoolia väikestes
asjades, detailides. Sest selle raam-
matu lõpp on väga kurb, ometi ei
mingeid pisaraid ja taeva poole kar-
jumist, ka mitte sama kurva lõpuga
„Piiris”. *Minu tegelased küllap arva-
vad, et nad on traagilised, kuid nad
„kannavad” tragöödiat [kui rõivaid],
mitte ei ela tegelikult seda läbi*, arut-
leb autor EPL intervjuus.

PULKKINENI STIIL ON ÜLETANUD SELLE PIIRI,
KUS POEETIKAT PEAB MÄRKIMA, TEMA RAAMA-
TUD POLE LIHTSALT RAAMATUD, NEED ON POEE-
TILISED RAAMATUD. VÄGA HELLAD.

Ingmar Bergman ütles kunagi (tsiteerides kedagi, keda ta ise ei mäletanud), et rootslane on nagu pudel ketšupit – raputad, aga midagi välja ei tule, raputad veel ja siis tuleb kõik korraga, plärts! Kui seda liini mööda edasi minna, siis mina arvan, et soomlane on nagu magus sinep. Turun Sinappi tuubile on hoiatuseks suurelt kirjutatud „väkeva” (kange – soome k), aga tegelikult peitub kogu selle vägevuse all üllatavalt palju isegi lääget õrnust ja hellust. Kes siis ei teaks, et kiilakusele kalduvate pöidla välimusega kõvade soome meeste eest peab kõrvale hoidma ja neile ei ole mõtet öösel kell kolm *snäkeriputka* järjekorras silma vaadata, võib tappa saada. Aga tasub neid ainult natuke intiimsemal hetkel tabada, kui nad muutuvad nutvateks lasteks nagu dokumentaalfilmi „Miesten vuoro”⁴ mehed, kes saunalaval kügeledes ohkavad, et elu on nii raske. Ja me kõik oleme nii üksi. Ongi. Olemegi.

Selline hellus ja õrnus, tundlikkus, isegi häbiväärne tundlikkus kirjeldab minu arvates Pulkkineni kirjutamisstiili ja tema tegelaste iseloomusid kõige paremini. Naisautorina keskendub autor kindlasti kõige rohkem naistegelastele, keda on juba arvuliselt meestest palju

rohkem, aga ka nendel on pidev probleem, et nende vägevusekoorik mõraneb ja välja tuleb kaitsetu magus sisu. Pulkkineni mehed on siiski naistest veel suuremad sussid, nad käivad salaja vetsus nutmas („Piir”, lk 79) ning nende naised saavad neile mürgitatud pudingut sisse süüa, kui mehed avavad suu nagu linnupojad („Piir”, lk 333). Võib-olla käivad need mehed veel oma noore salaarmastuse ukse taga suitsu tegemas ja piinavaid viimaseid sõnu lausumas või paljastavad kirehetkes oma iseloomu loomaliikumaid tahke, aga ometi ja alati jäävad nad väga hellaks. Neist hakkab nii kahju, täpselt nagu „Miesten vuoro” filmi meestest, mõnel päeval üldse kõigist meestest.

Tõesti, mida rohkem ma neile mõtlen, seda rohkem panevad Pulkkineni otsustavad, niite tõmbavad naised, kes hoolitsevad laste eest ja teevad karjääri ja ostavad maniakaalsel moel maitsekaid jõulukaunistusi, mind Soome ühiskonnas midagi üdini matriarhaalset nägema. See on nagu Hella Wuolijoki „Niskamäe naistes”, kus Niskamäe Vanaperenaine teeb abielus perepoega jahtivale noorele õpetajapreilile selgeks, kuidas elu käib: *Elu läks edasi, lapsed kasvavad ja hakkasid oma elu elama. Nõnda see vist peabki olema, nii vist tuleb seada end sinna, kuhu*

4 E k „Eluaur”. Rež Joonas Berghäll ja Kari Hotakainen. Soome, 2010.

NAISAUTORINA KESKENDUB PULKKINEN
KINDLASTI KÕIGE ROHKEM NAISTEGELASTELE,
KEDA ON JUBA ARVULISELT MEESTEST PALJU
ROHKEM, AGA KA NENDEL ON PIDEV PROBLEEM,
ET NENDE VÄGEVUSEKOORIK MÕRANEB JA VÄLJA
TULEB KAITSETU MAGUS SISU.

*oled saatusest määratud, siis on kõik kindel. [---] Ukselink tuleb sulle nagu iseendast pihku ja piibel on padja all ja seal on öeldud, kuidas peab elama*⁵. Umbes sama oleks võinud lausuda „Tõe” Martti abi-kaasa Elsa, kui too läks lapsehoidjat oma mehest eemale peletama, aga ta ütles kaasaegsemalt ja lihtsamalt: *Sa ei tunne meie perekonda ja sulle pole seal kohta* („Tõde”, lk 277).

„Tõe” tagakaane tutvustavas tekstis mainitakse raamatu teemad seas üht sõnapaari, mis mind kummitab: suguluse paine. Rääkisin juba Pulkkineni kurbuse detailidest, tema linnatäpsusest, aga on veel midagi, mis välja paistab – tema jõhker lihalikkus. Näiteks on tal tüdruk, kes end lõigub, hoiab avatuna, laseb verel voolata. Tal on

⁵ Hella Wuolijoki. Näidendid. Eesti Raamat, 1984, lk 167, tlk Linda Viiding.

vana naine, kes näeb end vähki lahustumas ja tellib vahetult enne surma nekroloogiks: *Elsa Ahlqvist, pirnikujuline keha, välja arvatud viimasel ajal, kõlblikud rinnad kuni hauani* („Tõde”, lk 207). Neid kehaliisi kujundeid on palju, näiteks on kõhn inimene ja kõhnus haiguse ja surma märgid, „Tões” oma ema surma ootav tütar näljutab end ka ise, „Piiris” ei oska värskete veriste lõikehaavadega tütre pärast murest murtud ema muud teha, kui tüdrukut sööma sundida. Toidus on kodusust, olulisust, elu, aga ka sundi. Kehades on elulood. Loomulikult pole Pulkkinenil kirestseenidest puudust, aga kehade rõhuv olemasolu võib olla ka absoluutselt mitte-seksuaalne, lapselapse mõte: *vana-ema tugevad käsivarred, pehmed suured rinnad mingil lapsepõlve rannasaunahetkel* („Tõde”, lk 98).

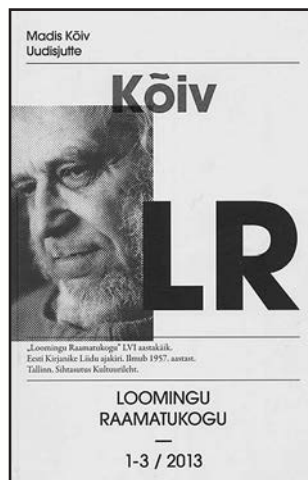
Siis veel laiba pesemine, jökke uppunud väikse lapse märja keha elustamine. Neid näiteid on palju, ilmselgelt on Pulkkinenile tema ilukirjanduslike kangelaste füüsis ülioluline, kolmas romaan „Võõras” pidavat rääkima muuhulgas anoreksiast.

Mulle tundub see kõik väga soomlaslik, neis on tõesti midagi lihavat, aga samuti tekitavad need Pulkkineni lihamäed tõelise „suguluse paine” tunde. Mainitakse emasid, kes pressivad oma lapsi siia maailma. Ja mitte ainult ei mainita, üks Pulkkineni võtmemõtteid on kummastus selle üle, kuidas lapsest saab äkitselt suur inimene, kel pole

midagi ühist sulle armsa põngerjaga. Veider tunne, kui suure inimese kehaga tütar ema sülle poeb ja nutab. Suguluse paine Pulkkineni melanhoolias, täiskasvanud ödede võime teineteist ärritada, võõraks jäänud abikaasade paikaloksunud elud, emad ja tütrede ja need, kes pole emad, aga armastavad neid lapsi ikka. See noor naine on suutnud väga palju väga painavat materjali tekitada. Sellist, mis poeb hinge. Ja seepärast mulle Pulkkinen meeldibki, see on see, miks ta mind kurvaks teeb ja soomlasi ja poetikast laetud romaane armastama paneb.

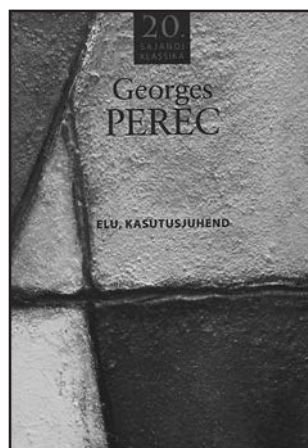
MADIS KÕIV, „UUDISJUTTE TEGELIKUST NING VÕIMALIKEST MAAILMADEST; NÄGEMUSED JA UNED“

Närvilised, tundlikud ja süüst koormatud mehed (lk 34) ja hirmude allikate otsingud, täpsust taotlevad mälutööd ja uitamised une ja ärkveloleku piiril, tulekud-minekud ja mitte kunagi päris õiges kohas olekud, kadunu taastamine ja kadununa hoidmine, rahutus teadmisest, et ei saa kätte seda, *kuidas asjalood päriselt seisavad* (lk 65), mis sunnib ikka edasi kirjutama ja kirjutust tähelepanu all hoidma. Madis Kõivu loomingust on näidendid ja kuueosaline mälestustekogu „Studia Memoriae“ kahtlemata tuntumad ning ta lühiproosaloomingut on lugeja saanud väikeste annustena manustada vaid ajakirja-veergudelt, kuid nüüd ühte koondatuna avaneb just siin tema eriomane süvenev stiil kogu oma värvikirevuses ja kaasakiskuvuses.

GEORGES PEREC, „ELU, KASUTUSJUHEND“

Perec on näide autorist, kellele äärmine enesepiiramine (suurejoonelise ja ka mahult monumentaalse romaani struktuur allub väga keerukatele skeemidele ja nõudmistele) tähendab tõelist loomingulise vabaduse leidmist, ja sarnasel viisil ühendab romaan veel tervet hulka vastandlikke poolusi – raamat on kirju kui elu, kuigi elu kasutusjuhendina see vaevalt toimida saab. Eraldi märkimist väärib, et tõlgegi on Pereci-vääriliselt suurejooneline – Anti Saar kirjutab tõlke eessõnas (ja raamatul on ju veel ka Saare 34-leheküljeline tõlgendav järelsõna!), et näeb selles väljakutset mitte niivõrd iseendale kui tõlkijale, kui-võrd eesti keelele endale. Keel on väljakutsega igati hästi hakkama saanud.

MAARJA KANGRO, „DANTELIK AUK“

Kangro selle kogu juttude käivitajaks võivad olla erinevad teemad, kuid ühel või teisel viisil on siin ikka käsitletud kirjanduselu, kirjanikuks olemist, suhet autorite ja lugejate ning autori ja oma loomingu, selle „materjali“ vahel. Ja need võivadki olla tüütuseni leierdatud teemad, kuid Kangro suudab need vaid kergete viibetega huvitavateks muuta, olla neis tihti tugevalt lõbus-iroonilisest käsitlusest hoolimata empaatiline, tundlik, aus, ehk lausa tõsine ja melanhoolnegi. Ja hoida jutustamise rõõmu, intensiivsust ja intellektuaalset sära üleval kogu raamatu piires.

JÄRGMISES NUMBRIS:

EDA AHI
MARTIN VABAT
NORMAN KUUSIK

HIND 2.60 EURO

9 771736 295336

